

შესავალი

1951 წლის კონვენცია ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ და მისი 1967 წლის ოქმი მთავარი ინსტრუმენტებია, რომლებიც სამოცი წელია საერთაშორისო მასშტაბით ლტოლვილთა სამართლებრივი დაცვის სისტემის მუშაობის საფუძველს წარმოადგენენ. ამ საიუბილეო წელს საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვის განყოფილება მოხარულია, გამოსცეს ლტოლვილის სტატუსის დადგენის პროცედურების და კრიტერიუმების სახელმძღვანელოს მესამე გამოცემა. ეს არის სახელმძღვანელოს, აგრეთვე მისი დამატების სახით საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვის სახელმძღვანელო პრინციპების ხელახალი გამოცემა .

სახელმწიფოთა შორის გადაადგილებულ პირთა საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვის უზრუნველყოფა უდიდეს გლობალურ გამოწვევად დარჩა 1950 წელს გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატის დაფუძნებისა („გლუკ“-ი), და 1951 წელს კონვენციის მიღების შემდეგაც. ამ სახელმძღვანელოს ხელახალი გამოცემის დროისათვის, 148 სახელმწიფო ან 1951 წლის კონვენციის, ან აღნიშნული კონვენციისა და 1967 წლის ოქმის მხარეა. გასული სამოცი წლის მანძილზე მხარეთა რაოდენობის ზრდა მეტყველებს ამ დოკუმენტების მნიშვნელობაზე და ის დღესაც ეხება გადაადგილებასთან დაკავშირებულ დღეისათვის არსებული სიტუაციების უმეტესობას.

კონვენცია და მისი 1967 წლის ოქმი წარმოადგენს ლტოლვილთა მიმართ საყოველთაოდ აღიარებული ნორმების ერთობლიობას. პირებთან, რომლებმაც იძულებით დატოვეს საკუთარი ქვეყნები დევნის, შეიარაღებული კონფლიქტის, ადამიანის უფლებათა სერიოზული დარღვევების ან სერიოზული ზიანის სხვა ფორმების შედეგად. 1951 წლის კონვენციის პრეამბულაში (შესავალში) ხაზგასმით არის აღნიშნული მისი ერთ-ერთი მთავარი მიზანი- ლტოლვილთა მიერ ადამიანის ძირითადი უფლებებითა და თავისუფლებებით მაქსიმალურად სარგებლობის უზრუნველყოფა. 1951 წლის კონვენციის ძირითადი პრინციპები მოიცავს დისკრიმინაციის დაუშვებლობას, ლტოლვილთა იძულებით დაბრუნების დაუშვებლობას, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრების დაუშვებლობას სახელმწიფოში არალეგალურად შესვლის ან დარჩენის გამო, და დროთა განმავლობაში უფლებების მიღებასა და ამ უფლებებით სარგებლობას.

კონვენცია აქტუალური და დინამიკური მექანიზმია და ვრცელდება პირებზე, რომლებიც ტოვებენ ქვეყანას რიგი სოციალური და პოლიტიკური მოვლენების გამო. გარდა ამისა, აღნიშნული კონვენცია საკმარისად მოქნილია და იძლევა ასაკის, სქესის და მრავალფეროვნების სენსიტიური განმარტების შესაძლებლობას. როგორც სახელმძღვანელოსა და სახელმძღვანელო პრინციპებშია გადმოცემული, უკანასკნელი ათწლეულების მანძილზე სამართალსა და იურისპრუდენციაში განხორციელებული ცვლილებების შედეგად შესაძლებელი გახდა ლტოლვილთა პრობლემების უკეთ შესწავლა და განხილვა.

გარდა ამისა, შემუშავდა მთელი რიგი რეგიონალური დოკუმენტები, რომლებიც წარმოადგენენ 1951 წლის კონვენციის დამატებას; ამის შედეგად შემუშავდა ლტოლვილის კონცეფცია, იძულებით გადაადგილებასთან დაკავშირებული კონკრეტული, რეგიონებისთვის დამახასიათებელი გამოწვევების მიმართ. ლტოლვილთა შესახებ სამართლის განვითარებაზე გავლენა მოახდინა აგრეთვე საერთაშორისო სამართლის სხვა სფეროების განვითარებამაც, მათ შორის არსანიშნავია, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის, საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლისა და საერთაშორისო სისხლის სამართლის კუთხით განხორციელებული ცვლილებები.

სახელმძღვანელო პირველად გამოქვეყნდა 1979 წლის სექტემბერში, უმაღლესი კომისარიატის პროგრამის აღმასრულებელი კომიტეტის წევრი სახელმწიფოების თხოვნით. მეორე გამოცემა, რომელიც 1992 წლის იანვარში გამოქვეყნდა, შეიცავდა განახლებულ ინფორმაციას ლტოლვილთა შესახებ საერთაშორისო დოკუმენტებთან მიერთების შესახებ. ერთგვაროვნების შენარჩუნების მიზნით სახელმძღვანელოს ეს გამოცემა უცვლელი სახით არის წარმოდგენილი, თუმცა მოხდა დანართების განახლება.

სახელმძღვანელოს გარდა, სხვადასხვა ქვეყნების იურისდიქციებში 1951 წლის კონვენციის განსხვავებული სამართლებრივი განმარტებების არსებობაზე რეაგირების მიზნით გლუკმა გააგრძელა ლტოლვილთა შესახებ საერთაშორისო სამართლის ცალკეულ საკითხებზე სამართლებრივი თვალსაზრისის გამოცემა. ამასთან დაკავშირებით გლუკმა ოფიციალურ ბიულეტენში გამოაქვეყნა „საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვის სახელმძღვანელო“, 2001–2002 წლებში 50-ე საიუბილეო ღონისძიებების შემდეგ მიღებული სამართლებრივი დაცვის გეგმის შესაბამისად.* ეს დოკუმენტი წარმოადგენს წინამდებარე სახელმძღვანელოს დამატებას და განახლებას და საჭიროა მათი ერთიანობაში განხილვა. ამ გამოცემაში ჩართულია სერიის პირველი რვა სახელმძღვანელო პრინციპი.

ამ გამოცემაში წარმოდგენილი ლტოლვილის სტატუსის განსაზღვრის ძირითადი კომპონენტების განმარტება ემყარება სამოც წელზე მეტი ხნის მანძილზე დაგროვილ გამოცდილებას: გლუკის მოსაზრებებს, სახელმწიფოების გამოცდილებას, აღმასრულებელი კომიტეტის დასკვნებს, მეცნიერულ ლიტერატურასა და სასამართლო გადაწყვეტილებებს ეროვნული, რეგიონული და საერთაშორისო მასშტაბით. სახელმძღვანელო და სახელმძღვანელო პრინციპები გამოცემულია გლუკის ზედამხედველობის პასუხისმგებლობით, რომელიც გათვალისწინებულია გლუკის 1950 წლის წესდების მე-8 პუნქტით, აგრეთვე 1951 წლის კონვენციის 35-ე და 36-ე მუხლებით და 1967 წლის ოქმის მე-2 მუხლით.

სახელმძღვანელო და სახელმძღვანელო პრინციპები განსაზღვრულია სახელმწიფო მოხელეების, მოსამართლეების, ამ სფეროში მოღვაწე სხვა სუბიექტების და გლუკის თანამშრომლებისათვის, რომლებიც იყენებენ ლტოლვილთა განმარტებას.

ვიმედოვნებთ, რომ ეს დოკუმენტები კვლავაც მნიშვნელოვან როლს შეასრულებს მთელი მსოფლიოს მასშტაბით ლტოლვილის სტატუსის დადგენის პროცესში და ხელს შეუწყობს სხვადასხვა სახის განმარტებების არსებობის საკითხის გადაჭრას.

ვოლკერ თურქი

გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატის
საერთაშორისო დაცვის განყოფილების დირექტორი

ჟენევა, 2011 წლის დეკემბერი

*იხ. გლუკ–ი, სამართლებრივი დაცვის პროგრამა, A/AC.96/965/ზოგადი დასკვნა საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვის თემაზე, No. 92 (LIII) – 2002, 2002 წლის 8 ოქტომბერი, შეგიძლიათ იხილოთ შემდეგ მისამართზე: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3dafdce27.html>; გაეროს გენერალური ასამბლეა, ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატი: გენერალური ასამბლეის მიერ მიღებული რეზოლუცია, 2003 წლის 6 თებერვალი, A /RES/57/187, მე–6 პუნქტი, შეგიძლიათ იხილოთ შემდეგ მისამართზე: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f43553e4.html>. (UNHCR, *Agenda for Protection*, A/AC.96/965/Add.1, 26 June 2002, Goal 1, available at: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home/opendocPDFViewer.html?docid=3d3e61b84&query=agenda%20for%20protection>; UNHCR Executive Committee, *General Conclusion on International Protection*, No. 92 (LIII) – 2002, 8 October 2002, available at: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3dafdce27.html>; UN General Assembly, *Office of the United Nations High Commissioner for Refugees: Resolution adopted by the General Assembly*, 6 February 2003, A /RES/57/187, para. 6, available at: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3f43553e4.html>.)

სახელმძღვანელო ლტოლვილის სტატუსის დადგენის პროცედურისა და კრიტერიუმების შესახებ

ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ 1951 წლის კონვენციის და 1967 წლის ოქმის თანახმად

შესავალი — ტერმინის „ლტოლვილი“ განმარტება საერთაშორისო დოკუმენტებში

ა. პირველი დოკუმენტები (1921-1946 წწ.)

1. მე–20 საუკუნის დასაწყისში ლტოლვილთა პრობლემით დაინტერესდა საერთაშორისო თანამეგობრობა და ჰუმანიტარული მოსაზრებებიდან გამომდინარე, პასუხისმგებლობა აიღო ლტოლვილთა დაცვასა და დახმარებაზე.

2. ერთა ლიგამ შექმნა ლტოლვილთა პრობლემატიკაზე ორიენტირებული საერთაშორისო საქმიანობის მოდელი, რის შედეგადაც გაფორმდა მთელი რიგი საერთაშორისო ხელშეკრულებები და შეთანხმებები ლტოლვილთა დაცვისა და დახმარების სფეროში. ეს დოკუმენტები აღნიშნულია ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ 1951 წლის კონვენციის 1ა მუხლის პირველ პუნქტში (იხ. ქვემოთ, 32–ე პუნქტი).

3. აღნიშნულ დოკუმენტებში ლტოლვილის განმარტება ემყარება ლტოლვილთა კატეგორიებს, რომლებიც დაკავშირებული იყო შემდეგ ფაქტორებთან: ეროვნული წარმომავლობა, ტერიტორია, რომელიც მათ დატოვეს, და წარმოშობის ქვეყანაში არასათანადო დიპლომატიური დაცვის არსებობა. ჩამოთვლილი — „კატეგორიების“ მიხედვით — განმარტება იყო მარტივი და ლტოლვილის სტატუსის დადგენა დიდ სირთულეს არ წარმოადგენდა.

4. იმ პირთაგან, რომლებზეც პირველი დოკუმენტების პირობები ვრცელდება, დღეს, სავარაუდოდ, ცოტა მათგანი თუ მოითხოვს ლტოლვილის სტატუსის ოფიციალურად განსაზღვრას; თუმცა, დროდადრო შესაძლოა მსგავსი სიტუაცია მაინც წარმოიქმნას. აღნიშნული საკითხი განხილულია ქვემოთ, II. ა. თავში და ეს პირები განიხილებიან როგორც ცალკე კატეგორია - „პირები, რომელიც ლტოლვილად ითვლებოდნენ 1951 წლის კონვენციის მიღებამდე არსებული საერთაშორისო ინსტრუმენტების საფუძველზე“ (“statutory refugees”).

ბ. 1951 წლის კონვენცია ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ

5. მეორე მსოფლიო ომის დასრულებიდან მოკლე ხანში ლტოლვილთა პრობლემების გადაჭრის მიზნით საჭირო გახდა ახალი, ლტოლვილთა სამართლებრივი სტატუსის განმსაზღვრელი საერთაშორისო დოკუმენტების მიღება. ლტოლვილებთან

დაკავშირებული ცალკეული სიტუაციების მიხედვით სპეციალური (*ad hoc*) ხელშეკრულებების მიღების ნაცვლად საჭირო იყო ისეთი დოკუმენტის შექმნა, რომელშიც მოცემული იქნებოდა ზოგადი განმარტება და განისაზღვრებოდა ვინ შეიძლება ყოფილიყო ლტოლვილი. კონვენცია ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ, მიღებული იქნა გაერთიანებული ერების სრულუფლებიანი წევრების კონფერენციაზე 1951 წლის 28 ივლისს და იგი ძალაში შევიდა 1954 წლის 21 აპრილს. შემდგომში მოხსენიებულია, როგორც 1951 წლის კონვენცია.

გ. ოქმი ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ

6. 1951 წლის კონვენციის ზოგადი განმარტების მიხედვით, ლტოლვილი — არის პირი, რომელიც 1951 წლის 1 იანვრამდე პერიოდში მომხდარი მოვლენების შედეგად, და საფუძვლიანი შიშის გამო, რომ გახდება დევნის მსხვერპლი ... იმყოფება მოქალაქეობის ქვეყნის ფარგლებს გარეთ...

7. 1951 წლის ზღვარი დადგინდა იმის გამო, რომ მთავრობებს სურდათ, მათი ვალდებულებები შემოფარგლულიყო ლტოლვილებთან დაკავშირებული იმ შემთხვევებით, რომელთა არსებობის შესახებაც ცნობილი იყო კონვენციის მიღების დროისათვის, ან რომლებიც შეიძლებოდა მომავალში წარმოქმნილიყო მანამდე მომხდარი მოვლენების შედეგად.¹

8. დროთა განმავლობაში, ლტოლვილებთან დაკავშირებული ახალი სიტუაციების წარმოქმნასთან ერთად, საჭირო გახდა 1951 წლის კონვენციის დებულებების მოქმედების ახალ ლტოლვილებზე გავრცელება. შედეგად, შემუშავდა ოქმი ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ, რომელიც განიხილეს გაერთიანებული ერების გენერალურ ასამბლეაზე. ოქმზე მიერთება შესაძლებელი გახდა 1967 წლის 31 იანვრიდან და იგი ძალაში შევიდა 1967 წლის 4 ოქტომბერს.

9. 1967 წლის ოქმზე მიერთებით სახელმწიფოები იღებენ ვალდებულებას, რომ ლტოლვილების მიმართ გამოიყენებენ 1951 წლის კონვენციის არსებით დებულებებს, კონვენციაში მოცემული განმარტების მიხედვით, **1951 წლის დროის ზღვრის** გათვალისწინების გარეშე. მიუხედავად იმისა, რომ ოქმი დაკავშირებულია კონვენციასთან, ამავდროულად ის წარმოადგენს დამოუკიდებელ ინსტრუმენტს და მასზე მიერთებისათვის არ არის აუცილებელი სახელმწიფო იყოს 1951 წლის კონვენციის ხელშემკვრელი მხარე.

¹ 1951 წლის კონვენცია აგრეთვე ითვალისწინებს გეოგრაფიული შეზღუდვის დათქმას (იხ. ქვემოთ, 108-110 მუხლები).

10. შემდგომში, 1967 წლის ოქმი ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ მოხსენიებულია, როგორც 1967 წლის ოქმი. (ოქმის ტექსტი შეგიძლიათ იხილოთ მესამე დანართში).

11. სახელმძღვანელოს გამოცემის დროისათვის, 78 სახელმწიფოა მხარე ან 1951 წლის კონვენციის ან 1967 წლის ოქმის, ან ამ ორივე ინსტრუმენტის (აღნიშნულ ინსტრუმენტებზე მიერთებული სახელმწიფოების სია შეგიძლიათ იხილოთ მეოთხე დანართში).

დ. 1951 წლის კონვენციის და 1967 წლის ოქმის ძირითადი დებულებები

12. 1951 წლის კონვენცია და 1967 წლის ოქმი შეიცავენ სამი ტიპის დებულებებს:

(i) დებულებები, რომლებშიც ზოგადად არის განმარტებული ვინ არის ლტოლვილი (ვინ არ არის ლტოლვილი) და ლტოლვილად ცნობილი პირისთვის სტატუსის ჩამორთმევის საკითხები. სახელმძღვანელოს ძირითადი ნაწილი ეთმობა აღნიშნული დებულებების განხილვას და განმარტებას და განკუთვნილია იმ პირთათვის, ვინც ლტოლვილის სტატუსის დადგენაზე მუშაობს.

(ii) დებულებები, რომლებშიც განსაზღვრულია ლტოლვილის სამართლებრივი სტატუსი, უფლებები და მოვალეობები ქვეყანაში, სადაც ითხოვს თავშესაფარს. მიუხედავად იმისა, რომ ეს დებულებები არ ახდენს გავლენას ლტოლვილის სტატუსის დადგენაზე, ლტოლვილის სტატუსის მინიჭებაზე პასუხისმგებელი ორგანოები უნდა იცნობდნენ აღნიშნულ დებულებებს, ვინაიდან მათ გადაწყვეტილებამ შეიძლება მნიშვნელოვანი გავლენა იქონიოს შესაბამის პირზე ან ოჯახზე.

(iii) სხვა დებულებები, რომლებიც ეხება კონვენციისა და ოქმის განხორციელებას ადმინისტრაციული და დიპლომატიური კუთხით. 1951 წლის კონვენციის 35-ე მუხლის და 1967 წლის ოქმის მე-11 მუხლის მიხედვით ხელშემკვრელი სახელმწიფოები იღებენ ვალდებულებას, მისი ფუნქციების განხორციელებისას, ითანამშრომლონ გაერთიანებული ერების ლტოლვილთა უმაღლეს კომისარიატთან . კერძოდ, ხელი შეუწყონ გლუკის მიერ ამ დოკუმენტებში გაწერილი დებულებების განხორციელების ზედამხედველობას.

ე. გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატის წესდება

13. ზემოთ, ა-გ ნაწილებში მითითებულ ინსტრუმენტებში განმარტებულია პირის ლტოლვილად ცნობის საფუძვლები და მხარეთა ვალდებულება განახორციელონ ლტოლვილთა სტატუსის დადგენა საკუთარ ტერიტორიებზე.

14. გენერალური ასამბლეის გადაწყვეტილებით, 1951 წლის 1 იანვარს შეიქმნა გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატი (გლუკი). ორგანიზაციის წესდება ერთვის

გენერალური ასამბლეის მიერ 1950 წლის 14 დეკემბერს მიღებულ 428 (V) რეზოლუციას. წესდების თანახმად, უმაღლეს კომისარს ევალება, გაეროს ეგიდით, გაუწიოს საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვა ლტოვლილებს, რომლებიც ექცევიან ორგანიზაციის მანდატის ფარგლებში.

15. წესდებაში მოცემულია იმ პირთა განმარტება, რომლებზეც ვრცელდება უმაღლესი კომისრის კომპეტენცია. ის ძალიან ჰგავს 1951 წლის კონვენციაში წარმოდგენილ განმარტებას, თუმცა მისი იდენტური არ არის. გარდა ამისა, ამ განმარტებების მიხედვით უმაღლესი კომისრის მანდატი ვრცელდება დროის ზღვრის² და გეოგრაფიული შეზღუდვის³ გარეშე.

16. ამდენად, პირს, რომელიც აკმაყოფილებს გლუკის წესდებაში მოცემულ კრიტერიუმებს, უფლება აქვს ისარგებლოს გაეროს სამართლებრივი დაცვით, რომელსაც უშუალოდ ახორციელებს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატი. ამისათვის, მნიშვნელობა არ აქვს იმყოფება თუ არა ის 1951 წლის კონვენციის ან 1967 წლის ხელშემკვრელ სახელმწიფოში და არც იმას, აღიარებულია თუ არა პირი ლტოლვილად მიმღები ქვეყნის მიერ რომელიმე ამ დოკუმენტის საფუძველზე. ლტოლვილს, რომელიც უმაღლესი კომისარიატის მანდატის ფარგლებში ექცევა, ჩვეულებრივ, უწოდებენ „მანდატისეულ ლტოლვილს“ (“mandate refugees”).

17. აღნიშნულიდან გამომდინარე ჩანს, რომ პირი ერთდროულად შეიძლება იყოს „მანდატისეული ლტოლვილი“ და ლტოლვილი 1951 წლის კონვენციის ან 1967 წლის ოქმის საფუძველზე. შესაძლებელია, ასევე პირი იმყოფებოდეს ქვეყანაში, რომელიც არ წარმოადგენს რომელიმე ამ დოკუმენტის მხარეს, ან შეიძლება მას უარი ეთქვას ლტოლვილად ცნობაზე კონვენციაში დათქმული დროის ზღვრის ან გეოგრაფიული შეზღუდვიდან გამო. ასეთ შემთხვევებში შესაბამის პირს მაინც ექნება უმაღლესი კომისარიატის მხრიდან სამართლებრივი დაცვის უფლება ამ ორგანიზაციის წესდების პირობების საფუძველზე.

18. ზემოთ მითითებული რეზოლუცია 428(V) და უმაღლესი კომისარიატის წესდება მოუწოდებს მთავრობებსა და უმაღლეს კომისარიატს ითანამშრომლონ ლტოლვილთა პრობლემებზე მუშაობის პროცესში. უმაღლეს კომისარს აკისრია ლტოლვილთათვის საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვის უზრუნველყოფის პასუხისმგებლობა. ასევე, ვალდებულება ხელი შეუწყოს ლტოლვილთა სამართლებრივი დაცვის შესახებ საერთაშორისო კონვენციებთან მიერთებას და რატიფიცირებას და ზედამხედველობა გაუწიოს მათ შესრულებას.

19. მთავრობებთან თანამშრომლობის ვალდებულების და ზედამხედველობის ფუნქციიდან გამომდინარე, უმაღლესი კომისარი წარმოადგენს დაინტერესებულ მხარეს 1951 წლის კონვენციის და 1967 წლის ოქმის საფუძველზე ლტოლვილის სტატუსის

² იხ. 35–ე და 36–ე მუხლები, ქვემოთ.

³ იხ. 108–ე და 110–ე მუხლები, ქვემოთ.

დადგენის პროცესში. უმაღლესი კომისარიატის ფუნქცია ხშირად ასახულია სხვადასხვა მთავრობების მიერ შექმნილ ლტოლვილის სტატუსის დადგენის პროცედურებში.

ვ. რეგიონალური დოკუმენტები ლტოლვილთა შესახებ

20. 1951 წლის კონვენციისა და 1967 წლის ოქმის და გლუკის წესდების გარდა, არსებობს ლტოლვილებთან დაკავშირებული მთელი რიგი რეგიონალური ხელშეკრულებები, კონვენციები და სხვა დოკუმენტები. კერძოდ, აფრიკაში, ამერიკის ქვეყნებსა და ევროპაში. ეს დოკუმენტები შეეხება ისეთ საკითხებს, როგორცაა თავშესაფრის მინიჭება, სამგზავრო დოკუმენტები და სამგზავრო საშუალებები, და ა.შ. ზოგიერთ მათგანში განმარტებულია ასევე ტერმინი „ლტოლვილი“, ან თავშესაფრის მიღების უფლების მქონე პირი.

21. ლათინური ამერიკის რეგიონში, მთელი რიგი რეგიონალური ხელშეკრულები მოიცავს დიპლომატიური და ტერიტორიული თავშესაფრის საკითხებს. მათ შორის, შეთანხმება საერთაშორისო სისხლის სამართლის შესახებ; (მონტევიდეო, 1889); შეთანხმება ექსტრადიციის შესახებ (კარაკასი, 1911 წ.); კონვენცია თავშესაფრის შესახებ (ჰავანა, 1928წ); კონვენცია პოლიტიკური თავშესაფრის შესახებ (მონტევიდეო, 1933წ); კონვენცია დიპლომატიური თავშესაფრის შესახებ (კარაკასი, 1954წ); და კონვენცია ტერიტორიული თავშესაფრის შესახებ (კარაკასი, 1954წ).

22. შედარებით ახალი რეგიონალური ხელშეკრულებათა კონვენცია აფრიკაში ლტოლვილთა პრობლემების კონკრეტული ასპექტების რეგულირების შესახებ, რომელიც მიღებულია სახელმწიფოების მეთაურთა ასამბლეის და აფრიკული ერთობის ორგანიზაციის მმართველობის მიერ, 1969 წლის 10 სექტემბერს. კონვენციაში მოცემული ტერმინის „ლტოლვილი“ განმარტება ორი ნაწილისგან შედგება: პირველი ნაწილი 1967 წლის ოქმში არსებული განმარტების იდენტურია (ე.ი., 1951 წლის კონვენციაში არსებული განმარტება, დროის ზღვრის ან გეოგრაფიული შეზღუდვის გარეშე). მეორე ნაწილის მიხედვით ტერმინი „ლტოლვილი“ არის ნებისმიერ პირი, რომელიც გარე აგრესიის, ოკუპაციის, უცხო ქვეყნის დომინირების ან ისეთი მოვლენების გამო, რომლებმაც გამოიწვიეს საზოგადოებრივი წესრიგის მნიშვნელოვნად დარღვევა მისი წარმოშობის ან მოქალაქეობის ქვეყნის ნაწილში, ან მთლიანად ქვეყანაში, იძულებული გახდა დაეტოვებინა მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი რათა ეძებნა თავშესაფარი სხვა ადგილას, წარმოშობის ან მოქალაქეობის ქვეყნის ფარგლებს გარეთ.

23. წინამდებარე სახელმძღვანელოში განხილულია ლტოლვილის სტატუსის დადგენასთან დაკავშირებული საკითხები მხოლოდ ორი უნივერსალური მნიშვნელობის მქონე საერთაშორისო დოკუმენტების საფუძველზე. ესენია: 1951 წლის კონვენცია და 1967 წლის ოქმი.

ზ. თავშესაფარი და ლტოლვილთა მოპყრობა

24. სახელმძღვანელო არ შეეხება ლტოლვილის სტატუსის დადგენასთან მჭიდროდ დაკავშირებულ საკითხებს, მაგალითად, ლტოლვილისათვის თავშესაფრის მინიჭებას ან პირის ლტოლვილად აღიარების შემდეგ მის მიმართ სამართლებრივ მოპყრობას.

25. მიუხედავად იმისა, რომ თავშესაფარზე მითითება გაკეთებულია როგორც სრულუფლებიან წარმომადგენელთა კონფერენციის დასკვნით ნაწილში, ისე კონვენციის პრეამბულაში, თავშესაფრის მიცემის საკითხს არ არეგულირებს არც 1951 წლის კონვენცია და არც 1967 წლის ოქმი. უმაღლესი კომისარი ყოველთვის ემხრობოდა თავშესაფრის მინიჭებისკენ მიმართულ პოლიტიკას, თანახმად ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის და ტერიტორიული თავშესაფრის შესახებ დეკლარაციის დებულებებისა; ეს დოკუმენტები მიღებულია გაეროს გენერალური ასამბლეის მიერ, პირველი 1948 წლის 10 დეკემბერს და მეორე 1967 წლის 14 დეკემბერს.

26. სახელმწიფოთა ტერიტორიის ფარგლებში ლტოლვილთა მოპყრობა რეგულირდება 1951 წლის კონვენციის და 1967 წლის ოქმის ძირითადი დებულებებით (იხ. პუნქტი 12 (ii) ზემოთ). ამას გარდა, ხაზგასასმელია სრულუფლებიან წარმომადგენელთა კონფერენციის დასკვნით აქტში ჩართულ „ე“ (E) რეკომენდაცია, რომლითაც მოხდა 1951 წლის კონვენციის მიღება:

„იმედოვნებს, რომ ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ კონვენცია იქნება ღირებული მაგალითი დოკუმენტისა, რომელიც სცდება შეთანხმების ზღვრებს და რომ ყველა ქვეყანა ამ დოკუმენტით იხელმძღვანელებს იმისათვის, რათა მაქსიმალურად განახორციელონ ლტოლვილის სტატუსის მინიჭება თავიანთ ტერიტორიაზე პირებისათვის, რომლებზეც ამ კონვენციის პირობები არ ვრცელდება, და რომელთა მიმართ მოპყრობასაც ის ითვალისწინებს.“

27. ამ რეკომენდაციიდან გამომდინარე სახელმწიფოებს ეძლევათ შესაძლებლობა მოაგვარონ პრობლემა იმ პირებთან დაკავშირებით, რომლებსაც უარი ეთქვათ სტატუსზე იმისი გამო რომ მანამდე სრულად ვერ აკმაყოფილებდნენ ტერმინით „ლტოლვილი“ განსაზღვრულ კრიტერიუმებს.

ნაწილი პირველი ლტოლვილის სტატუსის დადგენის კრიტერიუმები

თავი 1 — ზოგადი პრინციპები

28. 1951 წლის კონვენციის თანახმად, პირი ლტოლვილად ითვლება მაშინვე, როგორც კი დააკმაყოფილებს განმარტებით განსაზღვრულ კრიტერიუმებს. ეს წარმოადგენს აუცილებელ ეტაპს ლტოლვილის სტატუსის ფორმალურად დადგენამდე. ამდენად, ლტოლვილის სტატუსის აღიარებით ის ლტოლვილად კი არ იქცევა, არამედ ფორმალურად ცხადდება ლტოლვილად. პირი ლტოლვილი აღიარების გამო კი არ ხდება, არამედ მისი ლტოლვილად აღიარება ხდება იმის გამო, რომ შესაბამისი პირი ლტოლვილია.

29. ლტოლვილის სტატუსის დადგენის პროცესი ორ ეტაპს მოიცავს. საწყის ეტაპზე, აუცილებელია საქმისათვის დაკავშირებული ფაქტების დადგენა. შემდგომ, ამ ფაქტების მიმართ უნდა მოხდეს 1951 წლის კონვენციის და 1967 წლის ოქმის განმარტებების გამოყენება.

30. 1951 წლის კონვენციის დებულებები, რომლებიც განმარტავს ვინ შეიძლება იყოს ლტოლვილი შედგება სამი ნაწილისგან და კლასიფიცირებულია როგორც, „ლტოლვილად აღიარების“ (inclusion), „ლტოლვილის სტატუსის შეწყვეტის“ (cessation) და „ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის“ (exclusion) მარეგულირებელი დებულებები.

31. ლტოლვილად აღიარების უფლების დებულებებში განსაზღვრულია კრიტერიუმები, რომელიც უნდა დააკმაყოფილოს პირმა იმისათვის, რომ ჩაითვალოს ლტოლვილად. ისინი ქმნიან პოზიტიურ საფუძველს, რომელზე დაყრდნობითაც ხდება ლტოლვილის სტატუსის დადგენა. ლტოლვილის სტატუსის შეწყვეტის და ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის შესახებ დებულებებს ნეგატიური მნიშვნელობა აქვთ; პირველი ეხება პირობებს, რომელთა დადგომის შემთხვევაში პირს შეუწყდება ლტოლვილის სტატუსი, მეორეში კი ჩამოთვლილია გარემოებები, რომელთა შემთხვევაშიც პირზე არ გავრცელდება 1951 წლის კონვენციის დებულებები იმის მიუხედავად, რომ იგი აკმაყოფილებს ლტოლვილის სტატუსის მიღების უფლებისათვის განსაზღვრულ პოზიტიურ კრიტერიუმებს თუ არა.

მეორე თავი — დებულებები ლტოლვილად აღიარებასთან დაკავშირებით

ა. ტერმინთა განმარტება

(1), ლტოლვილი 1951 წლამდე არსებული საერთაშორისო დოკუმენტების საფუძველზე (“statutory refugees”).

32. 1951 წლის კონვენციის 1ა მუხლის 1–ლი პუნქტი შეეხება „პირებს, რომლებიც ლტოლვილად ითვლებიან 1951 წლის კონვენციის მიღებამდე არსებული საერთაშორისო ინსტრუმენტების საფუძველზე“. ამ დებულების მიხედვით:

წინამდებარე კონვენციის მიზნით ტერმინი „ლტოლვილი“ გავრცელდება ნებისმიერ პირზე, რომელიც:

(1) მიიჩნევა ლტოლვილად 1926 წლის 12 მაისისა და 1928 წლის 30 ივნისის შეთანხმებების ან 1933 წლის 28 ოქტომბრისა და 1938 წლის 10 თებერვლის კონვენციების, 1939 წლის 14 სექტემბრის ოქმის ან ლტოლვილთა საერთაშორისო ორგანიზაციის წესდების საფუძველზე;

ლტოლვილთა საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ მისი საქმიანობის პერიოდში მიღებული დადგენილებები სტატუსზე არაუფლებამოსილების შესახებ ხელს არ შეუშლის იმას, რომ ლტოლვილების სტატუსი მიენიჭოს იმ პირებს, რომლებიც აკმაყოფილებენ ამ ნაწილის მე-2 პუნქტით დადგენილ პირობებს;

33. აღნიშნული დოკუმენტები მოყვანილია იმისათვის, რომ არ დაიკარგოს კავშირი წარსულთან და უზრუნველყოფილი იყოს იმ ლტოლვილების საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვის უწყვეტობა, რომლებიც სხვადასხვა დროს, უკვე მოექცნენ საერთაშორისო თანამეგობრობის სამართლებრივი დაცვის ფარგლებში. როგორც აღინიშნა (მე-4 პუნქტში, ზემოთ), ამ დოკუმენტებმა თითქმის დაკარგეს მნიშვნელობა, და მათი განხილვა, პრაქტიკული მოსაზრებებიდან გამომდინარე, ნაკლებ მიზანშეწონილია. თუმცა, პირი, რომელიც აღიარებული იქნა ლტოლვილად რომელიმე ამ დოკუმენტის საფუძველზე ავტომატურად აღიარებულად ითვლება 1951 წლის კონვენციის საფუძველზე. ამდენად, პირი, რომელიც ფლობს ლტოლვილთა საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ გაცემულ პირადობის დამადასტურებელ დუკუმენტს (ეგრეთ წოდებული “Nansen Passport”)⁴ უნდა ჩაითვალოს ლტოლვილად 1951 წლის კონვენციის საფუძველზე, თუ მასზე არ გავრცელდა ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის რომელიმე დებულება. ეს ვრცელდება აგრეთვე 1951 წლის კონვენციის მიღებამდე არსებული საერთაშორისო ინსტრუმენტების საფუძველზე ლტოლვილად აღიარებული პირის მემკვიდრე ბავშვზე.

(2) 1951 წლის კონვენციაში არსებული ზოგადი განმარტება

⁴“Nansen Passport”: საიდენტიფიკაციო მოწმობა, რომელიც გამოიყენება როგორც სამგზავრო დოკუმენტი, მას ლტოლვილები იღებდნენ ომამდე არსებული დოკუმენტების საფუძველზე.

34. 1951 წლის კონვენციის 1ა მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, ტერმინი „ლტოლვილი“ გულისხმობს ნებისმიერ პირს, რომელიც:

1951 წლის 1 იანვრამდე მომხდარი მოვლენების შედეგად და საფუძვლიანი შიშის გამო, რომ იგი შეიძლება გახდეს დევნის მსხვერპლი რასის, რელიგიის, აღმსარებლობის, ეროვნების, გარკვეული სოციალური ჯგუფისადმი კუთვნილების ან პოლიტიკური მრწამსის გამო, იმყოფება თავისი მოქალაქეობის ქვეყნის გარეთ და არ შეუძლია ან არ სურს ამგვარი შიშის გამო ისარგებლოს ამ ქვეყნის მფარველობით, ან არ გააჩნია რა გარკვეული მოქალაქეობა და მსგავს მოვლენათა შედეგად იმყოფება რა თავის ადრინდელი საცხოვრებელი ქვეყნის გარეთ, არ შეუძლია ან ამგვარი შიშის გამო არ სურს იქ დაბრუნება.

ეს ზოგადი განმარტება დეტალურად განხილულია ქვემოთ.

ბ. ტერმინთა განმარტება

(1) „1951 წლის 1 იანვრამდე მომხდარი მოვლენები“

35. 1951 წლის დროის ზღვრის წარმოშობა მიმოხილულია შესავლის მე-7 პუნქტში. 1967 წლის ოქმის მიღების შედეგად ამ ზღვარმა ძირითადად დაკარგა პრაქტიკული არსი. ამდენად, სიტყვის „მოვლენები“ განმარტებას მნიშვნელობა აქვს მხოლოდ რამდენიმე სახელმწიფოსათვის, რომლებიც არიან 1951 წლის კონვენციის ხელშემკვრელი მხარეები, მაგრამ იმავდროულად არ არიან მიერთებული 1967 წლის ოქმს.⁵

36. 1951 წლის კონვენციაში არ არის განმარტებული სიტყვა „მოვლენები“, მაგრამ ითვლებოდა, რომ ეს აღნიშნავს „სერიოზული მნიშვნელობის მქონე მოვლენებს, რომლებიც მოიცავს ტერიტორიულ ან ძირეულ პოლიტიკურ ცვლილებებს, აგრეთვე ამ ცვლილებების შედეგად განხორციელებულ დევნის სისტემატიურ პროგრამებს“.⁶ დროის ზღვარი შეეხება პერიოდს როცა „მოვლენებს“ ჰქონდა ადგილი და რომელთა შედეგადაც, პირი ხდება ლტოლვილი და არა იმ თარიღს, როდესაც იგი გახდა ლტოლვილი. დროის ზღვარი ასევე არ არის კავშირში იმ თარიღთან, როდესაც პირმა დატოვა თავისი ქვეყანა. ლტოლვილი საკუთარი ქვეყნიდან შეიძლება იყოს წამოსული როგორც ზღვრად დადგენილ დრომდე, ასევე მის შემდეგ, თუმცა გადაადგილება უნდა ყოფილიყო გამოწვეული დევნის შიშით, რომელიც გამოწვეულია მოვლენებით, რომლებიც მოხდა დროის დადგენილ ზღვრამდე, ან (გადაადგილება გამოწვეულია) აღნიშნული მოვლენების შედეგად, მოგვიანებით.⁷

⁵ იხ. დანართი IV.

⁶ UN Document E/1618 გვ. 39.

⁷ Loc. cit.

(2) „საფუძვლიანი შიში, რომ გახდეს დევნის მსხვერპლი“

(ა) ზოგადი მიმოხილვა

37. „საფუძვლიანი შიში, რომ გახდეს დევნის მსხვერპლი“ წარმოადგენს განმარტების საკვანძო ფრაზას. ის ასახავს ავტორების შეხედულებას პირის ლტოლვილად ჩათვლის ძირითად ელემენტებთან დაკავშირებით. ის ანაცვლებს მანამდე არსებულ მეთოდს, რომლის მიხედვითაც ლტოლვილის განმარტება კატეგორიების მიხედვით ხდებოდა (ე.ი., გარკვეული წარმოშობის პირები, რომლებიც ვერ სარგებლობენ სამართლებრივი დაცვით თავიანთ ქვეყანაში) და ზოგადი პრინციპის სახით განსაზღვრავს „შიშის“ შესაბამის მოტივს. შიშის სუბიექტური ხასიათის გამო განმარტება მოიცავს ლტოლვილად აღიარების თავშესაფრის მაძიებელი პირის სუბიექტურ ელემენტს. ამდენად, ლტოლვილის სტატუსის განსაზღვრისათვის ძირითადად საჭირო იქნება თავშესაფრის მაძიებლის განცხადებების შეფასება, და ნაკლებად — მისი წარმოშობის ქვეყანაში არსებული სიტუაციის შეფასება.

38. შიშის ელემენტს — განწყობა და სუბიექტური მდგომარეობა — ემატება კვალიფიკაცია „საფუძვლიანი“. ეს ნიშნავს, რომ პირის ლტოლვილის სტატუსს განსაზღვრავს არა მხოლოდ შესაბამისი პირის განწყობა, არამედ ისიც რომ მისი განწყობა გამყარებულია ობიექტური გარემოებით. ამდენად, ტერმინი „საფუძვლიანი შიში“ შედეგადად სუბიექტური და ობიექტური ელემენტებისგან, და საფუძვლიანი შიშის არსებობის განსაზღვრისას აუცილებელია ორივე ელემენტის გათვალისწინება.

39. ივარაუდება, რომ, პირი არ მიატოვებს სახლს და ქვეყანას უდავო მიზეზების არსებობის გარეშე, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ის თავგადასავლის მაძიებელია, ან უბრალოდ, მსოფლიოს დათვალიერება სურს. ასევე, შეიძლება არსებობდეს ბევრი მაძიებელი და გასაგები მიზეზი, თუმცა ლტოლვილის განმარტებისათვის დამახასიათებელია მხოლოდ ერთი მოტივი. ფრაზა „საფუძვლიანი შიშის , რომ გახდეს დევნის მსხვერპლი“ კონკრეტული გარემოების გამო და კონკრეტული მოტივის მითითებით, საცხოვრებელი ქვეყნის დატოვების ყველა სხვა მიზეზს ავტომატურად შეუსაბამოს ხდის განმარტებისათვის. ის ასევე გამოირიცხავს ისეთ პირებს, რომლებიც დაზარალებულნი არიან შიშის ან ბუნებრივი კატასტროფების შედეგად, გარდა იმ შემთხვევისა როცა მათ აქვთ დევნის საფუძვლიანი შიში ზემოთ აღნიშნული რომელიმე მიზეზის გამო. თუმცა საგულისხმოა რომ, ლტოლვილის სტატუსის დადგენის პროცესისათვის შესაძლოა აბსოლუტურად შეუსაბამო არ იყოს სხვა მოტივები, ვინაიდან თავშესაფრის მაძიებლის სიტუაციის სათანადოდ გასაგებად აუცილებელია ყველა მასთან დაკავშირებული გარემოებების მხედველობაში მიღება.

40. *სუბიექტური ელემენტის* შეფასება თავშესაფრის მაძიებლის საქმის შესწავლის განუყოფელი ნაწილია, ვინაიდან იდენტურ პირობებში სხვადასხვა ადამიანის ფსიქოლოგიური რეაქციები შეიძლება არ იყოს ერთნაირი. ერთ ადამიანს შეიძლება ჰქონდეს მტკიცე პოლიტიკური ან რელიგიური შეხედულებები, რომელთა უგულვებელყოფამ შეიძლება მის სიცოცხლეს საფრთხე შეუქმნას, როდესაც სხვას შეიძლება არ გააჩნდეს მსგავსი მტკიცე შეხედულებები. ერთმა ადამიანმა შეიძლება

მიიღოს გაქცევის იმპულსური გადაწყვეტილება, როცა მეორემ კარგად გააზრებულად დაგეგმოს წასვლა.

41. იმ მნიშვნელობის გამო, რომელსაც განმარტება ანიჭებს სუბიექტურ ელემენტს, აუცილებელია შეფასდეს რამდენად სარწმუნოა მოწოდებული ინფორმაცია, განსაკუთრებით, თუ წარმოდგენილი ფაქტებიდან გამომდინარე საქმეში არსებული ფაქტები არ არის საკმარისად მკაფიო. აუცილებელი იქნება თავშესაფრის მაძიებლის პირადი და ოჯახური ვითარების, მისი კონკრეტული რასობრივი, რელიგიური, ეროვნული, სოციალური ან პოლიტიკური ჯგუფისადმი კუთვნილების, სიტუაციის მისეული განმარტების, და მისი პირადი გამოცდილების გათვალისწინება, — ანუ, ყველა იმ ფაქტორის გათვალისწინება, რაც შეიძლება მიანიშნებდეს იმაზე, რომ აღნიშნული პირის განცხადების ძირითადი მოტივი შიშია. შიში უნდა იყოს გონივრული. თუმცა, გადაჭარბებული შიშიც შეიძლება იყოს საფუძვლიანი იმ შემთხვევაში, თუ საქმის ყველა გარემოების გათვალისწინებით შესაძლებელია ამგვარი განწყობის დასაბუთება და გამართლება..

42. რაც შეეხება ობიექტურ ელემენტს, აუცილებელია თავშესაფრის მაძიებლის მიერ წარმოდგენილი ინფორმაციის შეფასება. უფლებამოსილ ორგანოებს, რომლებიც ახორციელებენ ლტოლვილის სტატუსის დადგენას, არ მოეთხოვებათ გადაწყვეტილების მიღება თავშესაფრის მაძიებლის წარმოშობის ქვეყანაში არსებული პირობებზე დაყრდნობით. თუმცა, თავშესაფრის მაძიებლის განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილი ფაქტების განხილვა ვერ მოხდება აბსტრაქტულად და საჭიროა მათი შეფასება შესაბამის კონტექსტთან კავშირში. თავშესაფრის მაძიებლის წარმოშობის ქვეყანაში არსებული პირობების ცოდნა — მართალია, ძირითად მიზანს არ წარმოადგენს, თუმცა მნიშვნელოვანი ელემენტია თავშესაფრის მაძიებლის სანდოობის შეფასებისათვის. ზოგადად, თავშესაფრის მაძიებლის შიში საფუძვლიანად უნდა ჩაითვალოს იმ შემთხვევაში, თუ მას შესაძლებლობის ფარგლებში შეუძლია დაამტკიცოს, რომ მისთვის წარმოშობის ქვეყანაში დარჩენა განმარტებაში განსაზღვრული მიზეზების გამო გაუსაძლისი გახდა, ან დაბრუნების შემთხვევაში, იმავე მიზეზების გამო აუტანელი გახდებოდა რომ დაბრუნებულიყო იქ.

43. არ არის აუცილებელი, რომ ეს მოსაზრებები ემყარებოდეს განმცხადებლის პირად გამოცდილებას. მაგალითად, ის, რაც შეემთხვათ მის მეგობრებს და ნათესავებს, ან იმავე რასობრივი ან სოციალური ჯგუფის წევრებს შეიძლება ადასტურებდეს, რომ მისი შიში, რომ ადრე თუ გვიან ისიც გახდება დევნის მსხვერპლი, საფუძვლიანია. ასევე გასათვალისწინებელია, პირის წარმოშობის ქვეყანაში არსებული კანონები, განსაკუთრებით კი, მათი გამოყენების პრაქტიკა. თითოეული პირის სიტუაცია უნდა შეფასდეს ინდივიდუალურად, საქმეში არსებული კონკრეტული ფაქტების და გარემოებების საფუძველზე. ცნობილი პიროვნების შემთხვევაში დევნის ალბათობა შეიძლება უფრო დიდი იყოს, ვიდრე იმ ადამიანის შემთხვევაში, რომელიც არ არის ცნობილი. ყველა ამ ფაქტორის შეფასების შედეგად, როგორცაა, პიროვნების ხასიათი, მისი წარსული, მისი გავლენა, მისი სიმდიდრე ან მის მიერ გაკეთებული საჯარო

განცხადებები, შესაძლებელია გაკეთდეს დასკვნა შესაბამისი პირის დევნის შიშის „საფუძვლიანობის“ შესახებ.

44. მართალია ჩვეულებრივ, ლტოლვილის სტატუსი ინდივიდუალურად უნდა დადგინდეს, მაგრამ არის შემთხვევები, როდესაც გარკვეული გარემოებების არსებობისას, მთლიანი ჯგუფები გადაადგილდებიან, რომლის სათითაოდ ყველა წევრი შეიძლება იყოს ლტოლვილი. ასეთ სიტუაციებში დახმარების გაწევის საჭიროება ხშირად გადაუდებელია და პრაქტიკული მიზეზებიდან გამომდინარე შესაძლოა არ მოხდეს ჯგუფის თითოეული წევრისათვის ლტოლვილის სტატუსის ინდივიდუალურად დადგენა. ეს საკითხი გადაჭრეს მეთოდით, რომლის შედეგადაც ჯგუფის თითოეული წევრი მიიჩნევა ლტოლვილად *prima facie საფუძველზე* (ე.ი., საწინააღმდეგო მტკიცებულებების არარსებობის საფუძველზე).

45. წინა პუნქტში აღნიშნული მსგავსი სიტუაციების გარდა, თავშესაფრის მაძიებელმა, ჩვეულებრივ, კარგად უნდა დაასაბუთოს, პირადად მას რატომ აქვს დევნის შიში. შეიძლება ჩაითვალოს, რომ პირს აქვს დევნის საფუძვლიანი შიში, თუ ის უკვე იყო დევნის შედეგად დაზარალებული 1951 წლის კონვენციაში მითითებული რომელიმე მიზეზის გამო. თუმცა, სიტყვა „შიში“ შეეხება არა მხოლოდ პირებს რომლებმაც თავად განიცადეს დევნა, არამედ იმათაც, რომლებსაც სურთ თავი აარიდონ დევნის რისკის შემცველ სიტუაციას.

46. ლტოლვილის ლექსიკისათვის უჩვეულოა ფრაზების — „დევნის შიშის“ ან თუნდაც ტერმინის — „დევნა“ — გამოყენება. პრაქტიკაში, იშვიათია, რომ ლტოლვილმა გამოიყენოს ტერმინი „დევნის შიში“, თუმცა არსობრივად ეს ყოველთვის აღინიშნება მის მონათხრობში. ხაზგასასმელია, რომ, მიუხედავად იმისა, რომ ლტოლვილს შეიძლება ჰქონდეს ძალიან მკაფიო შეხედულებები, რომელთა გამოც მას პრობლემები შეექმნა, ფსიქოლოგიური მიზეზების გამო მან შეიძლება ვერ აღწეროს მის მიერ განცდილი ვითარება და სიტუაცია ისე, რომ მისცეს მას პოლიტიკური ხასიათის ფორმულირება.

47. შიშის საფუძვლიანობის სტანდარტული ანალიზი გამოიყენება მაშინ, როდესაც თავშესაფრის მაძიებელს აქვს მოქალაქეობის ქვეყნის მოქმედი პასპორტი. ზოგჯერ გამოთქვამენ მოსაზრებას, რომ პასპორტის ქონა მიუთითებს იმისკენ, რომ გამცემ ორგანოებს არ აქვთ განზრახული მისი მფლობელის დევნა, და წინააღმდეგ შემთხვევაში მასზე არ გასცემდნენ პასპორტს. მიუხედავად იმისა, რომ ზოგჯერ ეს შეიძლება სიმართლეს შეესაბამებოდეს, მრავალი ადამიანისათვის ქვეყნიდან ლეგალურად გასვლა გაქცევის ერთადერთი საშუალება გამხდარა. ამ შემთხვევაში, მათ არ უწყევდათ საკუთარი პოლიტიკური მრწამსის გამჟღავნება. წინააღმდეგ შემთხვევაში შესაძლოა სახიფათო მდგომარეობაში აღმოჩენილიყვნენ ხელისუფლების მხრიდან მოსალოდნელი რეაგირების საფრთხის გამო.

48. ამდენად, პასპორტის ქონა ყოველთვის ვერ ჩაითვლება მფლობელის მიმართ ლოიალურობის ან შიშის არქონის მტკიცებულებად. პასპორტი ასევე შეიძლება გასცენ

პირზე, რომელიც არასასურველია მისი წარმოშობის ქვეყანაში, ერთადერთი მიზნით — მისი გამგზავრების უზრუნველსაყოფად. ზოგ შემთხვევაში პირმა შეიძლება პასპორტი ფარულად აიღოს. ამდენად, დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ქვეყნის მოქმედი პასპორტის უბრალოდ ფლობა არ წარმოადგენს დაბრკოლებას ლტოლვილის სტატუსის მინიჭებისთვის.

49. მეორეს მხრივ, თუ თავშესაფრის მაძიებელს, დასაბუთებული მიზეზის გარეშე, სურს იმ ქვეყნის მოქმედი პასპორტის შენარჩუნება, რომლის მფარველობაც მას სავარაუდოდ არ სურს, ამან შეიძლება გამოიწვიოს მისი „საფუძვლიანი შიშის“ მტკიცების ნამდვილობაში ეჭვის შეტანა. აღიარების შემდეგ ლტოლვილი, როგორც წესი, არ ინარჩუნებს საკუთარ ქვეყნის პასპორტს.

50. აქაც შესაძლოა არსებობდეს გამონაკლისი სიტუაციები, როდესაც პირი, რომელიც აკმაყოფილებს ლტოლვილის სტატუსის კრიტერიუმებს, განსაკუთრებული გარემოებების არსებობისას, ინარჩუნებს პასპორტს ან მისი წარმოშობის ქვეყნიდან იღებს ახალ პასპორტს. ეს ხდება იმ შემთხვევაში, როცა აღნიშნული გარემოებებიდან გამომდინარე არ არის მოსალოდნელი რომ ქვეყნის მოქალაქის პასპორტის მფლობელი პირი თავისუფლად, წინასწარი ნებართვის გარეშე დაბრუნება საკუთარ ქვეყანაში. ასეთ შემთხვევაში, აღნიშნული სიტუაცია შეიძლება არ იყოს შეუთავსებელი ლტოლვილის სტატუსთან.

(ბ) დევნა

51. „დევნის“ საყოველთაოდ აღიარებული განმარტება არ არსებობს, ხოლო არაერთი მცდელობა ამ ტერმინის განმარტების ჩამოსაყალიბებლად თითქმის წარუმატებლად დასრულდა. 1951 წლის კონვენციის 33-ე მუხლიდან გამომდინარე შეიძლება ითქვას, რომ სიცოცხლის ან თავისუფლებისათვის საფრთხე რასის, რელიგიის, ეროვნების, პოლიტიკური შეხედულების ან კონკრეტული სოციალური ჯგუფის წევრობის გამო ყოველთვის წარმოადგენს დევნას. ადამიანთა უფლებების სხვა სერიოზული დარღვევები, იმავე მიზეზების გამო, ასევე წარმოადგენს დევნას.

52. ის, თუ რამდენად გაუტოლდება სხვა ზიანის მომტანი ქმედება ან საფრთხე დევნას, დამოკიდებულია გარემოებებზე, რომლებიც ცალკეულ შემთხვევებს ახლავს, მათ შორის, ზემოთ აღნიშნულ სუბიექტურ ელემენტზე. დევნის შიშის სუბიექტური ხასიათის გამო საჭიროა შეფასდეს შესაბამისი პირის დამოკიდებულება და განწყობა (ემოციური ფონი) ფაქტებისადმი. იმავე დამოკიდებულებისა და განწყობის ჭრილშივე უნდა მოხდეს მის წინააღმდეგ მიმართული ფაქტობრივი ან მის მიმართ მოსალოდნელი ზომების განხილვა. დევნის განმარტება იცვლება ადამიანების ფსიქოლოგიური განსხვავების, აგრეთვე თითოეული საქმის გარემოებების განსხვავებულობის შესაბამისად.

53. ამას გარდა, თავშესაფრის მაძიებლის მიმართ შეიძლება გამოიყენეს სხვადასხვა ზომები, რომლებიც თავისთავად არ უტოლდება დევნას (მაგ., დისკრიმინაცია

სხვადასხვა ფორმებით), რომელსაც ზოგ შემთხვევაში თან ახლავს სხვა უარყოფითი ფაქტორები (მაგალითად, დაუცველობის ზოგადი გარემო წარმოშობის ქვეყანაში). ასეთ შემთხვევებში სხვადასხვა ელემენტების ერთობლივად შეფასებით შეიძლება სტატუსის მაძიებელს შეექმნას ისეთი განწყობა, რომელიც გაამართლებს დევნის საფუძვლიანი შიშის განცხადებას სხვადასხვა „ფაქტორების ერთობლიობის საფუძველზე“.

თავისთავად ცხადია, რომ შეუძლებელია შემუშავდეს წესი, რომელიც განსაზღვრავს თუ რომელი „ფაქტორების“ ერთობლიობის არსებობისას ჩაითვლებოდა ლტოლვილის სტატუსის მოთხოვნა საფუძვლიანად, ეს აუცილებლად დამოკიდებული იქნება ყველა არსებულ გარემოებაზე, მათ შორის, კონკრეტულ გეოგრაფიულ, ისტორიულ და ეთნოლოგიურ კონტექსტზე.

(გ) დისკრიმინაცია

54. მრავალ საზოგადოებაში მართლაც არსებობს მეტ-ნაკლებად განსხვავებული მოპყრობა სხვადასხვა ჯგუფებისადმი. თუ პირს ნაკლებად კარგად ექცევიან აღნიშნული განსხვავებების გამო ეს აუცილებლად დევნას არ გულისხმობს. დისკრიმინაცია დევნას მხოლოდ გარკვეულ გარემოებებში უტოლდება. ეს იქნება იმ შემთხვევაში, თუ დისკრიმინაციის ზომების შედეგად შესაბამისი პირის მიმართ არსებითად შემავიწროვებელ მოპყრობას აქვს ადგილი. მაგალითად, ხდება მისი საარსებო სახსრების გამომუშავების უფლების სერიოზული შეზღუდვა, რწმენის და აღმსარებლობის უფლების შეზღუდვა, ან ისეთ საგანმანათლებლო დაწესებულებებში განათლების მიღების შეზღუდვა, რომელიც ზოგადად ხელმისაწვდომია სხვა მოქალაქეებისთვის.

55. მიუხედავად იმისა, რომ დისკრიმინაციის ზომები შესაძლოა არ იყოს სერიოზული ხასიათის, ამან შეიძლება მაინც გამოიწვიოს დევნის დასაბუთებული შიში, თუ შესაბამისი პირის აზრით, აღნიშნული ზომების შედეგად მას ეუფლება მომავალთან დაკავშირებით შიშის და დაუცველობის შეგრძნება. ის, თუ რამდენად უტოლდება დისკრიმინაციის აღნიშნული ზომები დევნას უნდა დადგინდეს ყველა არსებული გარემოების გათვალისწინებით. რასაკვირველია, დევნის შიშის განცდა უფრო ძლიერი იქნება, თუ პირის მიმართ არაერთი დისკრიმინაციული ზომა იქნა გამოყენებული და შესაბამისად, ადგილი აქვს ერთობლიობის ელემენტს.⁸

(დ) სასჯელი/დასჯა

56. დევნა უნდა განვასხვავოთ საერთო სამართლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის შედეგად დანიშნული სასჯელისგან. ადამიანები, რომელიც სამართლებრივ დევნას ან სასჯელს გაურბიან, როგორც წესი, არ ითვლებიან ლტოლვილებად. ხაზი უნდა გაესვას იმას, რომ ლტოლვილი არის უსამართლობის მსხვერპლი — ან პოტენციური მსხვერპლი, და არა პირი, რომელიც მართლმსაჯულებას გაურბის.

57. აღნიშნული განსხვავება შესაძლოა ზოგჯერ ბუნდოვანი იყოს. პირველ რიგში, პირს, რომელიც დამნაშავედ ცნეს ქვეყნის კანონმდებლობით გათვალისწინებულ დანაშაულში შესაძლოა დაენიშნოს გადაჭარბებულად მკაცრი სასჯელი, რაც შეიძლება გაუტოლდეს

⁸ იხ. აგრეთვე 53-ე პუნქტი.

დევნას და მოექცეს ტერმინის განმარტების ფარგლებში. უფრო მეტიც, სისხლისსამართლებრივი დევნა ლტოლვილის განმარტებაში მითითებული მიზეზის გამო (მაგალითად, ბავშვისთვის მიცემული „არაკანონიერი“ რელიგიური მითითების გამო) შეიძლება თავისთავად გაუტოლდეს დევნას კონვენციაში მოცემული მნიშვნელობით.

58. ამას გარდა, ადამიანს, გარდა სამართლებრივი დევნის ან საერთო სამართლით გათვალისწინებული დანაშაულის გამო დასჯის შიშისა, ზოგჯერ შესაძლებელია ჰქონდეს „დევნის საფუძვლიანი შიში“. ასეთ შემთხვევებში შესაბამისი პირი ითვლება ლტოლვილად. თუმცა, შესაძლოა აუცილებელი იყოს შეფასდეს პირის მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმე და რამდენად შეიძლება გავრცელდეს მასზე კონვენციის ის დებულებები, რომლებიც თვალისწინებს ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვას.⁹

59. იმის დასადგენად, უტოლდება თუ არა სამართლებრივი დევნა კონვენციის მნიშვნელობით დევნას, აუცილებელია შესაბამისი ქვეყნის კანონების გათვალისწინება, რადგან შესაძლებელია, რომ იმ ქვეყნის კანონი არ შეესაბამებოდეს ადამიანის უფლებათა აღიარებულ სტანდარტებს. მეორეს მხრივ, უფრო ხშირად, დისკრიმინაციული შეიძლება იყოს არა კანონი, არამედ მისი გამოყენება. პირის სამართლებრივი დევნა „საზოგადოებრივი წესრიგის“ წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულისათვის, მაგალითად საინფორმაციო ფურცლების გავრცელების გამო. ეს შეიძლება წარმოადგენდეს დასჯად ქმედებას პუბლიკაციის პოლიტიკური შინაარსის გამო.

60. ასეთ შემთხვევებში, სხვა ქვეყნის კანონების შეფასებასთან დაკავშირებული აშკარა სირთულიდან გამომდინარე, მიმღები ქვეყნის ხელისუფლებას ხშირად შეიძლება მოუწიოს გადაწყვეტილებების მიღება საკუთარი ქვეყნის კანონმდებლობაზე დაყრდნობით. ამას გარდა, შესაძლებელია აგრეთვე ადამიანის უფლებათა შესახებ სხვადასხვა საერთაშორისო დოკუმენტებში განმტკიცებული პრინციპებით ხელმძღვანელობა, განსაკუთრებით ადამიანის უფლებათა შესახებ საერთაშორისო პაქტების გამოყენება, რომლებიც სავალდებულოა შესასრულებლად მხარე სახელმწიფოებისათვის. აღსანიშნავია, რომ პაქტების ხელშეკმრეელი სახელმწიფოების დიდი ნაწილი იმავდრულად 1951 წლის კონვენციის მხარეა.

(ე) წარმოშობის ქვეყნიდან უკანონოდ გამგზავრების ან წარმოშობის ქვეყნის გარეთ ნებართვის გარეშე დარჩენის შედეგები

61. ზოგიერთი სახელმწიფოს კანონმდებლობით მკაცრი სასჯელია დაწესებული მოქალაქეებზე, რომლებიც უკანონოდ ტოვებენ ქვეყანას ან ნებართვის გარეშე რჩებიან

⁹ იხ. 144–156 პუნქტები.

საზღვარგარეთ. თუ არსებობს ვარაუდი, რომ პირს საზღვარგარეთ არალეგალურად გამგზავრების ან არასანქცირებული დარჩენის გამო შესაძლოა დაეკისროს ასეთ მკაცრ სასჯელი, მისი ლტოლვილად აღიარება გამართლებული იქნება იმ შემთხვევაში, თუ მტკიცდება, რომ ამ პირის ქვეყნიდან გასვლის ან ქვეყნის ფარგლებს გარეთ დარჩენის მოტივი უკავშირდება 1951 წლის კონვენციის 1ა მუხლის მე-2 პუნქტში აღნიშნულ მიზეზებს (იხ. 66-ე პუნქტი, ქვემოთ).

(ვ) განსხვავება ეკონომიკურ მიგრანტსა და ლტოლვილს შორის

62. მიგრანტი — ესაა პირი, რომელიც, განმარტებაში მითითებული მიზეზების გარდა სხვა მიზეზების გამო ნებაყოფლობით ტოვებს თავის ქვეყანას სხვა ადგილას დასახლების მიზნით. მას შეიძლება ამოდრავებდეს ცვლილების ან თავგადასავლის სურვილი, ან ოჯახური ან სხვა პირადი მიზეზები. თუ ადამიანი მხოლოდ ეკონომიკური მოსაზრებებიდან გამომდინარე გადადის სხვა ადგილას, ის არის ეკონომიკური მიგრანტი და არა ლტოლვილი.

63. თუმცა, ზოჯგერ ეკონომიკურ მიგრანტსა და ლტოლვილს შორის მკაფიო ზღვრის გავლება რთულია; ისევე, როგორც ყოველთვის მკაფიო არ არის თავშესაფრის მაძიებლის წარმოშობის ქვეყანაში ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ზომებს შორის ზღვარი. ეკონომიკური ზომები, რომლებიც ზემოქმედებას ახდენენ პირის საარსებო სახსრებზე, შეიძლება მიზნად ისახავდეს კონკრეტული რასობრივი, რელიგიური ან პოლიტიკური ჯგუფის შევიწროვებას. როდესაც გატარებული ეკონომიკური ზომები მოსახლეობის კონკრეტული ნაწილის ეკონომიკურ ფუნქციონირებას არღვევს (მაგალითად, კონკრეტული ეთნიკური ან რელიგიური ჯგუფისთვის ვაჭრობის უფლების ჩამორთმევა, ან დისკრიმინაციულად მხოლოდ მათთვის გადასახადის შემოღება ან მეტისმეტად მაღალი გადასახადების დაწესება), გარემოებებიდან გამომდინარე დაზარალებული პირი ქვეყნის დატოვების შემდეგ შესაძლებელია ჩაითვალოს ლტოლვილად.

64. ის, თუ რამდენად შეეხებოდა იგივე ზოგადი ეკონომიკური ზომების შედეგად დაზარალებულ პირებს (მაგალითად, ზომები, რომლებიც ვრცელდება მთელ მოსახლეობაზე, დისკრიმინაციის გარეშე) დამოკიდებული იქნება საქმის გარემოებებზე. მხოლოდ ზოგადი ეკონომიკური ზომების მოხმობა არ წარმოადგენს საკმარის მიზეზს ლტოლვილის სტატუსის მინიჭებისთვის. მეორეს მხრივ, ერთი შეხედვით ქვეყნის დატოვების ძირითადად ეკონომიკურ მოტივი სინამდვილეში შეიძლება მოიცავდეს პოლიტიკურ ელემენტსაც, და შესაბამისი პირი შეიძლება სერიოზული შედეგების წინაშე დგებოდეს მისი პოლიტიკური მოსაზრებების, და არა ეკონომიკური ზომებით მისი უკმაყოფილების გამო.

(ზ) დევნის აგენტები

65. დევნა ჩვეულებრივ დაკავშირებულია ქვეყნის ხელისუფლების ქმედებებთან. ასევე, ის შესაძლებელია მომდინარეობდეს მოსახლეობის ჯგუფებიდან, რომლებიც არ იცავენ შესაბამისი ქვეყნის კანონებით დადგენილ სტანდარტებს. ეს შეიძლება გამოიხატოს

რელიგიურ შეუწყნარებლობაში, რომელიც უტოლდება დევნას ისეთ ქვეყანაში, რომელიც სეკულარულია, მაგრამ სადაც მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი არ სცემს პატივს სხვათა რელიგიურ მრწამსს. როდესაც ადგილობრივი მოსახლეობა ახორციელებს სერიოზულ დისკრიმინაციულ ან სხვა დანაშაულებრივი ქმედებას, აღნიშნული ქმედება შეიძლება ჩაითვალოს დევნად, თუ ხელისუფლება ამას შეგნებულად არ რეაგირებს, ან ვერ ახერხებს სამართლებრივი დაცვის ეფექტურად უზრუნველყოფას, ან უარს აცხადებს მის უზრუნველყოფაზე.

(3) „რასის, რელიგიის, ეროვნების, კონკრეტული სოციალური ჯგუფის წევრობის ან პოლიტიკური შეხედულების გამო“

(ა) ზოგადი ანალიზი

66. იმისათვის, რომ ლტოლვილად ჩაითვალოს, პირს უნდა ჰქონდეს საფუძვლიანი შიში, რომ იგი შეიძლება გახდეს დევნის მსხვერპლი ზემოთ აღნიშნული ერთ–ერთი რომელიმე მიზეზის გამო. არსებითი მნიშვნელობა არ აქვს იმას, დევნა გამოწვეულია ამ მიზეზებიდან ერთი თუ რამდენიმე მათგანის ერთობლიობით. ხშირად შეიძლება დევნის მიზეზები თავად განმცხადებლისთვისაც უცნობი იყოს. თუმცა, ასევე უნდა ითქვას, რომ მას არ ევალება საქმის ისეთი დეტალური ანალიზი, რომ ამომწურავად გამოავლინოს დევნის მიზეზები.

67. საქმის განმხილველმა სპეციალისტმა, ფაქტების გამოძიებისას უნდა დაადგინოს დევნის შიშის მიზეზი ან მიზეზები და გადაწყვიტოს, რამდენად შეესაბამება ეს მიზეზი 1951 წლის კონვენციით განსაზღვრულ განმარტებას. აშკარაა, რომ ხშირად დევნის რამდენიმე მიზეზს ერთდროულად აქვს ადგილი. როგორც წესი, ერთი პირის საქმეში შეგვხვდება ერთზე მეტი ელემენტის ეთობლიობა, მაგალითად, პოლიტიკური ოპონენტი, რომელიც მიეკუთვნება რელიგიურ ან ეროვნულ ჯგუფს, ან ორივეს; შესაბამისად, საფუძვლიანი შიშის შესაფასებლად შესაძლოა საჭირო იყოს ყველა არსებული მიზეზის ერთობლივად გათვალისწინება.

(ბ) რასა

68. რასა, მოცემულ შემთხვევაში, იგულისხმება მისი ყველაზე ფართო გაგებით; ის მოიცავს ყველა ტიპის ეთნიკურ ჯგუფს, რომლებსაც, ჩვეულებრივ, „რასებს“ უწოდებენ. ხშირად რასაში მოიაზრება აგრეთვე კონკრეტული სოციალური ან წარმოშობის საერთო ნიშნის მქონე ჯგუფი, რომელიც უმცირესობას წარმოადგენს ძირითად მოსახლეობაში. რასის ნიშნით დისკრიმინაცია მსოფლიო მასშტაბით დაგმობილია, როგორც ადამიანის უფლებათა დარღვევის ერთ–ერთი ყველაზე მიუღებელი ფორმა. ამდენად, დევნის არსებობის დადგენისას რასობრივი დისკრიმინაცია მნიშვნელოვან ელემენტს წარმოადგენს.

69. დისკრიმინაცია რასობრივი ნიშნით ხშირად უტოლდება 1951 წლის კონვენციის განმარტებით განსაზღვრულ დევნას. ეს მოხდება იმ შემთხვევაში, თუ რასობრივი

დისკრიმინაციის შედეგად პირის ადამიანური ღირსება ილახება იმდენად, რომ ის შეუთავსებელია ადამიანის ყველაზე ფუნდამენტურ და განუყოფელ უფლებებთან, ან როდესაც რასობრივი ბარიერების მიმართ უმექმედობას მიძიმე შედეგები მოაქვს.

70. ლტოლვილის სტატუსის მოთხოვნის დასასაბუთებლად, როგორც წესი, მხოლოდ პირის კონკრეტული რასობრივი ჯგუფისადმი კუთვნილება არ იქნება საკმარისი. თუმცა, შესაძლებელია იყოს სიტუაციები, როდესაც კონკრეტული გარემოებები გავლენას ახდენენ ჯგუფზე. ამ შემთხვევაში, ასეთი ჯგუფისადმი კუთვნილება თავისთავად დევნის შიშის საკმარისი საფუძველი იქნება.

(გ) რელიგია

71. ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციასა და ადამიანის უფლებათა პაქტებში განსაზღვრულია აზრის, სინდისის და რელიგიის თავისუფლებები, რომელიც მოიცავს ადამიანის მიერ რელიგიის შეცვლის თავისუფლებას და მის უფლებას, გამოხატოს რელიგია საჯაროდ ან ცალკე, ასევე, სწავლებით, პრაქტიკით, რელიგიური რიტუალების შესრულებით და წესების დაცვით.

72. „რელიგიური მიზეზების გამო“ დევნამ შეიძლება მიიღოს სხვადასხვა ფორმა, მაგალითად, რელიგიური გაერთიანების წევრობის აკრძალვა, ცალკე ან საზოგადოებაში რელიგიური რიტუალების შესრულების, რელიგიური წესების აკრძალვა, ან პირების მიმართ დისკრიმინაციის სერიოზული ფორმების გამოყენება იმის გამო, რომ ისინი ასრულებენ რელიგიურ რიტუალებს ან მიეკუთვნებიან რომელიმე რელიგიურ ჯგუფს.

73. როგორც წესი, ლტოლვილის სტატუსის მინიჭების მოთხოვნის დასაბუთებისათვის რომელიმე რელიგიური გაერთიანების მხოლოდ წევრობა არ იქნება საკმარისი. თუმცა, შესაძლებელია იყოს შემთხვევები, როცა მხოლოდ წევრობა წარმოადგენდეს საკმარის საფუძველს.

(დ) ეროვნება

74. ტერმინი „ეროვნება“ ამ კონტექსტში არ გულისხმობს მხოლოდ „მოქალაქეობა“-ს. ეროვნებაში იგულისხმება ეთნიკური ან ლინგვისტური ჯგუფის წევრობა და შეიძლება ზოგჯერ ემთხვეოდეს ტერმინის — „რასა“ — მნიშვნელობას. დევნა ეროვნების ნიშნით შეიძლება მოიცავდეს ნეგატიურ განწყობას და ზომებს, რომლებიც მიმართულია ეროვნული (ეთნიკური, ლინგვისტური) უმცირესობების წინააღმდეგ და გარკვეულ გარემოებებში ამ უმცირესობების წევრობამ შეიძლება თავისთავად გამოიწვიოს დევნის საფუძველიანი შიში.

75. სახელმწიფოს საზღვრებში ორი ან მეტი ეროვნების (ეთნიკური, ლინგვისტური) ჯგუფების თანაარსებობამ შეიძლება კონფლიქტური სიტუაციების, აგრეთვე დევნის ან დევნის საფრთხის შემცველი სიტუაციები გამოიწვიოს. ეროვნების ნიშნით დევნასა და პოლიტიკური თვალსაზრისის გამო დევნას შორის შეიძლება ზღვრის გავლება ყოველთვის იოლი არ იყოს, როდესაც ეროვნულ ჯგუფებს შორის კონფლიქტს თან

ახლავს პოლიტიკური მოვლენები, განსაკუთრებით როდესაც პოლიტიკური მოვლენები ასოცირდება კონკრეტულ „ეროვნებასთან“..

76. მიუხედავად იმისა რომ, უმრავლეს შემთხვევებში ეროვნების ნიშნით დევნის შიში აქვთ პირებს, რომლებიც მიეკუთვნებიან ეროვნულ უმცირესობას, სხვადასხვა კონტინენტზე არაერთი შემთხვევა ყოფილა, როდესაც უმრავლესობის წარმომადგენელს დომინანტი უმცირესობების მხრიდან ჰქონია დევნის შიში.

(ე) გარკვეული სოციალური ჯგუფისადმი კუთვნილება

77. „გარკვეული სოციალური ჯგუფი“ ჩვეულებრივ მოიცავს მსგავსი ისტორიის/წარსულის, ჩვეულებების ან სოციალური სტატუსის მქონე პირებს. ამ მიზეზის გამო დევნის შიშის განცხადება ხშირად შესაძლებელია ემთხვეოდეს სხვა ნიშნებსაც, მაგალითად, რასის, რელიგიის ან ეროვნების ნიშნით დევნას.

78. გარკვეული სოციალური ჯგუფისადმი კუთვნილება შეიძლება წარმოადგენდეს დევნის საფუძველს, იმის გამო, რომ მთავრობას არ სჯერა ჯგუფის ერთგულების, ან მისი წევრების პოლიტიკური მსოფლმხედველობის, წარსულის ან ეკონომიკური საქმიანობის, ან იმიტომ, რომ სოციალური ჯგუფის, როგორც ასეთის, არსებობა მიიჩნევა სახელმწიფო პოლიტიკისათვის დამაბრკოლებლად.

79. ჩვეულებრივ, კონკრეტული სოციალური ჯგუფის უბრალოდ წევრობა საკმარისი არ იქნება ლტოლვილის სტატუსის მინიჭების მოთხოვნის დასასაბუთებლად. თუმცა, შეიძლება განსაკუთრებული გარემოებების არსებობისას გარკვეული სოციალური ჯგუფისადმი კუთვნილება წარმოადგენდეს დევნის შიშისათვის საკმარის საფუძველს.

(ვ) პოლიტიკური შეხედულება

80. მთავრობისგან განსხვავებული პოლიტიკური შეხედულების ქონა თავისთავად არ წარმოადგენს დევნილის სტატუსის მოთხოვნის საფუძველს; ამდენად, თავშესაფრის მაძიებელმა უნდა დაადასტუროს მისი შიში რომ შეიძლება გახდეს დევნის მსხვერპლი ამგვარი მსოფლმხედველობის გამო. ეს თავისთავად მოიაზრებს, რომ თავშესაფრის მაძიებელს გააჩნია შეხედულებები, რომელთა მიმართ ხელისუფლება შეუწყნარებლობას ავლენს, და რომლებიც ხელისუფლების პოლიტიკის ან მეთოდების კრიტიკის შემცველია. გარდა ამისა, მოიაზრება, რომ ამგვარი შეხედულებების შესახებ ხელისუფლებამ შეიტყო, ან რომ, ხდება მათი მიწერა მაძიებელზე (ბრალდება მას). მასწავლებლის ან მწერლის პოლიტიკური შეხედულებები შეიძლება უფრო მეტად თვალში საცემი იყოს, ვიდრე პირისა, რომელსაც არ აქვს მსგავსი პროფესია. გასათვალისწინებელი იქნება აგრეთვე თავშესაფრის მაძიებლის შეხედულებების სიხისტე — იმდენად, რამდენადაც შესაძლებელია ამის დადგენა საქმის ყველა გარემოებაზე დაყრდნობით.

81. მიუხედავად იმისა, რომ, განმარტებაში აღნიშნულია დევნის შიში „პოლიტიკური მრწამსის გამო“, შესაძლოა, ყოველთვის ვერ მოხერხდეს მიზეზობრივი კავშირის დადგენა გამოხატულ თვალსაზრისსა და გამოყენებულ ზომებს შორის, რომლებიც განხორციელდა განმცხადებლის მიმართ, ან რომელთა შიშიც გააჩნია განმცხადებელს. ასეთი ზომები იშვიათ შემთხვევაში ემყარება ხოლმე უშუალოდ „შეხედულებებს“. და, როგორც წესი, ასეთი ზომები იღებენ მმართველი ძალის წინააღმდეგ მიმართული სავარაუდო კრიმინალური ქმედებების გამო სანქციების ფორმას. ამდენად, აუცილებელია დადგინდეს, თავშესაფრის მაძიებლის პოლიტიკური შეხედულება, რომელიც წარმოადგენს მისი ქცევის საფუძველს, და ის ფაქტი, რომ ამგვარმა ქცევამ გამოიწვია ან შეიძლება გამოიწვიოს დევნა, რომლისაც, თავშესაფრის მაძიებელს ემინია.

82. როგორც ზემოთ აღინიშნა, დევნა „პოლიტიკური ნიშნით“ მოიაზრებს, რომ თავშესაფრის მაძიებელს აქვს შეხედულებები, რომლებიც გამოიხატა საჯაროდ ან რომლებიც ცნობილი გახდა ხელისუფლებისთვის. თუმცა, ასევე შესაძლებელია იყოს სიტუაცია, როდესაც თავშესაფრის მაძიებელს არ გამოუხატავს საკუთარი შეხედულებები საჯაროდ. ზოგჯერ, მისი პოლიტიკური შეხედულებების სიმტკიცის გამო შესაძლოა გონივრული იყოს ვარაუდი, რომ მისი შეხედულებები ადრე თუ გვიან გახდება ცნობილი და შედეგად თავშესაფრის მაძიებელს კონფლიქტი შეექმნება ხელისუფლებასთან. როდესაც აღნიშნული ვარაუდი გონივრულია, შეიძლება ჩაითვალოს, რომ თავშესაფრის მაძიებელს ემინია გახდეს დევნის მსხვერპლი პოლიტიკური მრწამსის გამო.

83. თავშესაფრის მაძიებელმა, რომელსაც მისივე განცხადების მიხედვით, აქვს შიში, რომ გახდება დევნის მსხვერპლი პოლიტიკური მრწამსის გამო, აუცილებელი არ არის დაამტკიცოს, რომ მისი წარმოშობის ქვეყნის ხელისუფლებამ იცოდა მისი შეხედულებების შესახებ მის მიერ ქვეყნის დატოვებამდე. შესაძლებელია, ის არ ამჟღავნებდა საკუთარ პოლიტიკურ შეხედულებებს და ამდენად, არ გამხდარა დისკრიმინაციის ან დევნის ობიექტი. თუმცა, მხოლოდ ის ფაქტი, რომ ის უარს ამბობს მისი ქვეყნის მფარველობაზე, ან უარს აცხადებს დაბრუნებაზე, შეიძლება მიუთითებდეს თავშესაფრის მაძიებლის ნამდვილ განწყობაზე და დადგინდეს რომ მას აქვს დევნის შიში. ასეთ შემთხვევებში დევნის საფუძველიანი შიშის არსებობის შესახებ ანალიზი უნდა მოხდეს იმ შედეგების საფუძველზე, რომლებიც კონკრეტული პოლიტიკური შეხედულებების მქონე თავშესაფრის მაძიებელს შეექმნებოდა დაბრუნების შემთხვევაში. ეს შეეხება განსაკუთრებით ეგრეთ წოდებულ “ადგილზე“ ლტოლვილებს (refugee sur place)¹⁰.

84. როდესაც პირი ექვემდებარება სამართლებრივ დევნას ან დასჯას პოლიტიკური დანაშაულის გამო, საჭიროა განვასხვავოთ, სამართლებრივი დევნა გამოწვეულია პოლიტიკური შეხედულებით თუ პოლიტიკურად მოტივირებული ქმედებებით. თუ დევნა შეეხება პოლიტიკური მოტივით ჩადენილ დასჯად ქმედებას, და თუ

¹⁰ იხ. პუნქტები 94 – 96.

მოსალოდნელი სასჯელი შეესაბამება შესაბამისი ქვეყნის საერთო სამართლის ნორმებს, თავშესაფრის მაძიებელი მხოლოდ ასეთი სამართლებრივი დევნის შიშის გამო არ ჩაითვლება ლტოლვილად.

85. პოლიტიკური დამნაშავეს ლტოლვილად ჩათვლის შესაძლებლობა დამოკიდებული იქნება სხვადასხვა ფაქტორებზე. გარემოებებიდან გამომდინარე, სამართლებრივი დევნა დანაშაულისათვის შეიძლება წარმოადგენდეს საბაზს პირის დასასჯელად მისი პოლიტიკური შეხედულების ან ამ შეხედულებების გამოხატვის გამო. კვლავ უნდა აღინიშნოს, რომ შესაძლებელია არსებობდეს საფუძვლიანი ვარაუდი, რომ პოლიტიკური დამნაშავე დაექვემდებარებოდა გადაჭარბებულ ან უკანონო სასჯელს წაყენებული ბრალდებისთვის. აღნიშნული გადაჭარბებული ან უკანონო სასჯელი გაუტოლდება დევნას.

86. იმის განსაზღვრისას, პოლიტიკური დამნაშავე შეიძლება თუ არა ჩაითვალოს ლტოლვილად, უნდა არსებობდეს შემდეგი ელემენტებიც: თავშესაფრის მაძიებლის პიროვნება, მისი პოლიტიკური მრწამსი, ჩადენილი ქმედების მოტივი, ჩადენილი ქმედების ფორმა, სამართლებრივი დევნის ფორმა და მისი მოტივები; დაბოლოს, აგრეთვე, კანონი, რომლის საფუძველზეც ხორციელდება სამართლებრივი დევნა. ამ ელემენტებმა შეიძლება წარმოაჩინოს, რომ შესაბამის პირს აქვს დევნის შიში რომ გახდება მსხვერპლი და არა კანონის საფუძველზე სამართლებრივი დევნის და დასჯის შიში მის მიერ ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედების გამო..

(4) „იმყოფება მისი მოქალაქეობის ქვეყნის გარეთ“

(ა) ზოგადი ანალიზი

87. ფრაზა „იმყოფება მოქალაქეობის ქვეყნის ფარგლებს გარეთ“ შეეხება პირებს, რომლებსაც აქვთ მოქალაქეობა, განსხვავებით მოქალაქეობის არმქონე პირებისგან. უმრავლეს შემთხვევაში ლტოლვილები ინარჩუნებენ წარმოშობის ქვეყნის მოქალაქეობას.

88. ლტოლვილის სტატუსის მისაღებად ზოგადი მოთხოვნაა, რომ მოქალაქეობის მქონე თავშესაფრის მაძიებელი უნდა იმყოფებოდეს მოქალაქეობის ქვეყნის ფარგლებს გარეთ. ამ წესს გამონაკლისები არ აქვს. საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვა ვერ ამოქმედდება იმ შემთხვევაში, თუ პირი იმყოფება საკუთარი ქვეყნის ტერიტორიული იურისდიქციის ფარგლებში.¹¹

¹¹ ზოგიერთ ქვეყანაში, განსაკუთრებით ლათინური ამერიკის ქვეყნებში გამოიყენება „დიპლომატიური თავშესაფარი“, ე.ი., უცხოეთის საელჩოებში პოლიტიკური დევნილებისთვის თავშესაფრის მინიჭება. მართალია, ასეთი სახით თავშესაფარში მიღებული პირი შეიძლება ჩაითვალოს საკუთარი ქვეყნის იურისდიქციის გარეთ მყოფად, ის არ იმყოფება მისი ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ და ამდენად, ვერ მოხდება მისი განხილვა 1951 წლის კონვენციის საფუძველზე. ამ უკანასკნელ ცნებას, საელჩოების სახელმწიფოს ეროვნული იურისდიქციის ფარგლებს გარეთ არსებობის შესახებ (extraterritoriality)

89. ამდენად, როდესაც თავშესაფრის მაძიებელი ამტკიცებს, რომ აქვს შიში, რომ გახდეს დევნის მსხვერპლი და ეს დაკავშირებულია მის მოქალაქეობის ქვეყანასთან, აუცილებლად უნდა დადგინდეს, რომ მას მართლაც აქვს იმ ქვეყნის მოქალაქეობა. თუმცა, შესაძლებელია, პირის მიერ მოქალაქეობის ქონა გაურკვეველი იყოს. მან შეიძლება თავადაც არ იცოდეს, ან მცდარად აცხადებდეს, რომ აქვს გარკვეული ქვეყნის მოქალაქეობა ან არის მოქალაქეობის არმქონე. როდესაც მისი მოქალაქეობის საკითხის ზუსტად დადგენა ვერ ხერხდება, თავშესაფრის მაძიებლის ლტოლვილის სტატუსი უნდა გადაწყდეს მოქალაქეობის არმქონე პირის მსგავსად, ე.ი., აღნიშნული პირის მოქალაქეობის ქვეყნის ნაცვლად ყოფილი მუდმივი საცხოვრებელი ქვეყნის მიხედვით (იხ. 101–105 პუნქტები, ქვემოთ).

90. როგორც ზემოთ აღინიშნა, თავშესაფრის მაძიებლის საფუძვლიანი შიში, რომ გახდეს დევნის მსხვერპლი მის მოქალაქეობის ქვეყანასთან უნდა იყოს დაკავშირებული. თუ მისი შიში არ არის დაკავშირებული მოქალაქეობის ქვეყანასთან, მაშინ მოსალოდნელია, რომ ის ისარგებლებს იმ ქვეყნის მფარველობით. ამრიგად, მას არ სჭირდება საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვა და შესაბამისად, არ არის ლტოლვილი.

91. ყოველთვის აუცილებელი არ არის, რომ დევნის შიში დაკავშირებული იყოს ლტოლვილის მოქალაქეობის ქვეყნის *მთელ* ტერიტორიასთან. ამრიგად, ეთნიკური შეტაკებების ან სერიოზული მღელვარების დროს, რომელიც მოიცავს სამოქალაქო ომის პირობებს, კონკრეტული ეთნიკური ან ეროვნული ჯგუფის დევნა შეიძლება მიმდინარეობდეს ქვეყნის მხოლოდ ერთ ნაწილში. ასეთ ვითარებაში პირი არ მიიღებს უარს ლტოლვილის სტატუსის მინიჭებაზე მხოლოდ იმიტომ, რომ მას შეეძლო თავშესაფრის მოძებნა იმავე ქვეყნის სხვა ნაწილში, თუ ყველა გარემოებების გათვალისწინებით მისი ამგვარი საქციელი მიზანშეუწონლად ჩაითვლებოდა.

92. იმ პირების მდგომარეობა, რომლებსაც ერთზე მეტი ქვეყნის მოქალაქეობა აქვთ, განხილულია ქვემოთ, 106–ე და 107–ე პუნქტებში.

93. მოქალაქეობის დამტკიცება შესაძლებელია ქვეყნის პასპორტის ქონით. აღნიშნული პასპორტის არსებობით იქმნება *prima facie* პრეზუმცია, რომ მფლობელი შესაბამისი ქვეყნის მოქალაქეა, თუ თავად პასპორტში არ არის სხვა რამ განსაზღვრული. პირმა, რომელიც ფლობს პასპორტს, რომლის მიხედვითაც ის არის პასპორტის გამცემი ქვეყნის მოქალაქე, მაგრამ აცხადებს, რომ არ აქვს იმ ქვეყნის მოქალაქეობა, უნდა დაასაბუთოს საკუთარი განცხადება, მაგალითად, იმისი ჩვენებით, რომ პასპორტი არის ეგრეთ წოდებული „სამგზავრო დოკუმენტი“ („passport of convenience“) (თითქოსდა ჩვეულებრივი პასპორტი, რომელიც ზოგჯერ გაიცემა ქვეყნის ხელისუფლების მიერ იმ პირებზე, რომლებიც არ არიან მოქალაქეები). თუმცა, უბრალოდ იმისი მტკიცება,

უკანასკნელ პერიოდში ჩაენაცვლა ტერმინი „ხელშეუხებლობა“ (inviolability), რომელიც გამოყენებულია დიპლომატიური ურთიერთობების შესახებ ვენის 1961 წლის კონვენციაში.

პასპორტის მფლობელის მიერ, რომ პასპორტი გაცემული იყო მისთვის მხოლოდ მგზავრობის ხელშეწყობის მიზნით არ არის საკმარისი ამ ქვეყნის მოქალაქეობის შესახებ ვარაუდის გასაქარწყლებლად. გარკვეულ შემთხვევებში შესაძლოა შესაძლებელი იყოს ინფორმაციის მოპოვება პასპორტის გამცემი ორგანოდან. თუ ასეთი ინფორმაციის მოპოვება, ან მისი გონივრულ ვადაში მიღება შეუძლებელია, საქმის განმხილველმა სპეციალისტმა თავშესაფრის მადიებლის მტკიცების სანდოობა უნდა გადაწყვიტოს მის მიერ წარმოდგენილი ინფორმაციის საფუძველზე, ყველა სხვა ელემენტის გათვალისწინებით.

(ბ) “sur place” ლტოლვილები

94. მოთხოვნა, რომ პირი უნდა იმყოფებოდეს მისი ქვეყნის ფარგლებს გარეთ იმისათვის, რომ ჩაითვალოს ლტოლვილად არ ნიშნავს, რომ მას აუცილებლად კანონიერად უნდა ჰქონდეს დატოვებული ის ქვეყანა, ან რომ თუნდაც საფუძვლიანი შიშის გამო იყოს წამოსული. მან შეიძლება ლტოლვილის სტატუსის აღიარების თხოვნით მიმართვა საზღვარგარეთ გარკვეული დროის განმავლობაში ყოფნის შემდეგ გადაწყვიტა. პირი, რომელიც ქვეყნიდან წამოსვლისას არ იყო ლტოლვილი, მაგრამ მოგვიანებით ხდება ლტოლვილი უწოდებენ ადგილზე (*sur place*) ლტოლვილს.

95. პირი ხდება ადგილზე (*sur place*) ლტოლვილი იმ გარემოებების გამო, რომლებიც წარმოიქმნება მისი წარმოშობის ქვეყანაში მისი არყოფნის დროს. დიპლომატებს და სხვა სახელმწიფო მოხელეებს, რომლებიც საზღვარგარეთ მსახურობდნენ, სამხედრო ტყვეებს, სტუდენტებს, მიგრანტ მუშაკებს და სხვა პირებს, მიუმართავთ ლტოლვილის სტატუსის მისაღებად საზღვარგარეთ ბინადრობის პერიოდში და მათ მიუღიათ ლტოლვილის სტატუსი.

96. პირი შეიძლება გახდეს ადგილზე (*sur place*) ლტოლვილი საკუთარი მოქმედებების შედეგად, მაგალითად როგორცაა უკვე აღიარებულ ლტოლვილთან კავშირი, ან ბინადრობის ქვეყანაში პოლიტიკური შეხედულებების გამოხატვა. ის, თუ რამდენად საკმარისია ასეთი ქმედებები დევნის საფუძვლიანი შიშის დასასაბუთებლად, უნდა განისაზღვროს გარემოებების შემოწმების შედეგად. განსაკუთრებით საჭიროა იმისი გათვალისწინება, რამდენად შეიძლებოდა პირის წარმოშობის ქვეყნის ხელისუფლებისთვის ცნობილი გამხდარიყო მისი ამგვარი მოქმედებების შესახებ და სავარაუდოდ, როგორი რეაგირება მოყვებოდა ამ ფაქტს ხელისუფლების მრხიდან.

(5) „და არ შეუძლია, ან ასეთი შიშის გამო, არ სურს, ისარგებლოს იმ ქვეყნის მფარველობით

97. განსხვავებით ფრაზისგან, რომელიც ქვემოთ, მე-6 ელემენტის მიხედვით არის განხილული, მოცემული ფრაზა შეეხება მოქალაქეობის მქონე პირებს. იმისგან დამოუკიდებლად, არ შეუძლია თუ არ სურს საკუთარი ქვეყნის მფარველობით სარგებლობა, ლტოლვილი ყოველთვის არის პირი, რომელიც არ სარგებლობს ასეთი მფარველობით.

98. ის, რომ პირს არ შეუძლია აღნიშნული დაცვით სარგებლობა გულისხმობს გარემოებებს, რომლებიც შესაბამისი პირის ნებისგან დამოუკიდებელია. მაგალითად, შეიძლება ეს იყოს საომარი მდგომარეობა, სამოქალაქო ომი ან სხვა სერიოზული არეულობა, რომლის გამოც მოქალაქეობის ქვეყანა ვერ ახერხებს მფარველობას ან გაწეული მფარველობა არაეფექტურია. თავშესაფრის მაძიებელს შეიძლება უარიც ეთქვა მოქალაქეობის ქვეყნის მხრიდან მფარველობის უზრუნველყოფაზე. აღნიშნული უარით შეიძლება დადასტურდეს ან გაძლიერდეს თავშესაფრის მაძიებლის დევნის შიში, და შეიძლება მართლაც წარმოადგენდეს დევნის ელემენტს.

99. ის, თუ რა წარმოადგენს მფარველობის უზრუნველყოფაზე უარს, უნდა განისაზღვროს საქმის გარემოებების შესაბამისად. თუ აღმოჩნდება, რომ თავშესაფრის მაძიებელს უარი უთხრეს მომსახურების გაწევაზე (მაგალითად, უარი ქვეყნის პასპორტის გაცემაზე ან მისი მოქმედების ვადის გაგრძელებაზე, ან უარი უთხრეს ქვეყნის ტერიტორიაზე შესვლაზე), რომლითაც როგორც წესი, სარგებლობენ მისი ქვეყნის სხვა მოქალაქეები, განმარტების შესაბამისად, ეს შეიძლება ჩაითვალოს მფარველობის უზრუნველყოფაზე უარის თქმად.

100. ტერმინი „არ სურს“ შეეხება ლტოლვილებს, რომლებიც უარს აცხადებენ თავიანთი მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობით სარგებლობაზე.¹² ამის კვალიფიკაცია კეთდება ფრაზით „აღნიშნული შიშის გამო“. როდესაც პირს სურს, რომ ისარგებლოს საკუთარი ქვეყნის მფარველობით, ასეთი სურვილი ჩვეულებრივ შეუთავსებელი იქნება მტკიცებასთან, რომ ის იმყოფება შესაბამისი ქვეყნის ფარგლებს გარეთ „საფუძვლიანი შიშის გამო, რომ გახდეს დევნის მსხვერპლი“. მოქალაქეობის ქვეყანაში სამართლებრივი დაცვის არსებობის შემთხვევაში, და როდესაც არ არსებობს მიზეზი მასზე უარის თქმის საფუძვლიანი შიშის გამო, პირს არ ესაჭიროება საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვა და არ ითვლება ლტოლვილად.

(6) „არ გააჩნია რა გარკვეული მოქალაქეობა და მსგავს მოვლენათა შედეგად იმყოფება რა თავის ადრინდელი საცხოვრებელი ქვეყნის გარეთ, არ შეუძლია ან ამგვარი შიშის გამო არ სურს იქ დაბრუნება“

101. ეს ფრაზა, რომელიც შეეხება მოქალაქეობის არმქონე ლტოლვილებს, მოქალაქეობის მქონე ლტოლვილებთან დაკავშირებული წინა ფრაზის მსგავსია. მოქალაქეობის არმქონე ლტოლვილების შემთხვევაში „მოქალაქეობის ქვეყანა“ ჩანაცვლებულია „მისი ადრინდელი საცხოვრებელი ქვეყნით“, და ფრაზა „არ სურს მფარველობით სარგებლობა“ ჩანაცვლებულია სიტყვებით „არ სურს იქ დაბრუნება“. მოქალაქეობის არმქონე ლტოლვილის შემთხვევაში, რა თქმა უნდა, არ დაისმის შეკითხვა მისი ადრინდელ საცხოვრებელ ქვეყანაში „მფარველობით სარგებლობის სურვილის“ შესახებ. ამას გარდა, მას შემდეგ, რაც მოქალაქეობის არმქონე პირი წამოვიდა მისი ადრინდელი

¹² გაეროს დოკუმენტი E/1618, გვ. 39.(UN Document E/1618, p. 39.)

საცხოვრებელი ქვეყნიდან განმარტებაში მითითებული მიზეზების გამო, როგორც წესი, მას დაბრუნება არ შეეძლება.

102. მოგვიანებით აღინიშნება, რომ მოქალაქეობის არმქონე ყველა პირი ლტოლვილად არ ითვლება. საამისოდ პირი უნდა იმყოფებოდეს ყოფილი მუდმივი საცხოვრებელი ქვეყნის ფარგლებს გარეთ განმარტებაში მითითებული მიზეზების გამო. როდესაც ეს მიზეზები არ არსებობს, მოქალაქეობის არმქონე პირი არ ითვლება ლტოლვილად.

103. ასეთი მიზეზების შესწავლა საჭიროა „ადრინდელ საცხოვრებელ ქვეყანასთან“ კავშირში, რომლის მიმართაც, თავშესაფრის მაძიებლის განცხადებით, მას აქვს შიში. ეს 1951 წლის კონვენციის ავტორების მიერ განისაზღვრა, როგორც „ქვეყანა, სადაც ის ცხოვრობდა და სადაც გახდა ან აქვს საფუძვლიანი შიში რომ გახდეს დევნის მსხვერპლი, ან არ შეუძლია ან ამგვარი შიშის გამო არ სურს იქ დაბრუნება.“¹³

104. მოქალაქეობის არმქონე პირს შესაძლებელია ჰქონდეს ერთზე მეტი ადრინდელი საცხოვრებელი ქვეყანა, და დევნის შიში ჰქონდეს ერთზე მეტი ქვეყნის შემთხვევაში. ლტოლვილის განმარტებით არ არის დადგენილი მოთხოვნა, რომ პირმა კრიტერიუმები დააკმაყოფილოს ყველა ქვეყნის მიმართ.

105. მას შემდეგ, რაც დადგინდება, რომ მოქალაქეობის არმქონე პირი ლტოლვილია „მისი ადრინდელი საცხოვრებელი ქვეყნის მიმართ“, ნებისმიერი შემდგომი ცვლილება მის ადრინდელ საცხოვრებელ ქვეყანაში გავლენას არ იქონიებს აღნიშნული პირის ლტოლვილის სტატუსზე.

(7) ორმაგი მოქალაქეობა ან ერთდროულად რამდენიმე ქვეყნის მოქალაქეობა

1951 წლის კონვენციის 1ა(2) მუხლი, მე-2 პუნქტი:

იმ შემთხვევაში, როცა რომელიმე პირი რამდენიმე ქვეყნის მოქალაქეა, ცნების “მისი მოქალაქეობის ქვეყანა” ნიშნავს იმ ქვეყანას, რომლის მოქალაქეც ის არის და ასეთი პირი არ ითვლება თავისი მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობას მოკლებულად, თუ საფუძვლიანი შიშიდან გამომდინარე, ყოველგვარი დასაბუთებული მიზეზის გარეშე იგი მფარველობისათვის არ მიმართავს ერთ-ერთ იმ ქვეყანას, რომლის მოქალაქეც ის არის.

106. ეს დებულება საკმაოდ გარკვევით არის ფორმულირებული; მისი დანიშნულებაა, ლტოლვილის სტატუსით სარგებლობის უფლება არ მიეცეს ყველა იმ პირს, რომელიც ერთდროულად ორი ან რამდენიმე ქვეყნის მოქალაქეა და რომლებსაც შეუძლიათ ისარგებლონ ერთ-ერთ ქვეყნის მფარველობით მაინც. როდესაც პირს შეუძლია მოქალაქეობის ქვეყანით მფარველობა, ასეთ შესაძლებლობას უპირატესობა ენიჭება საერთაშორისო სამართლებრივ დაცვასთან შედარებით.

¹³ Loc. cit.

107. თუმცა, ორმაგი ან ერთდროულად რამდენიმე მოქალაქეობის მქონე განმცხადებლის საქმის შესწავლისას აუცილებელია, განვასხვავოთ მოქალაქეობა კანონის მიხედვით და შესაბამისი ქვეყნის მფარველობის ხელმისაწვდომობა. იქნება შემთხვევები, როდესაც თავშესაფრის მაძიებელი არის ქვეყნის მოქალაქე, რომლის მიმართაც, მისივე თქმით, შიში არ აქვს, თუმცა შესაძლოა ჩაითვალოს, რომ ასეთი მოქალაქეობა ქმედითი არ არის, რადგან ის არ უზრუნველყოფს ამ პირის სამართლებრივ დაცვას ისევე, როგორც ჩვეულებრივ ქვეყნის სხვა მოქალაქეები იღებენ. ასეთ შემთხვევებში მეორე ქვეყნის მოქალაქეობის ქონა შესაძლოა შეუთავსებელი იყოს ლტოლვილის სტატუსთან. როგორც წესი, ვიდრე დადგინდება, რომ მოცემული მოქალაქეობა ქმედითი არ არის, უნდა არსებობდეს მოთხოვნა, და უარი მფარველობის გაწევაზე. ქვეყნის მხრიდან მფარველობის გაწევაზე ერთმნიშვნელოვანი უარის არარსებობის შემთხვევაში, გონივრულ ვადაში პასუხის მიუღებლობა შეიძლება ჩაითვალოს უარის თქმად.

(8) გეოგრაფიული საზღვრები

108. 1951 წლის კონვენციის შემუშავების დროისათვის რიგ სახელმწიფოებს არ სურდათ აეღოთ ვალდებულებები, რომელთა მასშტაბის წინასწარ გათვლა შეუძლებელი იქნებოდა. ამის გამო განისაზღვრა 1951 წლის დროის ზღვარი, რომელიც უკვე აღნიშნა (ზემოთ, 35–ე და 36–ე პუნქტებში). ამას გარდა, გარკვეული სახელმწიფოების მთავრობების სურვილის შესაბამისად, 1951 წლის კონვენციით ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს მიეცათ შესაძლებლობა, საკუთარი ვალდებულებები კონვენციის საფუძველზე შემოეფარგლათ იმ პირებით, რომლებიც ლტოლვილებად იქცნენ ევროპაში მომხდარი მოვლენების შედეგად.

109. შესაბამისად, 1951 წლის კონვენციის 1ბ მუხლის მიხედვით:

B. (1) ამ კონვენციის მიზნებისათვის პირველი მუხლის A ნაწილში სიტყვები: 1951 წლის 1 იანვრამდე მომხდარი მოვლენები” აღნიშნავს:

(a) “ევროპაში 1951 წლის 1 იანვრამდე მომხდარ მოვლენებს”, ან

(b) “ევროპაში ან სხვა ადგილებში 1951 წლის 1 იანვრამდე მომხდარ მოვლენებს”; და ყოველი ხელშემკვრელი სახელმწიფო ხელმოწერის, რატიფიკაციის ან შეერთების მომენტში მიუთითებს სახელდობრ რომელ დასახელებულ მნიშვნელობას უჭერს მხარს ამ კონვენციით ნაკისრ ვალდებულებებთან მიმართებაში: 2) ყოველ ხელშემკვრელ სახელმწიფოს, რომელმაც მიიღო:

(a) ალტერნატიული მნიშვნელობა, ნებისმიერ დროს შეუძლია (b) ალტერნატიული მნიშვნელობის მიღებით გააფართოვოს ნაკისრი ვალდებულებების მოცულობა გაერთიანებული ერების გენერალური მდივნისათვის შეტყობინების მეშვეობით.

110. 1951 წლის კონვენციის მხარე სახელმწიფოებიდან ამ დროისათვის 9 მათგანი ჯერ ისევ (ა) ვარიანტს იყენებს, „ევროპაში მომხდარი მოვლენები“.¹⁴ მიუხედავად იმისა, რომ

¹⁴ იხ. დანართი IV.

აღნიშნული სახელმწიფოებიდან ზოგიერთში მსოფლიოს სხვა ქვეყნებიდან ლტოლვილები ხშირად იღებენ თავშესაფარს, და როგორც წესი, ლტოლვილის სტატუსი მათ 1951 წლის კონვენციის საფუძველზე არ ენიჭებათ.

მესამე თავი — სტატუსის შეწყვეტის გარემოებები

ა. ზოგადი საკითხები

111. ე.წ. „სტატუსის შეწყვეტის გარემოებებში“ (1951 წლის კონვენციის 1გ მუხლის 1–ლი–მე–6 პუნქტები) განსაზღვრულია პირობები, რომელთა საფუძველზეც პირს უწყდება ლტოლვილის სტატუსი. ზემოაღნიშნული ემყარება მოსაზრებას, რომ პირს არ უნდა გაეწიოს საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვა იმ შემთხვევაში, როდესაც ეს აღარ არის აუცილებელი ან დასაბუთებული.

112. პირი, მისი ლტოლვილის სტატუსის დადგენის შემდეგ ინარჩუნებს აღნიშნულ სტატუსს, თუ მასზე არ გავრცელდა რომელიმე გარემოება სტატუსის შეწყვეტის შესახებ.¹⁵ ლტოლვილის სტატუსის დადგენის მიმართ ეს მკაცრი მიდგომა გამოწვეულია ამ პირების გარანტიით უზრუნველყოფის აუცილებლობით, რომ მათი სტატუსი არ დაექვემდებარება მუდმივ გადასინჯვას მათი წარმოშობის ქვეყანაში არსებულ ვითარებაში დროებითი (არა ძირეული) ხასიათის ცვლილებების შემთხვევაში.

113. 1951 წლის კონვენციის 1გ მუხლის მიხედვით:

ამ კონვენციის მოქმედება შეწყდება პირის მიმართ, რომელზეც ვრცელდება ა სექციის პირობები იმ შემთხვევაში. თუ:

(1) ნებაყოფილობით კვლავ ისარგებლა თავისი მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობით; ან

(2) დაკარგა რა თავისი მოქალაქეობა, კვლავ ნებაყოფილობით შეიძინა იგი; ან

(3) შეიძინა ახალი მოქალაქეობა და სარგებლობს თავისი ახალი მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობით; ან

(4) ნებაყოფილობით კვლავ დამკვიდრდა იმ ქვეყანაში, რომელიც მან დატოვა ან რომლის ფარგლებს გარეთაც იგი იმყოფებოდა დევნის შიშის გამო; ან

(5) უარი ვეღარ თქვა მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობით სარგებლობაზე, რამდენადაც გარემოებანი, რომელთა საფუძველზეც იგი ლტოლვილად იყო ცნობილი აღარ არსებობს;

ამ პუნქტის დებულებები არ ვრცელდება იმ ლტოლვილთა მიმართ, რომლებიც ექვეყიან ამავე მუხლის A ნაწილის პირველი პუნქტის ქვეშ, თუ მათ შეუძლიათ წარმოადგინონ ადრინდელი დევნიდან გამომდინარე დასაბუთებული მოტივაცია თავიანთი მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობაზე უარის სათქმელად.

¹⁵ ზოგიერთ შემთხვევაში ლტოლვილის სტატუსის მოქმედება შეიძლება გაგრძელდეს, მიუხედავად იმისა, რომ აშკარად შეწყდა ამ სტატუსის მიღებისათვის საჭირო მიზეზების არსებობა. იხ. ქვესექციები (5) და (6) (ქვემოთ, 135–ე–139–ე მუხლებში).

(6) მოქალაქეობის არმქონე ლტოლვილს, იმ შემთხვევაში, თუ გარემოებები, რომლებთან კავშირშიც შესაბამისი პირი ლტოლვილად აღიარეს, აღარ არსებობს, მას შეუძლია დაბრუნდეს ყოფილ მუდმივი საცხოვრებლის ქვეყანაში;

იმ პირობით, რომ ამ პუნქტის მოქმედება არ გავრცელდება ლტოლვილზე, რომელზეც ვრცელდება ამ მუხლის ა(1) სექციით განსაზღვრული დებულებების მოქმედება, და რომელსაც შეუძლია მოიხმოს წინა დევნიდან გამომდინარე მაიძულებელი მიზეზები და შესაბამისად, უარი განაცხადოს ყოფილ მუდმივი ბინადრობის ქვეყანაში დაბრუნებაზე.

114. ლტოლვილის სტატუსის შეწყვეტასთან დაკავშირებული ექვსი დებულებიდან პირველი ოთხი ასახავს ლტოლვილის სიტუაციაში ცვლილებას, რომელიც თავად მისგან მომდინარეობს, კერძოდ:

1. მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობით ნებაყოფლობით ხელახლა სარგებლობა;
2. თავისი ადრინდელი მოქალაქეობის ნებაყოფლობით ხელახლა მიღება;
3. ახალი ქვეყნის მოქალაქეობის მიღება;
4. ნებაყოფლობით ხელახლა დაფუძნება ქვეყანაში, სადაც პირს ჰქონდა შიში, რომ გახდებოდა დევნის მსხვერპლი.

115. ლტოლვილის სტატუსის შეწყვეტასთან დაკავშირებული ბოლო ორი, მე-5 და მე-6 მუხლი ემყარება მოსაზრებას, რომ საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვა აღარ არის გამართლებული იმ ქვეყანაში განვითარებული ცვლილებების საფუძველზე, სადაც მას დევნის ეშინოდა, ვინაიდან მიზეზები, რომელთა გამოც პირი ლტოლვილად იქცა, აღარ არსებობს.

116. დებულებები ლტოლვილის სტატუსის შეწყვეტასთან დაკავშირებით ნეგატიური ხასიათისაა და ამომწურავად არის გაწერილი. ამდენად, საჭიროა მათი სიფრთხილით განმარტება და ლტოლვილის სტატუსის ჩამორთმევის დასასაბუთებლად არ შეიძლება რომელიმე სხვა მიზეზის დამატება ანალოგიის გზით. რასაკვირველია, თუ ლტოლვილს რაიმე მიზეზის გამო აღარ სურს, ითვლებოდეს ლტოლვილად, არ იქნება აუცილებელი მისთვის ლტოლვილის სტატუსის გაგრძელება და საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვის გაწევა.

117. მუხლი 1გ არ შეეხება ლტოლვილის სტატუსის გაუქმებას. თუმცა, შესაძლებელია გამოაშკარავდეს გარემოებები, რომლებიც მიანიშნებენ, რომ პირი თავიდანვე არ უნდა ყოფილიყო აღიარებული ლტოლვილად; მაგალითად, თუ შემდგომში აღმოჩნდება, რომ ლტოლვილის სტატუსი მოიპოვა არსებითი ფაქტების მცდარი განმარტების გზით, ან თუ შესაბამის პირს აქვს სხვა ქვეყნის მოქალაქეობა, ან თუ ყველა ფაქტი ცნობილი იქნებოდა მის შესახებ, მასზე გავრცელდებოდა ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის რომელიმე მუხლის მოქმედება. ასეთ შემთხვევებში, როგორც წესი

გაუქმდება გადაწყვეტილება, რის საფუძველზეც დადგინდა ამ პირის ლტოლვილის სტატუსი.

ბ. ტერმინთა განმარტება

(1) მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობით ნებაყოფლობით ხელახლა სარგებლობა 1951 წლის კონვენციის 1გ მუხლის პირველი პუნქტი:

(1) ნებაყოფლობით კვლავ ისარგებლა თავისი მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობით;

118. ეს დებულება ლტოლვილის სტატუსის შეწყვეტასთან დაკავშირებით შეეხება მოქალაქეობის მქონე ლტოლვილს, რომელიც რჩება მისი მოქალაქეობის ქვეყნის ფარგლებს გარეთ. (ლტოლვილის მდგომარეობა, რომელიც ფაქტობრივად დაბრუნდა მოქალაქეობის ქვეყანაში რეგულირდება შეწყვეტის შესახებ მეოთხე მუხლით, რომელშიც განიხილება პირი, რომელიც „ხელახლა დამკვიდრდა“ იმ ქვეყანაში.) ლტოლვილს, რომელიც ნებაყოფლობით ხელახლა სარგებლობს საკუთარი მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობით საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვა აღარ სჭირდება. მან აჩვენა, რომ მის შემთხვევაში „არ შეუძლია ან არ სურს მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობა“ აღარ არის აქტუალური.

119. ლტოლვილის სტატუსის შეწყვეტის შესახებ ეს დებულება გულისხმობს სამ მოთხოვნას:

(ა) ნებაყოფლობითი ხასიათი: ლტოლვილი უნდა მოქმედებდეს ნებაყოფლობით;

(ბ) განზრახვა: ლტოლვილს ქმედების განხორციელებით უნდა ჰქონდეს განზრახვა, ხელახლა ისარგებლოს მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობით;

(გ) ხელახლა სარგებლობა: ლტოლვილმა ფაქტობრივად უნდა ისარგებლოს აღნიშნული მფარველობით.

120. თუ ლტოლვილი ნებაყოფლობით არ მოქმედებს, მას ლტოლვილის სტატუსი არ შეუწყდება. თუ მას მითითებას მისცემს ხელისუფლება, მაგალითად, თუ არსებობს მისი ადგილსამყოფელი ქვეყნის მითითება, შეასრულოს რაღაც ქმედება საკუთარი ნების წინააღმდეგ, რომელიც შეიძლება იქნას აღქმული, როგორც მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობით ხელახლა სარგებლობა, როგორცაა საკონსულოსთვის მიმართვა ქვეყნის მოქალაქის პასპორტის ასაღებად. მას არ შეუწყდება ლტოლვილის სტატუსი მხოლოდ იმის გამო, რომ დაემორჩილა აღნიშნულ მითითებას. ის აგრეთვე შეიძლება იზღუდებოდეს მისგან დამოუკიდებელი გარემოებების გამო და უწევდეს მისი მოქალაქეობის ქვეყნის ზოგიერთი მექანიზმით სარგებლობა. მაგალითად, მას შეიძლება სჭირდებოდეს მოქალაქეობის ქვეყანაში განქორწინების შესახებ განცხადების შეტანა, ვინაიდან სხვაგან განქორწინებას არ ექნება აუცილებელი აღიარება საერთაშორისო მასშტაბით. ასეთი ქმედება არ ჩაითვლება „მფარველობით ნებაყოფლობით სარგებლობად“, და ასეთ შემთხვევაში პირს არ შეუწყდება ლტოლვილის სტატუსი.

121. იმის განსაზღვრისას, აღნიშნულ გარემოებებში პირს უნდა შეუწყდეს თუ არა ლტოლვილის სტატუსი, უნდა განვასხვავოთ ფაქტობრივად მფარველობით

სარგებლობა და მოქალაქეობის ქვეყნის სახელმწიფო ორგანოებთან დროდადრო და არარეგულარული ურთიერთობა. თუ ლტოლვილი შეიტანს განცხადებას და მოიპოვებს ქვეყნის მოქალაქის პასპორტს, ან თუ მას განუახლებენ პასპორტს, ეს ფაქტი, საწინააღმდეგოს დამადასტურებელი მტკიცებულების არარსებობის შემთხვევაში, ჩაითვლება, როგორც ამ პირის განზრახვა, ისარგებლოს მისი მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობით. მეორეს მხრივ, ქვეყნის ხელისუფლებისგან დოკუმენტების მოპოვება, რომლის მისაღებადაც ანალოგიურად მოუწევდათ განცხადებით მიმართვა ამ ქვეყნის მოქალაქეობის არმქონე პირებს — როგორცაა დაბადების ან ქორწინების მოწმობა — ან მსგავსი მომსახურება, ვერ ჩაითვლება მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობით ხელახლა სარგებლობად.

122. როდესაც ლტოლვილი ითხოვს მფარველობას მისი მოქალაქეობის ქვეყნის მთავრობისგან ეს მფარველობით „ხელახლა სარგებლობად“ ჩაითვლება მხოლოდ მისი მოთხოვნის ფაქტობრივად დაკმაყოფილების შემთხვევაში. „მფარველობით ხელახლა სარგებლობის“ ყველაზე ხშირი შემთხვევაა ლტოლვილის მოქალაქეობის ქვეყანაში დაბრუნების სურვილი. მხოლოდ რეპატრიაციის მოთხოვნაზე განცხადების შეტანით მას არ შეუწყდება ლტოლვილის სტატუსი. მეორეს მხრივ, შესვლის ნებართვის ან ქვეყნის პასპორტის მოპოვება დაბრუნების მიზნით, საწინააღმდეგო მტკიცებულების არარსებობის შემთხვევაში, ჩაითვლება ლტოლვილის სტატუსის შეწყვეტად.¹⁶ თუმცა ეს არ გამორიცხავს რეპატრიანტისათვის დახმარების გაწევას — მათ შორის, გლუკის მხრიდან — დაბრუნებაში ხელ შეწყობის მიზნით.

123. ლტოლვილმა შეიძლება ნებაყოფლობით მოიპოვოს ქვეყნის მოქალაქის პასპორტი და აპირებდეს წარმოშობის ქვეყნის მფარველობით სარგებლობას იმ ქვეყნის ფარგლებს გარეთ ყოფნისას, ან განზრახული ჰქონდეს იმ ქვეყანაში დაბრუნება. როგორც ზევით აღინიშნა, ასეთი დოკუმენტის მიღებით, ლტოლვილს, როგორც წესი, უწყდება ლტოლვილის სტატუსი. თუ შემდგომ ის უარყოფს აღნიშნულიდან რომელიმე განზრახვას, საჭირო იქნება მისი ლტოლვილის სტატუსის ხელახლა დადგენა. მან უნდა განმარტოს, რატომ გადაიფიქრა, და აჩვენოს, რომ არანაირი არსებითი ცვლილება არ მომხდარა იმ პირობებში, რის საფუძველზეც ის თავდაპირველად ცნეს ლტოლვილად.

124. ქვეყნის მოქალაქის პასპორტის მოპოვება ან მისი მოქმედების ვადის გაგრძელება შეიძლება გარკვეულ გამონაკლის პირობებში არ იწვევდეს ლტოლვილის სტატუსის შეწყვეტას (იხ. 120 პუნქტი, ზევით). მაგალითად, იმ შემთხვევაში, როდესაც ქვეყნის მოქალაქის პასპორტის მფლობელს არ აქვს მისი მოქალაქეობის ქვეყანაში დაბრუნების უფლება კონკრეტული ნებართვის გარეშე.

¹⁶ ზემოაღნიშნული ვრცელდება ლტოლვილზე, რომელიც ჯერაც საკუთარი ქვეყნის ფარგლებს გარეთ იმყოფება. აღსანიშნავია, რომ შეწყვეტის შესახებ მეოთხე დებულების მიხედვით ნებისმიერ ლტოლვილს უწყდება ლტოლვილის სტატუსი, როდესაც ის ნებაყოფლობით „ხელახლა დაფუძნდება“ მისი მოქალაქეობის ან ყოფილი მუდმივი ბინადრობის ქვეყანაში.

125. როდესაც ლტოლვილი თავის წარმოშობის ქვეყანას ეწვევა არა ქვეყნის მოქალაქის პასპორტით, არამედ, მაგალითად, სამგზავრო დოკუმენტით, რომელიც გაცემულია მისი ადგილსამყოფელი ქვეყნის მიერ, ზოგიერთი სახელმწიფო ამ შემთხვევას განიხილავს, როგორც პირის მიერ ადრინდელი მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობით სარგებლობას და პირს უწყდება ლტოლვილის სტატუსი მოცემული მუხლის საფუძველზე. თუმცა, საჭიროა ამ ტიპის შემთხვევების ინდივიდუალურად განხილვა. ხანდაზმული ან ავადმყოფი მშობლის მონახულების მიზნით ქვეყანაში შესვლის ფაქტი განსხვავებულია დღესასწაულებზე ან საქმიანი კავშირების დამყარების მიზნით რეგულარული ვიზიტებისგან.

(2) ადრინდელი მოქალაქეობის ნებაყოფლობით ხელახლა მიღება

1951 წლის კონვენციის 1გ მუხლის მეორე პუნქტი:

(2) დაკარგა რა თავისი მოქალაქეობა, კვლავ ნებაყოფლობით შეიძინა იგი;

126. ეს მუხლი წინა მუხლის მსგავსია. ის შეეხება შემთხვევებს, როდესაც ლტოლვილი, მას შემდეგ, რაც დაკარგა იმ ქვეყნის მოქალაქეობა რომლის მხრიდანაც დადგინდა რომ მას ჰქონდა საფუძვლიანი შიში, რომ შეიძლება გამხდარიყო დევნის მსხვერპლი, ნებაყოფლობით ხელახლა მოიპოვებს ასეთი ქვეყნის მოქალაქეობას.

127. მაშინ, როდესაც წინა დებულების (1გ(1) მუხლი) მიხედვით მოქალაქეობის მქონე პირს უწყდება ლტოლვილის სტატუსი იმ შემთხვევაში, თუ ის ხელახლა ისარგებლებს მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობით, წინამდებარე დებულების (1გ(2) მუხლი)) საფუძველზე მას უწყდება ლტოლვილის სტატუსი მანამდე დაკარგული მოქალაქეობის ხელახლა მოპოვების გამო.¹⁷

128. მოქალაქეობის ხელახლა მოპოვება უნდა იყოს ნებაყოფლობითი. კანონის ან სხვა ნორმატიული აქტით მოქალაქეობის მინიჭება არ გულისხმობს მის ნებაყოფლობით ხელახლა მოპოვებას, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც პირის მოქმედებიდან ერთმნიშვნელოვნად ჩანს მისი თანხმობა მიიღოს მოქალაქეობა. მას არ შეუწყდება ლტოლვილის სტატუსი მხოლოდ იმიტომ, რომ მას შეეძლო ხელახლა მიეღო მისი ადრინდელი ქვეყნის მოქალაქეობა, თუ მას ეს შესაძლებლობა ფაქტობრივად არ გამოუყენებია. თუ მოქალაქეობის ხელახელი მინიჭება განისაზღვრა კანონის საფუძველზე, და თუ პირს აქვს უარის თქმის საშუალება, ჩაითვლება, რომ მან ნებაყოფლობით ხელახლა მოიპოვა მოქალაქეობა იმ შემთხვევაში, თუ ლტოლვილმა, გააზრებულად, არ გამოიყენა უარის თქმის შესაძლებლობა; გარდა იმ შემთხვევისა, თუ ის არ მოიყვანს განსაკუთრებულ მიზეზებს იმის დასამტკიცებლად, რომ ის

¹⁷ უმეტეს შემთხვევებში ლტოლვილი ინარჩუნებს მისი ყოფილი მოქალაქეობის ქვეყნის მოქალაქეობას. აღნიშნული მოქალაქეობა შეიძლება დაკარგოს მოქალაქეობის ჩამორთმევის ინდივიდუალური ან ერთობლივი ღონისძიებებით. ამდენად, ლტოლვილის სტატუსი აუცილებლად არ გულისხმობს მოქალაქეობის დაკარგვას (მოქალაქეობის არქონას).

ფაქტობრივად არ აპირებდა ადრინდელი მოქალაქეობის ქვეყნის მოქალაქეობის ხელახლა მიღებას.

(3) ახალი ქვეყნის მოქალაქეობის მიღება და მფარველობა

1951 წლის კონვენციის 1გ მუხლის მესამე პუნქტი:

(3) შეიძინა ახალი მოქალაქეობა და სარგებლობს თავისი ახალი მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობით;

129. მოქალაქეობის ხელახლა მოპოვების შემთხვევის მსგავსად, შეწყვეტის შესახებ ეს, მესამე დებულება ემყარება იმ პრინციპს, რომ პირს, რომელიც სარგებლობს რომელიმე ქვეყნის მფარველობით, არ ესაჭიროება საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვა.

130. ლტოლვილი პირი, ჩვეულებრივ, იღებს ბინადრობის ქვეყნის მოქალაქეობას. თუმცა, გარკვეულ შემთხვევებში ერთ ქვეყანაში მცხოვრებ ლტოლვილს შეუძლია მოიპოვოს სხვა ქვეყნის მოქალაქეობა. ამ დროს მას შეუწყდება ლტოლვილის სტატუსი, იმ შემთხვევაში, თუ ახალი ქვეყნის მოქალაქეობა მოიცავს შესაბამისი ქვეყნის მფარველობას. ეს მოთხოვნები გამომდინარეობს ფრაზიდან - „და სარგებლობს თავისი ახალი მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობით“.

131. თუ პირს ახალი მოქალაქეობის მიღების შედეგად შეუწყდა ლტოლვილის სტატუსი, შემდგომ კი აცხადებს, რომ მოქალაქეობის ახალი ქვეყნის მიმართ აქვს საფუძვლიანი შიში, რომ გახდეს დევნის მსხვერპლი, ეს ქმნის სრულიად ახალ სიტუაციას და მისი სტატუსი უნდა განისაზღვროს მისი ახალი მოქალაქეობის ქვეყანასთან კავშირში.

132. როდესაც პირს ლტოლვილის სტატუსი შეუწყდა ახალი ქვეყნის მოქალაქეობის მიღებით, და ახალი მოქალაქეობა დაკარგა, აღნიშნული გარემოებებიდან გამომდინარე, შესაძლებელია მისი ლტოლვილის სტატუსის აღდგენა.

(4) 4. ნებაყოფლობით ხელახლა დაფუძნება ქვეყანაში, სადაც პირს ჰქონდა შიში, რომ გახდებოდა დევნის მსხვერპლი..

1951 წლის კონვენციის 1გ (4) მუხლი):

(4) ნებაყოფლობით კვლავ დამკვიდრდა იმ ქვეყანაში, რომელიც მან დატოვა ან რომლის ფარგლებს გარეთაც იგი იმყოფებოდა დევნის შიშის გამო;

133. შეწყვეტის შესახებ ეს მეოთხე დებულება ვრცელდება როგორც მოქალაქეობის მქონე, ისე მოქალაქეობის არმქონე ლტოლვილებზე. დებულება შეეხება ლტოლვილებს, რომლებიც დაბრუნდნენ რა თავიანთ წარმოშობის ქვეყანაში ან ყოფილ მუდმივი ბინადრობის ქვეყანაში. მათ ლტოლვილის სტატუსი არ შეუწყდათ შეწყვეტის შესახებ პირველი ან მეორე დებულების საფუძველზე, თავშესაფრის მიმცემ ქვეყანაში ყოფნის პერიოდში.

134. დებულება შეეხება „ნებაყოფლობით დაკვიდრებას“. აქ იგულისხმება, როგორც მოქალაქეობის ქვეყანაში, ასევე ადრინდელი ბინადრობის ქვეყანაში დაბრუნება იქ მუდმივად ცხოვრების მიზნით. ლტოლვილის მიერ მისი ადრინდელი ბინადრობის ქვეყანაში დროებით სტუმრობა არა ქვეყნის მოქალაქის პასპორტით, არამედ, მაგალითად, თავშესაფრის მიმცემ ქვეყანაში გაცემული სამგზავრო დოკუმენტით არ წარმოადგენს „ხელახლა დამკვიდრებას“ და არ გამოიწვევს ლტოლვილის სტატუსის შეწყვეტას წინამდებარე დებულების საფუძველზე.¹⁸

(5) მოქალაქეები, რომელთა ლტოლვილად ცნობის საფუძველები აღარ არსებობს

1951 წლის კონვენციის 1გ მუხლის მეხუთე პუნქტი:

(5) უარი ველარ თქვა მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობით სარგებლობაზე, რამდენადაც გარემოებანი, რომელთა საფუძველზეც იგი ლტოლვილად იყო ცნობილი აღარ არსებობს;

ამ პუნქტის დებულებები არ ვრცელდება იმ ლტოლვილთა მიმართ, რომლებიც ექცევიან ამავე მუხლის A ნაწილის პირველი პუნქტის ქვეშ, თუ მათ შეუძლიათ წარმოადგინონ ადრინდელი დევნიდან გამომდინარე დასაბუთებული მოტივაცია თავიანთი მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობაზე უარის სათქმელად.

135. „გარემოებები“ შეეხება ძირეულ ცვლილებებს ქვეყანაში, რომელთა გამოც, სავარაუდოდ, დევნის შიშის საფუძველი აღარ იარსებებს. ამ მუხლის გამოყენებისათვის საკმარისი არ არის ლტოლვილის შიშის გამომწვევი გარემოებების უბრალო, შესაძლოა დროებითი ცვლილება, რომელიც არ მოიცავს ძირეულ ცვლილებებს. როგორც წესი, ლტოლვილის სტატუსი ხშირად არ უნდა დაექვემდებაროს გადასინჯვას, რათა უარყოფითი გავლენა არ მოახდინოს ლტოლვილის დაცულობის შეგრძნებაზე, რომლის უზრუნველყოფასაც ისახავს მიზნად საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვა.

136. ამ მუხლის მეორე პუნქტი ადგენს გამონაკლისს პირველი პუნქტით განსაზღვრული ლტოლვილის სტატუსის შეწყვეტის დებულებისგან. ის შეეხება განსაკუთრებულ სიტუაციას, როდესაც პირი იყო ძალიან მძიმე ფორმის დევნის მსხვერპლი წარსულში და ამდენად მას ლტოლვილის სტატუსი არ შეუწყდება იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მის წარმოშობის ქვეყანაში ფუნდამენტური ცვლილებები განხორციელდა. მითითება 1ა (1) მუხლზე მიანიშნებს, რომ გამონაკლისი ვრცელდება მხოლოდ იმ „პირზე, რომელიც ლტოლვილად ითვლება 1951 წლის კონვენციის მიღებამდე არსებული საერთაშორისო დოკუმენტების საფუძველზე.“(statutory refugees). 1951 წლის კონვენციის შემუშავების დროისათვის ეს „იყო ლტოლვილთა უმრავლესობა. თუმცა, გამონაკლისი ასახავს უფრო ზოგად ჰუმანიტარულ პრინციპს, რომელიც შეიძლება გავრცელდეს სხვა ლტოლვილებზეც, გარდა იმ „პირებისა, რომლებიც ლტოლვილად ითვლებიან 1951 წლის კონვენციის მიღებამდე არსებული საერთაშორისო დოკუმენტების საფუძველზე.“ ხშირად აღიარებულია, რომ პირი, ან რომლის ოჯახმა განიცადა დევნის სასტიკი

¹⁸ იხ. 125–ე პუნქტი, ზემოთ.

ფორმები არ უნდა დაექვემდებაროს რეპატრაციას. პირის წარმოშობის ქვეყანაში რეჟიმის ცვლილება, ყოველთვის არ გულისხმობს მოსახლეობის განწყობის მთლიანად ცვლილებას, ან მისი წარსულის გათვალისწინებით, ლტოლვილის მსოფლმხედველობის ცვლილებას.

(6) მოქალაქეობის არმქონე პირები, რომელთა ლტოლვილის სტატუსის მინიჭების მიზეზები აღარ არსებობს

1951 წლის კონვენციის 1გ (6) მუხლის მიხედვით:

მოქალაქეობის არმქონე ლტოლვილს, იმ შემთხვევაში, თუ გარემოებები, რომლებთან კავშირშიც შესაბამისი პირი ლტოლვილად აღიარეს, აღარ არსებობს, მას შეუძლია დაბრუნდეს ყოფილ მუდმივი ბინადრობის ქვეყანაში;

ამ პუნქტის დებულებები არ ვრცელდება იმ ლტოლვილთა მიმართ, რომლებიც ექცევიან ამავე მუხლის A ნაწილის პირველი პუნქტის ქვეშ, თუ მათ შეუძლიათ წარმოადგინონ ადრინდელი დევნიდან გამომდინარე დასაბუთებული მოტივაცია თავიანთი მოქალაქეობის ქვეყნის მფარველობაზე უარის სათქმელად.

137. შეწყვეტასთან დაკავშირებული ეს მეექვსე და ბოლო დებულება მეხუთე დებულების მსგავსია, რომელიც შეეხება მოქალაქეობის მქონე პირებს. მოცემული დებულება კი შეეხება საკუთრივ მოქალაქეობის არმქონე პირებს, რომლებსაც შეუძლიათ ყოფილი მუდმივი ბინადრობის ქვეყანაში დაბრუნება.

138. „გარემოებები“ უნდა იქნას განმარტებული იგივენაირად, როგორც ლტოლვილის სტატუსის შეწყვეტის შესახებ მეხუთე დებულებაში განიმარტება.

139. ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ ადრინდელი მუდმივი ბინადრობის ქვეყანაში შეცვლილი გარემოებების გარდა შესაბამის პირს უნდა *შეეძლოს* იქ დაბრუნება. ეს, მოქალაქეობის არმქონე პირის შემთხვევაში შესაძლოა ყოველთვის შესაძლებელი არ იყოს.

თავი IV — ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვა

ა. ზოგადი საკითხები

140. 1951 წლის კონვენციის 1–ლი მუხლის დ, ე და ვ პუნქტები შეიცავენ დებულებებს, რომელთა საფუძველზეც პირებს, რომლებიც სხვა მხრივ აკმაყოფილებენ ლტოლვილად აღიარებისთვის ყველა მახასიათებელს 1–ლი მუხლის ა–პუნქტის განმარტების მიხედვით უარი ეთქმება ლტოლვილის სტატუსზე. ასეთი პირები იყოფიან სამ ჯგუფად. პირველი ჯგუფი (მუხლი 1 დ) მოიცავს პირებს, რომლებიც უკვე სარგებლობენ გაეროს სამართლებრივი დაცვით ან დახმარებით; მეორე ჯგუფი (მუხლი 1ე) მოიცავს პირებს, რომლებსაც, მიიჩნევა, რომ არ სჭირდებათ საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვა; და მესამე ჯგუფში (მუხლი 1ვ) ჩამოთვლილია იმ პირთა კატეგორიები, რომლებიც, ითვლება, რომ არ იმსახურებენ საერთაშორისო სამართლებრივ დაცვას.

141. ჩვეულებრივ, პირის ლტოლვილის სტატუსის დადგენის პროცესში გამოვლინდება ფაქტები, რომელთა გამოც ჩაითვლება, რომ პირს არ ეკუთვნის ლტოლვილის სტატუსის მიღება გამორიცხვის დებულებების საფუძველზე. თუმცა, შესაძლებელია ისეც მოხდეს, რომ ფაქტები, რომლებიც ასაბუთებს, რომ პირს არ ეკუთვნის ლტოლვილის სტატუსის მინიჭება ცნობილი გახდეს მხოლოდ პირის ლტოლვილად ცნობის შემდეგ. ასეთ შემთხვევებში ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის დებულების საფუძველზე მოხდება უკვე მიღებული გადაწყვეტილების გაუქმება.

ბ. ტერმინთა განმარტება

(1) პირები, რომლებიც უკვე სარგებლობენ გაეროს სამართლებრივი დაცვით ან დახმარებით

1951 წლის კონვენციის 1დ მუხლი:

ეს კონვენცია არ ვრცელდება იმ პირზე, რომელიც ამჟამად სარგებლობს გაერთიანებული ერების სხვა ორგანოების ან დაწესებულების დაცვით ან დახმარებით, გარდა გაერთიანებული ერების ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატისა. თუკი ასეთი დაცვა რაიმე მიზეზით იქნა შეწყვეტილი მანამდე, ვიდრე ამ პირთა მდგომარეობა საბოლოოდ მოგვარდებოდა გაერთიანებული ერების გენერალური ასამბლეის მიერ მიღებული შესაბამისი რეზოლუციების თანახმად, ეს პირები *ipso facto* სარგებლობენ ამ კონვენციის რეჟიმით.

142. ამ მუხლის საფუძველზე ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის დებულების მოქმედება ვრცელდება ნებისმიერ პირზე, რომელიც უკვე სარგებლობს სამართლებრივი დაცვით ან დახმარებით გაეროს ორგანოების ან სააგენტოების მხრიდან, გარდა გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატისა. ასეთ სამართლებრივ დაცვას ან დახმარებას მანამდე უზრუნველყოფდა გაეროს კორეის რეკონსტრუქციის სააგენტოს (United Nations Korean Reconstruction Agency -- UNKRA), ამჟამად კი — ახლო აღმოსავლეთში პალესტინელი ლტოლვილების დახმარების გაეროს სააგენტო (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East – UNRWA). მსგავსი სიტუაციები შესაძლებელია მომავალშიც წარმოიქმნას.

143. რაც შეეხება პალესტინიდან ლტოლვილებს, აღნიშნული იქნება, რომ UNRWA მუშაობას ეწევა ახლო აღმოსავლეთის მხოლოდ გარკვეულ ტერიტორიებზე, და მხოლოდ იქ ახდენს სამართლებრივი დაცვის ან დახმარების უზრუნველყოფას. ამდენად, პალესტინელი ლტოლვილი, რომელიც იმ ტერიტორიის გარეთ აღმოჩნდება, არ სარგებლობს აღნიშნული დახმარებით, შესაბამისად მისთვის, შესაძლებელი იქნება ლტოლვილის სტატუსის მინიჭება 1951 წლის კონვენციის საფუძველზე. ჩვეულებრივ, საკმარისი უნდა იყოს იმისი დადგენა, რომ გარემოებები რომელთა გამოც პირს თავდაპირველად ეკუთვნოდა სამართლებრივი დაცვა და დახმარება UNRWA-ს მხრიდან ჯერაც მოქმედებს და რომ მისი ლტოლვილის სტატუსი არ შეწყვეტილა ლტოლვილის სტატუსის შეწყვეტის რომელიმე დებულების საფუძველზე, და არც

ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის რომელიმე დებულების საფუძველზე არ ექცევა კონვენციის მოქმედების სფეროს გარეთ.

(2) პირები, რომლებიც, მიიჩნევა, რომ არ საჭიროებენ საერთაშორისო სამართლებრივ დაცვას

1951 წლის კონვენციის 1ე მუხლი:

E. ეს კონვენცია არ ვრცელდება იმ პირებზე, რომლის მიმართაც მათი ბინადრობის ქვეყნის კომპეტენტური ხელისუფლება, ცნობს მოქალაქეობასთან დაკავშირებულ უფლებებსა და მოვალეობებს.

144. ეს დებულება ვრცელდება პირებზე, რომლებსაც, სხვა შემთხვევაში შეიძლება ჰქონოდათ ლტოლვილის სტატუსის მიღების უფლება და რომლებიც მიიღეს ქვეყანაში, სადაც მათ მიანიჭეს თითქმის იგივე უფლებები, რომლებითაც ჩვეულებრივ ქვეყნის მოქალაქეები სარგებლობენ, თუმცა არ მიუნიჭებიათ მოქალაქეობა. (მათ ხშირად უწოდებენ „ადგილობრივი ლტოლვილები“ (“national refugees”–ს). მათი მიმღები ქვეყანა ხშირად არის ქვეყანა, სადაც მოსახლეობა იმავე ეთნიკური წარმომობისაა, როგორც ეს პირები.¹⁹

145. არ არსებობს „უფლებების და ვალდებულებების“ ზუსტი განმარტება, რომელიც წარმოადგენდა ამ დებულების საფუძველზე პირის ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის საფუძველს. თუმცა, შეიძლება ითქვას, რომ ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვა მოქმედებს იმ შემთხვევაში, თუ პირის სტატუსი დიდწილად მიმსგავსებულია ქვეყნის მოქალაქის სტატუსთან. კერძოდ, შესაბამისი პირი, მოქალაქის მსგავსად, სრულად უნდა იყოს დაცული დეპორტაციის ან გაძევებისგან.

146. დებულება ვრცელდება პირზე, რომელიც „დამკვიდრდა“ შესაბამის ქვეყანაში. ეს გულისხმობს ხანგრძლივი დროით ბინადრობას და არა უბრალოდ ვიზიტს. პირზე, რომელიც ცხოვრობს საკუთარი ქვეყნის ფარგლებს გარეთ და არ სარგებლობს იმ ქვეყნის დიპლომატიური დაცვით არ ვრცელდება ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის დებულება.

(3) პირები, რომლებიც მიიჩნევიან, რომ არ იმსახურებენ საერთაშორისო სამართლებრივ დაცვას

1951 წლის კონვენციის 1ვ მუხლი:

F. ეს კონვენცია არ ვრცელდება იმ პირზე, რომლის მიმართაც სერიოზული საფუძველი არსებობს ვარაუდისა, რომ მან;

¹⁹ ლტოლვილის სტატუსის ცნობის უფლების არქონის შესახებ ამ დებულების შემუშავებისას კონვენციის ავტორები ძირითადად გულისხმობდნენ გერმანული წარმომობის ლტოლვილებს, რომლებიც ჩავიდნენ გერმანიის ფედერალურ რესპუბლიკაში და რომლებიც აღიარეს, როგორც გერმანიის მოქალაქეობის უფლებების და ვალდებულებების მქონე პირები. possessing the rights and obligations attaching to German nationality.

(a) ჩაიდინა დანაშაული მშვიდობის წინააღმდეგ, სამხედრო დანაშაული ან დანაშაული კაცობრიობის წინააღმდეგ, ამ მიზნით შექმნილი საერთაშორისო აქტებით მსგავსი ქმედებებისათვის მინიჭებული განსაზღვრების შესაბამისად.

(b) ჩაიდინა არაპოლიტიკური ხასიათის მძიმე დანაშაული თავშესაფრის მიმცემი ქვეყნის გარეთ, მანამ, სანამ ქვეყანაში ლტოლვილად იქნა მიღებული;

(c) ბრალი მიუძღვის გაერთიანებული ერების მიზნებისა და პრინციპების საწინააღმდეგო ქმედებათა ჩადენაში.

147. ომამდე არსებული საერთაშორისო დოკუმენტები, რომლებითაც განსაზღვრულია ლტოლვილთა სხვადასხვა კატეგორიები არ შეიცავდა დებულებებს დამნაშავეებისათვის ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის შესახებ. მხოლოდ უშუალოდ მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ შემუშავდა პირველად სპეციალური დებულებები, რათა მომხდარიყო ლტოლვილთა დიდი ჯგუფიდან იმ იმ ლტოლვილების გამორიცხვა, რომლებიც დახმარებას იღებდნენ, მაგრამ ითვლებოდა, რომ ისინი არ იმსახურებდნენ საერთაშორისო სამართლებრივ დაცვას.

148. კონვენციის შემუშავების დროისათვის ხალხს ჯერ ისევ ახსოვდა სერიოზული სამხედრო დამნაშავეების გასამართლების პროცესები, და სახელმწიფოები შეთანხმდნენ, რომ სამხედრო დამნაშავეებისთვის სამართლებრივი დაცვა არ უნდა გაეწიათ. გარდა ამისა, სახელმწიფოებს სურდათ, უარი ეთქვათ თავიანთი ქვეყნების ტერიტორიებზე დამნაშავეების შეშვებაზე, რომლებიც საფრთხეს შეუქმნიდნენ უსაფრთხოებას და საზოგადოებრივ წესრიგს.

149. ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის დებულებების გავრცელების განსაზღვრის კომპეტენცია ეკუთვნის ხელშემკვერელ სახელმწიფოს, რომლის ტერიტორიაზეც თავშესაფრის მაძიებელი ითხოვს ლტოლვილის სტატუსის აღიარებას. იმისათვის, რომ ეს დებულებები გავრცელდეს, საკმარისია დადგინდეს, რომ არსებობს „სერიოზული საფუძველი ... ვარაუდისა“, რომ პირს ჩადენილი აქვს აღწერილი ქმედებებიდან ერთ-ერთი მათგანი.

აუცილებელი არ არის წარსულში სისხლის სამართლებრივი დევნის ოფიციალური მტკიცებულება. თუმცა, იმის გათვალისწინებით, თუ რამდენად სერიოზული შედეგი შეიძლება მოჰყვეს პირისათვის ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის დებულების მოქმედების ფარგლებში მოქცევას, აუცილებელია მისი სიფრთხილით გამოყენება.

(ა) სამხედრო დანაშაულები, და ა.შ.

(a) ჩაიდინა დანაშაული მშვიდობის წინააღმდეგ, სამხედრო დანაშაული ან დანაშაული კაცობრიობის წინააღმდეგ, ამ მიზნით შექმნილი საერთაშორისო აქტებით მსგავსი ქმედებებისათვის მინიჭებული განსაზღვრების შესაბამისად.

150. მშვიდობის წინააღმდეგ დანაშაულის, სამხედრო დანაშაულის ან კაცობრიობის წინააღმდეგ დანაშაულის აღნიშვნისას კონვენცია შეეხება საზოგადოდ „საერთაშორისო

დოკუმენტებს, რომლებიც შემუშავებულია აღნიშნულ დანაშაულებთან დაკავშირებული საკითხების დარეგულირების მიზნით.“ ამ სახის არაერთი დოკუმენტი არსებობს, რომლებიც შექმნილია მსოფლიო ომის დასრულებიდან დღემდე. ყველა მათგანში წარმოდგენილია „მშვიდობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის, სამხედრო დანაშაულის და კაცობრიობის წინააღმდეგ დანაშაულის“ განმარტება. ყველაზე ფართო განმარტება მოცემულია 1945 წლის ლონდონის ხელშეკრულებასა და საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალის წესდებაში. ლონდონის ხელშეკრულებაში განსაზღვრული განმარტებები და სხვა შესაბამისი დოკუმენტების ჩამონათვალი მოცემულია V და VI დანართებში.

(ბ) ზოგადი სისხლის სამართლის დანაშაულები

(ბ) ჩაიდინა არაპოლიტიკური ხასიათის მძიმე დანაშაული თავშესაფრის მიმცემი ქვეყნის გარეთ, მანამ, სანამ ქვეყანაში ლტოლვილად იქნა მიღებული;

151. ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის ამ დებულების მიზანია მიმღები ქვეყნის მოსახლეობის დაცვა ისეთი ლტოლვილის საფრთხისგან, რომელსაც ჩადენილი აქვს ზოგადი სისხლის სამართლით გათვალისწინებული მძიმე დანაშაული. გარდა ამისა, აღნიშნული დებულება მიზნად ისახავს სათანადო სამართლიანი მიდგომის უზრუნველყოფას ლტოლვილის მიმართ, რომელმაც ჩაიდინა შედარებით მძიმე ხასიათის დანაშაული (ან დანაშაულები), ან ჩაიდინა პოლიტიკური დანაშაული.

152. იმის განსაზღვრისას, დანაშაული „არაპოლიტიკურია“ თუ პირიქით, „პოლიტიკური“ საჭიროა პირველ რიგში მისი ხასიათის და მოტივის გათვალისწინება, ე.ი., დანაშაული ჩადენილია წმინდა პოლიტიკური მოტივით და არა უბრალოდ პირადი მიზეზების გამო ან გამორჩენის მიზნით. ამას გარდა, უნდა არსებობდეს მჭიდრო და პირდაპირი მიზეზობრივი კავშირი ჩადენილ დანაშაულსა და სავარაუდო პოლიტიკურ მიზანსა და საგანს შორის. ამას გარდა, დანაშაულის პოლიტიკურმა ელემენტმა უნდა გადაწონოს ზოგადი სისხლის სამართლით გათვალისწინებული დანაშაულის ხასიათი. ეს არ გავრცელდება იმ შემთხვევაში, თუ ჩადენილი ქმედებები სავარაუდო მიზანთან შედარებით მეტისმეტად არაპროპორციულია. ამასთან, დანაშაულისთვის პოლიტიკური ხასიათის მიკუთვნება უფრო გართულდება იმ შემთხვევაში, თუ ის მოიცავს სასტიკ ქმედებებს.

153. ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის განსაზღვრის საფუძველს წარმოადგენს მხოლოდ დანაშაული, რომელიც თავშესაფრის მაძიებელმა ჩაიდინა, ან სავარაუდოდ ჩადენილი აქვს „თავშესაფრის მიმცემი ქვეყნის გარეთ, მანამ, სანამ ქვეყანაში ლტოლვილად იქნა მიღებული“. ფარგლებს გარეთ არსებული ქვეყანა, ჩვეულებრივ — ესაა წარმოშობის ქვეყანა, თუმცა შეიძლება იყოს სხვა ქვეყანაც, გარდა თავშესაფრის ქვეყნისა, სადაც პირი ითხოვს ლტოლვილის სტატუსის აღიარებას.

154. ლტოლვილის მიერ თავშესაფრის ქვეყანაში მძიმე დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში ის დაექვემდებარება იმ სამართლებრივ პროცედურას, რომელიც შესაბამის

ქვეყანაშია დადგენილი. უკიდურეს შემთხვევებში, კონვენციის 33-ე მუხლის მე-2 პუნქტი უშვებს ლტოლვილის გაძევების შესაძლებლობას ან დაბრუნებას მისი მოქალაქეობის ქვეყანაში, თუ ის საბოლოო გადაწყვეტილების მიხედვით მსჯავრდებულად აღიარეს ზოგადი სისხლის სამართლით გათვალისწინებულ „განსაკუთრებით მძიმე“ დანაშაულში და აღნიშნული პირი თავშესაფრის მიმცემ ქვეყანაში საზოგადოებისათვის საფრთხეს წარმოადგენს.

155. რა შეადგენს „მძიმე“ არაპოლიტიკურ დანაშაულს ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის ამ დებულების მიზნით რთული განსასაზღვრია, განსაკუთრებით იმის გამო, რომ ტერმინი „დანაშაული“ სამართლის სხვადასხვა სისტემებში სხვადასხვანაირად განიმარტება. ერთგან სიტყვა „დანაშაული“ აღნიშნავს მხოლოდ მძიმე ხასიათის დანაშაულებს. სხვა ქვეყნებში ის შეიძლება მოიცავდეს ნებისმიერი სახის დანაშაულს წვრილმანი ქურდობიდან მკვლელობამდე. თუმცა, მოცემულ კონტექსტში, „მძიმე“ დანაშაული უნდა იყოს იმდენად მძიმე რომ ითვალისწინებდეს სასჯელის უმაღლეს ან ძალიან მკაცრ ზომას. მცირე დანაშაულები, რომლებიც ისჯება ნაკლებად მკაცრი სასჯელის ზომებით არ წარმოადგენს ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის საფუძველს 13 (ბ) მუხლის თანხმად, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ის შესაბამისი ქვეყნის სისხლის სამართლის კანონმდებლობით „დანაშაულად“ არის მოხსენიებული.

156. ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის დებულების გამოყენებისას აუცილებელია აგრეთვე გაიმიჯნოს თავშესაფრის მაძიებლის მიერ სავარაუდოდ ჩადენილი დანაშაულის ხასიათი და იმ დევნის ხარისხი, რომლისაც მას ეშინია. თუ პირს აქვს ძალიან სასტიკი დევნის საფუძვლიანი შიში, მაგალითად, დევნის, რომელიც საფრთხეს უქმნის მის სიცოცხლეს ან თავისუფლებას, დანაშაული უნდა იყოს ძალიან მძიმე იმისათვის, რომ ასეთ პირზე გავრცელდეს ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის დებულების მოქმედება. თუ დევნის ხარისხი ნაკლებად მწვავეა, საჭიროა შეფასდეს ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმე, რათა დადგინდეს, თავშესაფრის მაძიებელი სინამდვილეში მართლმსაჯულებას გაურბის თუ არა, ან მისი კრიმინალური ხასიათი რამდენად გადაწონის მისი როგორც *bona fide* (კეთილსინდისიერი) ლტოლვილის ხასიათს.

157. სავარაუდოდ ჩადენილი დანაშაულის ხასიათის შეფასებისას საჭიროა ყველა ხელთარსებული ფაქტორის, მათ შორის, შემამსუბუქებელი გარემოებების გათვალისწინება. ასევე, აუცილებელია დამამძიმებელი გარემოებების მხედველობაში მიღება; როგორცაა, მაგალითად თავშესაფრის მაძიებლის ნასამართლობა. გასათვალისწინებელია აგრეთვე ის, თუ მძიმე არაპოლიტიკურ დანაშაულში მსჯავრდებულმა თავშესაფრის მაძიებელმა უკვე მოიხადა სასჯელი ან შეიწყალეს, ან მას თუ შეეხო ამნისტია. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში მიიჩნევა, რომ შესაბამისი პირზე აღარ ვრცელდება ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის დებულების მოქმედება, თუ არ დადასტურება, რომ შეწყალების ან ამნისტიის მიუხედავად, თავშესაფრის მაძიებელში მაინც დომინირებს კრიმინალური ხასიათი.

158. წინა პუნქტებში აღნიშნული მოსაზრებების მსგავსი მოსაზრებების გამოყენება უნდა მოხდეს მაშინ, როდესაც დანაშაული — ყველაზე ფართო გაგებით იქნა ჩადენილი როგორც საშუალება ან თანხმობა ქმედება იმ ქვეყნიდან გამოსაქცევად, სადაც პირს დევნის ემინოდა. ასეთი დანაშაულები შეიძლება მოიცავდეს როგორც გადაადგილების საშუალების ქურდობას, ისე უდანაშაულო ადამიანების სიცოცხლისათვის საფრთხის შექმნას ან მათთვის სიცოცხლის წართმევას. მართალია, ლტოლვილის სტატუსის მიღების უფლების არქონის შესახებ წინამდებარე დებულების მიზნით შესაძლოა დიდი მნიშვნელობა არ მიენიჭოს იმ ფაქტს, რომ ლტოლვილი, რომელმაც ვერ მოძებნა გაქცევის რომელიმე სხვა გზა და საზღვრამდე ნაქურდალი მანქანით მივიდა; უფრო რთული იქნება გადაწყვეტილების მიღება მაშინ, თუ პირმა გაიტაცა საჰაერო ხომალდი, ე.ი., აიძულა მისი ეკიპაჟი, იარაღით დაშინებით ან ფაქტობრივი ძალადობით, შეეცვალათ დანიშნულების ადგილი, რათა ის მიეყვანათ თავშესაფრის ქვეყანაში.

159. რაც შეეხება საჰაერო ხომალდის გატაცებას, ჩნდება კითხვა, რომ თუ გატაცება ლტოლვილმა ჩაიდინა დევნიდან თავის დაღწევის მიზნით, წარმოადგენს თუ არა აღნიშნული დანაშაული სერიოზულ არაპოლიტიკურ დანაშაულს ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის შესახებ მოცემული დებულების თანახმად. მთავრობებმა რამდენიმეჯერ განიხილეს საჰაერო ხომალდის უკანონოდ გატაცების საკითხი გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ფარგლებში და ამ საკითხთან დაკავშირებით მიიღეს მთელი რიგი საერთაშორისო კონვენციები. აღნიშნული დოკუმენტებიდან არც ერთში არ არის მოხსენიებული ლტოლვილი. თუმცა, ერთ-ერთ ანგარიშში, რომლის შედეგადაც ამ თემაზე მიიღეს რეზოლუცია, მოცემულია: „რეზოლუციის პროექტის მიღებამ ზიანი არ უნდა მიაყენოს ლტოლვილთა ან მოქალაქეობის არმქონე პირების სტატუსთან დაკავშირებული დოკუმენტების საფუძველზე სახელმწიფოების საერთაშორისო სამართლის მიხედვით განსაზღვრულ უფლებებს ან მათ ვალდებულებებს.“ სხვა ანგარიშში აღნიშნულია: „რეზოლუციის პროექტის მიღებამ ზიანი არ უნდა მიაყენოს თავშესაფართან დაკავშირებით სახელმწიფოების საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებულ უფლებებს ან ვალდებულებებს.“²⁰

160. ამ საკითხთან დაკავშირებით მიღებულ სხვადასხვა კონვენციებში²¹ ძირითადად საუბარია იმაზე, თუ როგორ უნდა მოექცნენ დამნაშავეებს, რომლებსაც ჩადენილი აქვთ

²⁰ გენერალური ასამბლეის მეექვსე კომიტეტის რეზოლუციების ანგარიშები 2645 (XXV). გაეროს დოკუმენტი A/8716 და 2551 (XXIV), გაეროს დოკუმენტი A/7845. (Reports of the Sixth Committee on General Assembly resolutions 2645 (XXV). United Nations document A/8716, and 2551 (XXIV), United Nations document A/7845.)

²¹ კონვენცია საჰაერო ხომალდის ბორტზე ჩადენილი დანაშაულებისა და გარკვეული სხვა ქმედებების შესახებ, ტოკიო, 1963 წლის 14 სექტემბერი. კონვენცია საჰაერო ხომალდის უკანონოდ გატაცების აკრძალვის შესახებ, ჰააგა, 1970 წლის 16 დეკემბერი. კონვენცია სამოქალაქო ავიაციის უსაფრთხოების წინააღმდეგ მიმართული უკანონო ქმედებების აკრძალვის შესახებ, მონრეალი, 1971 წლის 23 სექტემბერი. (Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft, Tokyo, 14 September 1963. Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft, the Hague, 16 December 1970. Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation, Montreal, 23 September 1971.)

ზემოაღნიშნული ქმედებები. ამ კონვენციების თანახმად, ხელშემკვრელ სახელმწიფოს ყოველთვის ეძლევა ასეთი პირების ექსტრადიციის ან თავიანთ ტერიტორიაზე ჩადენილი აქტისათვის სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელების საშუალება, რაც, ამ შემთხვევაში, მოიცავს თავშესაფრის მინიჭების უფლებას.

161. თავშესაფრის მინიჭების ასეთი შესაძლებლობის არსებობის მიუხედავად, 1951 წლის კონვენციის საფუძველზე მისი ლტოლვილის სტატუსის საკითხის განსაზღვრისას საჭიროა სათანადოდ იყოს გათვალისწინებული დევნის ხარისხის სიმძიმე, რომლისაც შეიძლება დამნაშავეს ემინოდეს, ასევე ის, თუ რამდენად საფუძვლიანია მისი შიში. თუ თავშესაფრის მაძიებელმა დანაშაულებრივი გზით გაიტაცა საჰაერო ხომალდი, მუხლის 1ვ(ბ)-ის საფუძველზე მასზე ლტოლვილის სტატუსის მიღების უფლების არქონის გავრცელების საკითხი დაკვირვებით უნდა იქნას განხილული თითოეული საქმიდან გამომდინარე.

(გ) ქმედება, რომელიც ეწინააღმდეგება გაერთიანებული ერების მიზნებს და პრინციპებს

(გ) ბრალი მიუძღვის გაერთიანებული ერების მიზნებისა და პრინციპების საწინააღმდეგო ქმედებათა ჩადენაში

162. ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის ეს ძალიან ზოგადი სახით ფორმულირებული დებულება ემთხვევა 1ვ(ა) მუხლით განსაზღვრულ დებულებას; ვინაიდან ამჟამად, რომ მშვიდობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული, სამხედრო დანაშაული ან დანაშაული კაცობრიობის წინააღმდეგ იმავდროულად არის ქმედება, რომელიც ეწინააღმდეგება გაერთიანებული ერების მიზნებს და პრინციპებს. მართალია, მუხლს 1ვ(გ) არ შემოაქვს რომელიმე კონკრეტული ახალი ელემენტი, მისი მიზანია, ზოგადი სახით მოიცვას ქმედებები, რომლებიც ეწინააღმდეგება გაერთიანებული ერების მიზანს და პრინციპებს, და რომლებიც შეიძლება სრულად არ იყოს მოცული ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის შესახებ წინა ორი დებულებით. ამ უკანასკნელთან კავშირში უნდა იგულისხმებოდეს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ კონკრეტულად არ არის განცხადებული, ქმედებები რომელსაც მოცემული დებულება ეხება იმავდროულად კრიმინალური ხასიათისა უნდა იყოს.

163. გაერთიანებული ერების მიზნები და პრინციპები განსაზღვრულია გაერთიანებული ერების წესდების პრეამბულაში და 1-ელ და მე-2 მუხლებში. იქ მოყვანილია ძირითადი პრინციპები, რომლებითაც უნდა იხელმძღვანელონ წევრმა სახელმწიფოებმა ერთმანეთთან და საერთაშორისო თანამეგობრობასთან ურთიერთობისას. აქედან შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა, რომ პირს, იმისათვის, რომ ჩაითვალოს მის მიერ ამ პრინციპების საწინააღმდეგო ქმედების ჩადენა, უნდა ჰქონოდა შესაბამისი ოფიციალური უფლებამოსილება წევრ სახელმწიფოში და მნიშვნელოვანი როლი უნდა შეესრულებინა მისი სახელმწიფოს მიერ ამ პრინციპების დარღვევაში.

თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ამ დებულების გამოყენების პრეცედენტები თითქმის არ არსებობს, და მისი ძალიან ზოგადი ხასიათის გამო, საჭიროა ამ დებულების სიფრთხილით გამოყენება.

თავი V — განსაკუთრებული შემთხვევები

ა. ომის შედეგად ლტოლვილები

164. პირი, რომელიც იძულებულია, დატოვოს წარმოშობის ქვეყანა საერთაშორისო ან ქვეყანაში არსებული შეიარაღებული კონფლიქტების შედეგად, როგორც წესი, არ მოიაზრება ლტოლვილად 1951 წლის კონვენციის ან 1967 წლის ოქმის საფუძველზე.²² თუმცა, მათ უზრუნველყოფილი უნდა ჰქონდეთ სხვა საერთაშორისო დოკუმენტებით გათვალისწინებული სამართლებრივი დაცვა. მაგალითად, ომის დროს დაზარალებულ პირთა სამართლებრივი დაცვის შესახებ ჟენევის 1949 წლის კონვენციები და 1949 წლის ჟენევის კონვენციების დამატებითი 1977 წლის ოქმი, რომელიც შეეხება საერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტების მსხვერპლთა დაცვას.²³

165. თუმცა, უცხო ქვეყნის თავდასხმამ ან ქვეყნის მთლიანად ან მისი ნაწილის ოკუპაციამ შეიძლება გამოიწვიოს (და გამოუწვევია კიდევ) დევნა ერთი ან რამდენიმე მიზეზით, რომლებიც მითითებულია 1951 წლის კონვენციაში. ასეთ შემთხვევებში ლტოლვილის სტატუსის მინიჭების საკითხი დამოკიდებული იქნება იმაზე, თუ რამდენად შეუძლია აჩვენოს თავშესაფრის მაძიებელს, რომ მას აქვს „დევნის საფუძველიანი შიში“ ოკუპირებულ ტერიტორიაზე, ასევე, შეუძლია თუ არა ისარგებლოს მისი სახელმწიფოს მფარველობით, ან იმ ორგანოს მფარველობით, რომელიც უფლებამოსილია და რომლის მოვალეობასაც წარმოადგენს მისი ქვეყნის ინტერესების დაცვა შეიარაღებული კონფლიქტის დროს. ასევე ის, რამდენად შეიძლება აღნიშნული მფარველობა ჩაითვალოს ქმედითად.

166. მფარველობა შეიძლება არ იყოს ხელმისაწვდომი იმ შემთხვევაში, თუ თავშესაფრის მაძიებლის მიმღებ და მის წარმოშობის ქვეყანებს შორის არ არსებობს დიპლომატიური ურთიერთობა. თუ განმცხადებლის მთავრობა თავად დევნილობაში იმყოფება, მის მიერ გაწეული მფარველობის ქმედითობა შეიძლება სათუო იყოს. ამდენად, თითოეული შემთხვევის შეფასება უნდა მოხდეს მისთვის დამახასიათებელი ფაქტორების და გარემოებების საფუძველზე, როგორც დევნის საფუძველიანი შიშის, ისე წარმოშობის ქვეყანაში ქმედითი დაცვის მექანიზმების არსებობის კუთხით.

²² აფრიკასთან დაკავშირებით კი იხილეთ OAU კონვენციის 1(2) მუხლში მოყვანილი განმარტება აფრიკაში ლტოლვილთა პრობლემების კონკრეტული ასპექტების შესახებ, რომელიც მოყვანილია 22-ე პუნქტში, ზემოთ.

(In respect of Africa, however, see the definition in Article 1 (2) of the OAU Convention concerning the Specific Aspects of Refugee Problems in Africa, quoted in para. 22 above.)

²³ იხილეთ დანართი VI, პუნქტები (6) და (7).

ბ. დეზერტირები და პირები, რომლებიც თავს არიდებენ სამხედრო სამსახურს

167. ქვეყნებში, სადაც სამხედრო სამსახურის გავლა სავალდებულოა, ამ მოვალეობის შეუსრულებლობა ხშირად კანონით ისჯება. ამას გარდა, განურჩევლად იმისა, სავალდებულოა თუ არა სამხედრო სამსახური, დეზერტირობა ყოველთვის ითვლება სისხლის სამართლის დანაშაულად. სასჯელი შეიძლება განსხვავებული იყოს სხვადასხვა ქვეყნების მიხედვით, და ეს, ჩვეულებრივ, არ მიიჩნევა დევნად. განმარტების მიხედვით, დეზერტირობის ან სავალდებულო სამხედრო სამსახურისათვის თავის არიდების გამო სამართლებრივი დევნის და დასჯის შიში თავისთავად არ წარმოადგენს დევნის საფუძვლიან შიშს. მეორეს მხრივ, დეზერტირობა ან სავალდებულო სამხედრო სამსახურისათვის თავის არიდება არ გამორიცხავს ლტოლვილობას; ადამიანი შეიძლება იყოს ლტოლვილი და იმავდროულად იყოს დეზერტირი ან არიდებული ჰქონდეს თავი სავალდებულო სამხედრო სამსახურისთვის.

168. პირი აშკარად არ ითვლება ლტოლვილად იმ შემთხვევაში, თუ მისი დეზერტირობის ან სავალდებულო სამხედრო სამსახურისთვის თავის არიდების ერთადერთი მიზეზი სამხედრო სამსახურისადმი უარყოფითი დამოკიდებულება ან სამხედრო მოქმედებებში მონაწილეობის შიშია. თუმცა, ის შეიძლება ჩაითვალოს ლტოლვილად იმ შემთხვევაში, თუ მის დეზერტირობას ან მის მიერ სავალდებულო სამხედრო სამსახურისათვის თავის არიდებას თან ახლავს ქვეყნის დატოვების ან ქვეყნის გარეთ დარჩენის სხვა შესაბამისი მოტივები, ან თუ მას განმარტების მნიშვნელობის მიხედვით, აქვს დევნის შიშის სხვა მიზეზები.

169. დეზერტირი ან პირი, რომელმაც თავი აარიდა სავალდებულო სამხედრო სამსახურს შეიძლება ლტოლვილად ჩაითვალოს იმ შემთხვევაშიც, თუ შესაძლებელია იმისი ჩვენება, რომ ის სამხედრო დანაშაულისათვის დაექვემდებარებოდა არაპროპორციულად მკაცრ სასჯელს რასის, რელიგიის, ეროვნების, კონკრეტული სოციალური ჯგუფის წევრობის ან პოლიტიკური თვალსაზრისის ნიშნით. იგივე გავრცელდება იმ შემთხვევაში, თუ შესაძლებელია იმისი ჩვენება, რომ შესაბამის პირს აქვს დევნის საფუძვლიანი შიში ზემოაღნიშნული მიზეზების გამო, გარდა დეზერტირობის გამო პასუხისგებისა.

170. თუმცა, ზოგიერთ შემთხვევაში სამხედრო სამსახურის გავლის აუცილებლობა შეიძლება წარმოადგენდეს ლტოლვილის სტატუსის მოთხოვნის ერთადერთ საფუძველს, ე.ი., როდესაც პირს შეუძლია აჩვენოს, რომ მის მიერ სამხედრო სამსახურის შესრულება მოითხოვდა მის მონაწილეობას სამხედრო მოქმედებაში, რომელიც ეწინააღმდეგება მის ჭეშმარიტ პოლიტიკურ, რელიგიურ ან ზნეობრივ შეხედულებებს.

171. თუმცა, ყველა შეხედულება, მიუხედავად მისი ჭეშმარიტებისა, არ წარმოადგენს საკმარის მიზეზს ლტოლვილის სტატუსის მოთხოვნისათვის დეზერტირობის ან სავალდებულო სამხედრო სამსახურისათვის თავის არიდების შემდეგ. საკმარისი არ

არის, რომ პირი არ ეთანხმებოდეს მისი ქვეყნის მთავრობას კონკრეტული სამხედრო მოქმედების პოლიტიკური მართებულობის საკითხში. თუმცა, თუ სამხედრო მოქმედებების სახეობა, რომელთან კავშირიც პირს არ სურს, დაგმოიბილია საერთაშორისო თანამეგობრობის მიერ, როგორც ქმედება, რომელიც ეწინააღმდეგება ადამიანური ქცევის ძირითად წესებს, შესაძლებელია, სასჯელი დეზერტირობისათვის ან სავალდებულო სამხედრო სამსახურისათვის თავის არიდების გამო, განმარტების ყველა სხვა მოთხოვნის ჭრილში, თავისთავად ჩაითვალოს დევნად.

172. უარის განცხადება სამხედრო სამსახურის შესრულებაზე შეიძლება ასევე ემყარებოდეს რელიგიურ შეხედულებას. თუ თავშესაფრის მაძიებელს შეუძლია აჩვენოს, რომ მისი რელიგიური შეხედულება არის ნამდვილი, და რომ მის ამ შეხედულებებს არ ითვალისწინებს მისი ქვეყნის ხელისუფლება სამხედრო სამსახურის შესრულების მოთხოვნისას მან შეიძლება დაასაბუთოს ლტოლვილის სტატუსის მინიჭების მოთხოვნა. აღნიშნული მოთხოვნა, რა თქმა უნდა, უნდა გამყარდეს დამატებითი მაჩვენებლებით, რომ თავშესაფრის მაძიებელს ან მისი ოჯახის წევრებს შეექმნათ სირთულეები რელიგიური შეხედულებების გამო.

173. საკითხი, თუ რამდენად შეიძლება გამოიწვიოს ზნეობრივი შეხედულებების გამო სამხედრო სამსახურის შესრულებაზე უარის განცხადებამ ლტოლვილის სტატუსის მოთხოვნის საფუძვლიანობა, უნდა იქნას განხილული ამ სფეროში მიმდინარე უახლესი მოვლენების გათვალისწინებით. სულ უფრო მეტმა სახელმწიფომ მიიღო კანონმდებლობა ან ადმინისტრაციული მარეგულირებელი აქტები, რომელთა მიხედვითაც პირები, რომლებსაც აქვთ ზნეობრივ შეხედულებებთან დაკავშირებული საფუძვლიანი მიზეზები, თავისუფლდებიან სამხედრო სამსახურიდან, მთლიანად ან მათი შესრულების ალტერნატიული (მაგალითად, სამოქალაქო) სამსახურის გავლის საფუძველზე. ასეთი კანონმდებლობის ან ადმინისტრაციული წესების დანერგვა წარმოადგენდა აგრეთვე საერთაშორისო სააგენტოების მიერ გაწეული რეკომენდაციების თემას.²⁴ ამ მოვლენების გათვალისწინებით, ხელშემკვრელმა სახელმწიფოებმა უპრობლემოდ უნდა შეძლონ ლტოლვილის სტატუსის მინიჭება პირებისათვის, რომლებიც უარს აცხადებენ სამხედრო სამსახურის შესრულებაზე საფუძვლიანი ზნეობრივი შეხედულებების გამო.

174. პირის პოლიტიკური, რელიგიური ან ზნეობრივი შეხედულებების, ან სამხედრო სამსახურის შესრულებაზე უარის გამომწვევი ზნეობრივი შეხედულებების საფუძვლიანობა, რასაკვირველია, უნდა დადგინდეს მისი პიროვნების და წარსულის კომპლექსური შეწავლის შედეგად. გასათვალისწინებელია, ჰქონდა თუ არა გამოვლენილი შესაბამის პირს საკუთარი შეხედულებები სამხედრო სამსახურში

²⁴ იხ. რეკომენდაცია 816 (1977) სამხედრო სამსახურზე ზნეობრივი შეხედულებების მიზეზით უარის თქმის უფლება, რომელიც მიღებულია ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის მიერ ოცდამეცხრე სტანდარტულ სესიაზე (1977 წლის 5–13 ოქტომბერი).

Cf Recommendation 816 (1977) on the Right of Conscientious Objection to Military Service, adopted at the Parliamentary Assembly of the Council of Europe at its Twenty-ninth Ordinary Session (5-13 October 1977).

გაწვევამდე, ან თუ შეექმნა სირთულეები ხელისუფლებასთან საკუთარი შეხედულებების გამო. გარდა ამისა, მისი შეხედულებების საფუძვლიანობაზე შეიძლება მეტყველებდეს მისი სამხედრო სამსახურში გაწვევის ფაქტი, ანუ ის გაიწვიეს თუ მოხალისედ შევიდა.

გ. პირები, რომლებმაც გამოიყენეს ძალა ან ჩაიდინეს ძალადობრივი ქმედება

175. ლტოლვილის სტატუსის მიღებას ხშირად ითხოვენ პირები, რომლებმაც გამოიყენეს ძალა ან ჩაიდინეს ძალადობრივი ქმედებები. ასეთი ქცევა ხშირად ასოცირდება, ან აცხადებენ, რომ ასოცირდება პოლიტიკურ საქმიანობასთან ან პოლიტიკურ შეხედულებებთან. ეს შეიძლება იყოს კერძო ინიციატივების შედეგი, ან შეიძლება ჩადენილი იყოს ორგანიზებული ჯგუფის მიერ. ეს უკანასკნელი შესაძლებელია იყოს საიდუმლო დაჯგუფა ან პოლიტიკური სამხედრო ფორმირება, რომელიც ოფიციალურად არის აღიარებული ან რომლის საქმიანობაც ფართოდ არის აღიარებული.²⁵ გასათვალისწინებელია აგრეთვე ის ფაქტი, რომ ძალის გამოყენება წარმოადგენს კანონის და წესრიგის შენარჩუნების ასპექტს და შეიძლება განმარტების მიხედვით სამართლიანად იქნას გამოყენებული პოლიციის და შეიარაღებული ძალების მიერ თავიანთი მოვალეობების შესრულებისას.

176. იმ პირის მიერ ლტოლვილის სტატუსის მინიჭების მოთხოვნით შეტანილი განცხადება, რომელსაც გამოუყენებია (ან არსებობს ეჭვი, რომ) გამოუყენებია ძალა, ან ჩადენილი აქვს რაიმე ხასიათის ძალადობრივი ქმედება რაიმე კონტექსტში, პირველ რიგში უნდა იყოს განხილული 1951 წლის კონვენციის ლტოლვილის სტატუსის მინიჭების უფლების განმსაზღვრელი დებულებების კუთხით (32–ე–110–ე პუნქტები, ზემოთ).

177. თუ დადგინდება, რომ თავშესაფრის მაძიებელი აკმაყოფილებს ლტოლვილის სტატუსის მინიჭებისათვის დადგენილ კრიტერიუმებს, შეიძლება წამოიჭრას შეკითხვა, მის მიერ ჩადენილი ქმედების გათვალისწინებით, რომელიც მოიცავს ძალის გამოყენებას ან ძალადობრივ ქმედებას, ხომ არ შეიძლება გავრცელდეს ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის შესახებ ერთი ან რამდენიმე დებულების მოქმედება. აღნიშნული დებულებები, რომლებიც განსაზღვრულია 1951 წლის კონვენციის 13 (ა)–(გ) მუხლში, განხილულია ზემოთ (147–ე–163–ე პუნქტები, ზემოთ).

178. 13(ა) მუხლის დებულება ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის შესახებ თავდაპირველად მიზნად ისახავდა ლტოლვილად არ ეღიარებინა არცერთი პირი, რომლის მიმართაც არსებობდა სერიოზული მიზეზები იმის სავარაუდოდ, რომ მან,

²⁵მთელი რიგი განმათავისუფლებელი მოძრაობები, რომლებსაც ხშირად აქვთ შეიარაღებული ფრთა, ოფიციალურად აღიარა გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ. სხვა განმათავისუფლებელი მოძრაობები ოფიციალურად აღიარა მხოლოდ რამდენიმე ქვეყნის მთავრობამ. დანარჩენები კი ოფიციალურად არ არიან აღიარებულნი.

ოფიციალური უფლებამოსილების ფარგლებში, „ჩაიდინა დანაშაული მშვიდობის წინააღმდეგ, სამხედრო დანაშაული ან დანაშაული კაცობრიობის წინააღმდეგ“. თუმცა, აღნიშნული დებულება ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის შესახებ გავრცელდა იმ პირებზეც, რომლებმაც ჩაიდინეს ამგვარი დანაშაულები სხვადასხვა არაფორმალური დაჯგუფებების ფარგლებში, განურჩევლად იმისა, ოფიციალურად აღიარებული, ფარული თუ არა.

179. 1ვ (ბ) მუხლში განსაზღვრული დებულება ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის შესახებ, რომელიც უკავშირდება „მძიმე არაპოლიტიკურ დანაშაულს“, ჩვეულებრივ, არ შეესაბამება ოფიციალური უფლებამოსილების ფარგლებში ძალის გამოყენების ან ძალადობრივ ქმედების შემთხვევებს. გამორიცხვის შესახებ ამ დებულების განმარტება უკვე იყო განხილული. ასევე, განხილული იყო 1ვ(გ) მუხლით განსაზღვრული დებულებაც. როგორც აღინიშნა, ბუნდოვანი ხასიათის გამო უნდა მოხდეს მისი სიფრთხილით გამოყენება.

180. ამას გარდა, უნდა აღინიშნოს, რომ ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის შესახებ დებულებების გამოყენება, მათი ხასიათის, და აგრეთვე იმის გათვალისწინებით, თუ რა სერიოზული შედეგები შეიძლება მოჰყვეს მათ გამოყენებას პირზე, რომელსაც აქვს დევნის შიში, შეზღუდულად და სიფრთხილით უნდა მოხდეს.

თავი VI — ოჯახის ერთიანობის პრინციპი

181. დაწყებული ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციით, რომლის მიხედვითაც „ოჯახი არის საზოგადოების ბუნებრივი და ძირითადი უჯრედი და მას უფლება აქვს დაცული იყოს საზოგადოებისა და სახელმწიფოს მხრიდან“, ადამიანის უფლებათა შესახებ საერთაშორისო დოკუმენტების უმეტესობა შეიცავს ოჯახის ერთობის დაცვის შესახებ დებულებებს.

182. კონფერენციის საბოლოო აქტი, რომელზეც მიიღეს 1951 კონვენცია:

მთავრობებს ვურჩევთ, გაატარონ აუცილებელი ზომები ლტოლვილთა ოჯახების დასაცავად, განსაკუთრებით შემდეგი კუთხით:

(1) მოხდეს უზრუნველყოფა, რომ ლტოლვილის ოჯახის ერთიანობა შენარჩუნდება, განსაკუთრებით ისეთ შემთხვევებში, როდესაც ოჯახის უფროსი აკმაყოფილებს კონკრეტულ ქვეყანაში დასაშვებად აუცილებელ პირობებს.

(2) განხორციელდეს არასრულწლოვანი ლტოლვილი პირების სამართლებრივი დაცვა, განსაკუთრებით უფროსის თანხლების გარეშე მყოფი ბავშვები და გოგონები, სპეციალური მეთვალყურეობით მეურვეობასა და შვილად აყვანაზე.²⁶

²⁶იხ. დანართი 1.

183. 1951 წლის კონვენცია ლტოლვილი პირის განმარტებაში არ აერთიანებს ოჯახის ერთიანობის პრინციპს. თუმცა, ზემოაღნიშნული კონვენციის საბოლოო აქტში განსაზღვრულ რეკომენდაციას სახელმწიფოების უმეტესობა ასრულებს, იმის მიუხედავად, არიან თუ არა ისინი 1951 წლის კონვენციის ან 1967 წლის ოქმის მხარე.

184. თუ ოჯახის უფროსი აკმაყოფილებს განმარტებით განსაზღვრულ კრიტერიუმებს, მისი ოჯახის წევრებს, როგორც წესი, ლტოლვილის სტატუსს ანიჭებენ ოჯახის ერთიანობის პრინციპის შესაბამისად. თუმცა, აშკარაა, რომ ლტოლვილის სტატუსი არ უნდა მიენიჭოს კმაყოფაზე მყოფ პირს, თუ ეს შეუსაბამოა მის პირად სამართლებრივ სტატუსთან. ამდენად, ლტოლვილი პირის კმაყოფაზე მყოფი ოჯახის წევრი შეიძლება იყოს თავშესაფრის ქვეყნის ან სხვა ქვეყნის მოქალაქე, და შეიძლება სარგებლობდეს იმ ქვეყნის მფარველობით. ასეთ შემთხვევებში შესაბამისი პირისათვის ლტოლვილის სტატუსის მინიჭება არ მოხდება..

185. რაც შეეხება ოჯახის წევრებს, რომლებსაც შეუძლიათ ოჯახის ერთიანობის პრინციპით სარგებლობა, მინიმალური მოთხოვნაა გათვალისწინებული იყვნენ მისი მეუღლე და არასრულწლოვანი შვილები. პრაქტიკაში, ამ პრინციპით სარგებლობა შეუძლიათ აგრეთვე კმაყოფაზე მყოფ სხვა პირებს, როგორცაა ლტოლვილი პირის ასაკოვანი მშობლები, თუ ისინი ცხოვრობენ იმავე ოჯახში. მეორეს მხრივ, თუ ოჯახის უფროსი არ არის ლტოლვილი, მის კმაყოფაზე მყოფ რომელიმე პირს, შესაბამისი მიზეზების არსებობისას, შეუძლია მოითხოვოს ლტოლვილად აღიარება 1951 წლის კონვენციის ან 1967 წლის ოქმის საფუძველზე. სხვა სიტყვებით, ოჯახის ერთიანობის პრინციპი მოქმედებს კმაყოფაზე მყოფი პირების სასარგებლოდ, და არა მათ საწინააღმდეგოდ.

186. ოჯახის ერთიანობის პრინციპი მხოლოდ მაშინ არ მოქმედებს, როდესაც ოჯახის ყველა წევრი ერთდროულად ხდება ლტოლვილი. ის ასევე თანაბრად ვრცელდება შემთხვევებზე, როდესაც ოჯახის ერთიანობა დროებით დარღვეულია მისი ერთი ან მეტი წევრის გადაადგილების გამო.

187. როდესაც ლტოლვილის ოჯახის ერთიანობა დაირღვა განქორწინების, ოჯახის წევრების განცალკევების ან გარდაცვალების გამო, კმაყოფაზე მყოფი პირები, რომლებსაც მიენიჭათ ლტოლვილის სტატუსი ოჯახის ერთიანობის საფუძველზე შეინარჩუნებენ სტატუსს მანამ, სანამ მათზე არ გავრცელდება ლტოლვილის სტატუსის შეწყვეტის შესახებ რომელიმე დებულების მოქმედება; ან თუ ლტოლვილის სტატუსის შენარჩუნებისათვის მათ არ გააჩნიათ სხვა მიზეზები, გარდა პირადი სარგებელისა; ან თუ მათ თავად აღარ სურთ, რომ ითვლებოდნენ ლტოლვილებად.

188. თუ ლტოლვილის კმაყოფაზე მყოფ პირზე ვრცელდება ლტოლვილის სტატუსიდან გამორიცხვის შესახებ რომელიმე დებულება, მას უარი უნდა ეთქვას ლტოლვილის სტატუსის მინიჭებაზე.

მეორე ნაწილი

ლტოლვილის სტატუსის დადგენის პროცედურები

ა. ზოგადი საკითხები

189. როგორც აღინიშნა, 1951 წლის კონვენციასა და 1967 წლის ოქმში განსაზღვრულია, ვინ ითვლება ლტოლვილად ამ დოკუმენტების მიზნებიდან გამომდინარე. აშკარაა, რომ იმისათვის, რომ კონვენციის და ოქმის ხელმშემკვრელმა სახელმწიფოებმა შეძლონ ამ დოკუმენტების დებულებების განხორციელება უნდა მოხდეს ლტოლვილების იდენტიფიცირება. ასეთი იდენტიფიცირება, ანუ ლტოლვილის სტატუსის დადგენა, მართალია, აღნიშნულია 1951 წლის კონვენციაში (იხ. მუხლი 9), მაგრამ, კონკრეტულად რეგულირებული არ არის. კერძოდ, კონვენციაში არ არის აღნიშნული, ლტოლვილის სტატუსის დასადგენად რა სახის პროცედურები უნდა შემუშავდეს. ამდენად, თითოეულმა ხელშემკვრელმა სახელმწიფომ თავად უნდა დაადგინოს პროცედურა, რომელსაც ის ყველაზე შესაბამისად მიიჩნევს, მისი კონკრეტული კონსტიტუციური და ადმინისტრაციული სტრუქტურის გათვალისწინებით.

190. უნდა აღინიშნოს, რომ ლტოლვილის სტატუსის მაძიებელი, როგორც წესი, განსაკუთრებით დაუცველ მდგომარეობაში იმყოფება. ის აღმოჩნდება უცხო გარემოში და შეიძლება შეექმნას სერიოზული ტექნიკური და ფსიქოლოგიური სირთულეები უცხო ქვეყნის ხელისუფლებისთან, ხშირად მისთვის უცხო ენაზე საქმის წარმოებისას. ამდენად, მისი განცხადება უნდა შემოწმდეს სპეციალურად შექმნილი პროცედურების მიხედვით კვალიფიციური პერსონალის მიერ, რომელსაც გააჩნია აუცილებელი ცოდნა და გამოცდილება, და ესმის თავშესაფრის მაძიებლის განსაკუთრებული სირთულეები და საჭიროებები.

191. იმის გამო, რომ საკითხი კონკრეტულად არ რეგულირდება 1951 წლის კონვენციით, 1951 წლის კონვენციის და 1967 წლის ოქმის მხარე სახელმწიფოებში მნიშვნელოვნად განსხვავებული პროცედურებია მიღებული. ნაწილ ქვეყნებში ლტოლვილის სტატუსის დადგენა ხდება სპეციალურად ამ მიზნით დადგენილი პროცედურების საფუძველზე. სხვა ქვეყნებში ლტოლვილის სტატუსის დადგენის საკითხი განიხილება უცხო ქვეყნის მოქალაქეების დაშვების ზოგადი პროცედურების მიხედვით. დანარჩენ ქვეყნებში ლტოლვილის სტატუსი განისაზღვრება არაოფიციალური შეთანხმებებით, ან კონკრეტული მიზნით, როგორცაა სამგზავრო დოკუმენტების გაცემა.

192. ამ სიტუაციის, აგრეთვე იმის გათვალისწინებით, რომ ყველა სახელმწიფოს, რომელსაც აღებული აქვს ვალდებულება 1951 წლის კონვენციის და 1967 წლის ოქმის საფუძველზე, შეემუშავებინათ იდენტური პროცედურები, უმაღლესი კომისრის პროგრამის აღმასრულებელმა კომიტეტმა 1977 წლის ოქტომბერში, ოცდამეორე სესიაზე გასცა რეკომენდაცია, რომ პროცედურები უნდა აკმაყოფილებდნენ გარკვეულ ძირითად

მოთხოვნებს. ეს ძირითადი მოთხოვნები, რომლებიც ასახავენ ლტოლვილის სტატუსის მაძიებლის გარკვეულ სიტუაციას, რაც ზემოთ უკვე იყო განხილული, და რომლებიც უზრუნველყოფენ თავშესაფრის მაძიებლის უზრუნველყოფას გარკვეული არსებითი გარანტიებით, არის შემდეგი:

(i) უფლებამოსილ მოხელეს (მაგ., იმიგრაციის სამსახურის მოხელე ან სასაზღვრო პოლიციის ოფიცერი), რომელსაც თავშესაფრის მაძიებელი თავად მიმართავს საზღვარზე ან ხელშემკვრელი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, უნდა ჰქონდეს მიცემული მკაფიო ინსტრუქციები ისეთ საქმეებზე მუშაობასთან დაკავშირებით, რომლებიც შეიძლება მოექცეს შესაბამისი საერთაშორისო დოკუმენტების მანდატში. მას უნდა მოეთხოვებოდეს, იმოქმედოს იძულებით დაბრუნების აკრძალვის პრინციპის შესაბამისად და ასეთი საქმეები მიმართოს ზემდგომ ორგანოში.

(ii) თავშესაფრის მაძიებელმა უნდა მიიღოს საჭირო ინფორმაცია განსახორციელებელ პროცედურასთან დაკავშირებით.

(iii) უნდა არსებობდეს მკაფიოდ განსაზღვრული ორგანო — როდესაც შესაძლებელია, ცალკე მდგომი ცენტრალური ორგანო — რომელიც პასუხისმგებელი იქნება ლტოლვილის სტატუსის მინიჭების მოთხოვნების განხილვასა და პირველ ეტაპზე გადაწყვეტილების მიღებაზე.

(iv) თავშესაფრის მაძიებელი უნდა უზრუნველყონ აუცილებელი საშუალებებით, მათ შორის, კომპეტენტური თარჯიმნის მომსახურებით, რათა მან შეძლოს შესაბამის ორგანოებში საქმის წარდგენა. გარდა ამისა, თავშესაფრის მაძიებელს უნდა მიეცეს გლუკის წარმომადგენელთან დაკავშირების შესაძლებლობა, და ამ შესაძლებლობის შესახებ მას უნდა მიეწოდოს ამომწურავი და დროული ინფორმაცია.

(v) თავშესაფრის მაძიებელს, ლტოლვილად აღიარების შემთხვევაში, უნდა აცნობონ ამის შესახებ და გადასცენ ლტოლვილის სტატუსის დამადასტურებელი დოკუმენტები.

(vi) თუ არ მოხდა თავშესაფრის მაძიებლის ლტოლვილად აღიარება, მას უნდა მისცენ გონივრული ვადა, რათა გაასაჩივროს და მოითხოვოს გადაწყვეტილების ხელახლა განხილვა, იმავე ან სხვა, ადმინისტრაციულ ან სასამართლო ორგანოში, მოქმედი სისტემის შესაბამისად.

(vii) თავშესაფრის მაძიებელს უნდა მისცენ ნება, დარჩეს ქვეყანაში მის თავდაპირველ მოთხოვნასთან დაკავშირებით გადაწყვეტილების მიღებამდე ზემოთ (iii) პუნქტში აღნიშნული უფლებამოსილი ორგანოს მიერ, თუ ამ ორგანომ არ დაადგინა, რომ მისი მოთხოვნა აშკარად არამართლზომიერია. აგრეთვე, უფლებამოსილი ორგანოს გადაწყვეტილების გასაჩივრების შემთხვევაში, მას უნდა მისცენ ქვეყანაში დარჩენის

უფლება სანამ ზემდგომი ადმინისტრაციული ორგანო ან სასამართლო მიიღებს გადაწყვეტილებას სადავო საკითხის თაობაზე.²⁷

193. ამასთან, აღმასრულებელმა კომიტეტმა გამოთქვა იმედი, რომ 1951 წლის კონვენციის და 1967 წლის ოქმის ყველა მხარე, რომელსაც ჯერ არ გადაუდგამს, გადადგამს სათანადო ნაბიჯებს ასეთი პროცედურების შესაქმნელად უახლოეს მომავალში და გაითვალისწინებს გლუკის სათანადო ფორმით მონაწილეობას აღნიშნულ პროცედურებში.

194. ლტოლვილის სტატუსის განსაზღვრა, რაც მჭიდროდ არის დაკავშირებული თავშესაფრის და დაშვების საკითხებთან, უმაღლესი კომისარიატისათვის საყურადღებო საკითხია ლტოლვილებისთვის საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვის უზრუნველყოფის ფუნქციების განხორციელებისას. მთელ რიგ ქვეყნებში უმაღლესი კომისარიატი სხვადასხვა ფორმით იღებს მონაწილეობას ლტოლვილის სტატუსის დადგენის პროცედურებში. აღნიშნული მონაწილეობა ემყარება 1951 წლის კონვენციის 35-ე მუხლს და 1967 წლის ოქმის შესაბამის მე-11 მუხლს, რომლებშიც გათვალისწინებულია ხელშემკვრელი სახელმწიფოების თანამშრომლობა უმაღლეს კომისარიატთან.

ბ. ფაქტების დადგენა

(1) პრინციპები და მეთოდები

195. პირველ რიგში თავად თავშესაფრის მაძიებელმა უნდა წარადგინოს საქმის შესაბამისი ფაქტები. შემდეგ მისი სტატუსის დადგენაზე პასუხისმგებელმა პირმა (განმხილველმა) უნდა შეაფასოს მტკიცებულებების საფუძვლიანობა და თავშესაფრის მაძიებლის მონათხრობის სანდოობა.

196. ზოგადი პრინციპის შესაბამისად, მტკიცების ტვირთი ეკისრება თავშესაფრის მაძიებელს. თუმცა, ხშირად, შესაძლოა თავშესაფრის მაძიებელს არ შეეძლოს მისი განცხადებების დასაბუთება დოკუმენტური ან სხვა მტკიცებულებით; როგორც წესი, თავშესაფრის მაძიებელს მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში შეეძლება მისი განცხადებების დამადასტურებელი ყველა მტკიცებულების წარმოდგენა. უმეტეს შემთხვევებში პირი, რომელიც გაურბის დევნას, ჩამოსული იქნება ყველაზე აუცილებელი მოთხოვნების საგნებით და ძალიან ხშირად პირადი დოკუმენტების გარეშეც კი. ამდენად, მტკიცების ტვირთი პრინციპში თავშესაფრის მაძიებელს აკისრია, ხოლო შესაბამისი ფაქტების დადგენის და შეფასების მოვალეობა ნაწილდება თავშესაფრის მაძიებელსა და ლტოლვილის საკითხის განხილვაზე პასუხისმგებელ სპეციალისტს შორის. მართლაც, ზოგიერთ შემთხვევაში შეიძლება პასუხისმგებელმა სპეციალისტმა გამოიყენოს მის ხელთ არსებული ყველა საშუალება განცხადების

²⁷ გენერალური ასამბლეის ოფიციალური დოკუმენტაცია, ოცდამეთორმეტე სესია, დამატება # 12 (A/32/12/Add.1), პუნქტი 53(6)(ე).

დასასაბუთებლად, თუმცა, აღნიშნული სახის დამოუკიდებელი კვლევა შეიძლება ყოველთვის წარმატებული არ გამოდგეს. შეიძლება აგრეთვე იყოს განცხადებები, რომელთა მტკიცებულებებით გამყარება შეუძლებელი გახდეს. ასეთ შემთხვევაში, თუ თავშესაფრის მაძიებლის მონათხრობი სანდოდ ჟღერს, მისი განცხადება, საწინააღმდეგო მიზეზების არარსებობის შემთხვევაში, დამაჯერებლად უნდა იქნეს მიჩნეული.

197. ამდენად, არ უნდა მოხდეს მტკიცებულების მოთხოვნის ძალიან მკაცრად გამოყენება, იმის გათვალისწინებით, რომ ლტოლვილის სტატუსის მაძიებლის განსაკუთრებული სიტუაციიდან გამომდინარე მისთვის რთულია ამ მტკიცებულების მოპოვება. თუმცა, მტკიცებულების არარსებობის შემთხვევაში ზემოაღნიშნული ფაქტორის გათვალისწინება არ ნიშნავს იმას, რომ დაუსაბუთებელი განცხადება აუცილებლად ჩათვლება სიმართლედ, თუ ის არ შეესაბამება თავშესაფრის მაძიებლის მიერ წარმოდგენილ ზოგად მონათხრობს.

198. პირი, რომელსაც, მის მიერ გაცდილი სიტუაციის გამო ჰქონდა ხელისუფლების შიში საკუთარ ქვეყანაში, შეიძლება ისევ შიშით იყოს განწყობილი ნებისმიერი სახელმწიფო ორგანოს მიმართ. ამდენად, მას შესაძლოა ეშინოდეს თავისუფლად საუბრის და საქმის გარემოებების სრულად და ზედმიწევნით მოყოლის.

199. თავდაპირველი გასაუბრება, როგორც წესი, საკმარისი უნდა იყოს იმისათვის, რომ ლტოლვილის სტატუსის საკითხის განმხილველმა სპეციალისტმა სრულად შეიტყოს თავშესაფრის მაძიებელზე ინფორმაცია; თუმცა, შესაძლებელია, საჭირო გახდეს დამატებითი გასაუბრება, რათა დაზუსტდეს შეუსაბამობები და წინააღმდეგობრიობის გადაჭრის მიზნით, გაჩნდეს განმარტებების მოპოვების აუცილებლობა არსებითად არასწორად წარმოდგენილი ფაქტების ან დაფარვის საკითხებთან დაკავშირებით. არასწორი განცხადება არ წარმოადგენს ლტოლვილის სტატუსის მინიჭებაზე უარის თქმის საფუძველს; ლტოლვილის სტატუსის მინიჭების საკითხის განმხილველი სპეციალისტი პასუხისმგებელია შეაფასოს მონაცემი საქმის ყველა გარემოების გათვალისწინებით.

200. წინამდებარე სახელმძღვანელოს მიზნებში არ შედის ფაქტების დადგენის სხვადასხვა მეთოდების დეტალური განხილვა. თუმცა, შეიძლება აღინიშნოს, რომ ძირითადი ინფორმაციის მიწოდება ხშირად, პირველ რიგში სტანდარტული კითხვარის შევსების გზით ხდება. როგორც წესი, ეს ძირითადი ინფორმაცია საკმარისი არ იქნება ლტოლვილის სტატუსის დადგენაზე პასუხისმგებელი სპეციალისტის მიერ გადაწყვეტილების მისაღებად და საჭირო იქნება ერთი ან რამდენიმე ინდივიდუალური გასაუბრების ჩატარება. აუცილებელია, რომ სპეციალისტმა მოიპოვოს თავშესაფრის მაძიებლის ნდობა, რათა დაეხმაროს ამ უკანაკსნელს მისი საქმის განხილვაში და მოსაზრებების და ემოციური განწყობის სრულად გადმოცემაში. აღნიშნული ნდობის შექმნისათვის, რა თქმა უნდა, უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ მოხდეს თავშესაფრის მაძიებლის საქმის კონფიდენციალურობის დაცვა და მისი ინფორმირება ამის შესახებ.

201. ძალიან ხშირად ფაქტების მოძიების პროცესი არ სრულდება რიგი გარემოებების დაზუსტებამდე. ცალკეული შემთხვევების კონტექსტის გარეშე განხილვამ შესაძლოა შეცდომაში შეყვანა გამოიწვიოს. საჭიროა თავშესაფრის მაძიებლის გამოცდილების მთლიანობაში გათვალისწინება. როდესაც რომელიმე ინციდენტის გამოყოფა შეუძლებელია, შესაძლებელია, მცირე ინციდენტი წარმოადგენდეს საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების მიზეზს. მიუხედავად იმისა, რომ ერთი ცალკეული ინციდენტი შეიძლება საკმარისი იყოს, თავშესაფრის მაძიებელთან დაკავშირებული ყველა ინციდენტის ერთობლიობის შედეგად შეიძლება მისი შიში ჩაითვალოს „საფუძვლიანად“ (იხ. პუნქტი 53, ზემოთ).

202. ვინაიდან ლტოლვილის სტატუსის განმხილველი სპეციალისტი გადაწყვეტილებას მიიღებს საქმის ფაქტებთან დაკავშირებით საკუთარი დასკვნის და მაძიებელთან დაკავშირებით პირადი შთაბეჭდილების საფუძველზე და ეს გადაწყვეტილება აისახება ადამიანთა ცხოვრებაზე, მან კრიტერიუმები უნდა გამოიყენოს სამართლიანად და მაძიებლის გამოცდილების გაგებით; რასაკვირველია, მის გადაწყვეტილებაზე გავლენა არ უნდა მოახდინოს მისმა პირადმა შეხედულებამ, რომ თავშესაფრის მაძიებელი შეიძლება „არ იმსახურებდეს“ ლტოლვილის სტატუსს.

(2) სრულყოფილი მტკიცებულებების არარსებობის შემთხვევაში შესაძლებელია გადაწყვეტილების მიღება თავშესაფრის მაძიებლის სასარგებლოდ

203. მას შემდეგ, რაც თავშესაფრის მაძიებელი შეეცდება მისი მიერ მიწოდებული ინფორმაციის დასაბუთებას, ზოგიერთი განცხადებისათვის შეიძლება მტკიცებულებების უზრუნველყოფა ჯერ ისევ შეუძლებელი იყოს. როგორც ზემოთ აღინიშნა (პუნქტი 196), ნაკლებად მოსალოდნელია, რომ ლტოლვილმა „დაამტკიცოს“ საქმის ყველა ნაწილი და ამ მოთხოვნის მოქმედების შემთხვევაში, ლტოლვილთა უმრავლესობის აღიარება არ მოხდებოდა. ამდენად, ხშირად აუცილებელია სრულყოფილი მტკიცებულებების არარსებობის შემთხვევაში გადაწყვეტილება მიიღებოდეს თავშესაფრის მაძიებლის სასარგებლოდ.

204. თუმცა, სრულყოფილი მტკიცებულებების არარსებობის შემთხვევაში თავშესაფრის მაძიებლის სასარგებლოდ გადაწყვეტილების მიღება უნდა მოხდეს მხოლოდ მაშინ, როდესაც ყველა ხელმისაწვდომი მტკიცებულება მოპოვებული და შემოწმებულია და როდესაც ლტოლვილის სტატუსის მინიჭების საკითხის განმხილველი სპეციალისტი კმაყოფილია თავშესაფრის მაძიებლის ზოგადი სანდოობით. თავშესაფრის მაძიებლის განცხადებები უნდა იყოს თანმიმდევრული და დამაჯერებელი და არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს საზოგადოდ ცნობილ ფაქტებს.

(3) შეჯამება

205. ამდენად, ფაქტების დადგენა და შეფასება შეიძლება შეჯამდეს შემდეგი სახით:

(ა) თავშესაფრის მაძიებელმა უნდა:

- (i) თქვას სიმართლე და დაეხმაროს ლტოლვილის სტატუსის საკითხის განმხილველ სპეციალისტს მისი საქმის ფაქტების სრულად დადგენაში.
- (ii) შეეცადოს, დაასაბუთოს გაკეთებული განცხადებები ნებისმიერი ხელმისაწვდომი მტკიცებულებით და დამაკმაყოფილებლად ახსნას მტკიცებულების არარსებობის მიზეზი. თუ აუცილებელია, ეცადოს დამატებითი მტკიცებულებების მოპოვება.
- (iii) მიაწოდოს ყველა შესაბამისი ინფორმაცია საკუთარი თავის და წარსულის შესახებ მაქსიმალურად ამომწურავად, რათა ლტოლვილის სტატუსის საკითხის განმხილველმა სპეციალისტმა შეძლოს საჭირო ფაქტების დადგენა. მას უნდა სთხოვონ, თანმიმდევრულად ახსნას ლტოლვილის სტატუსის მისაღებად განცხადების დასაბუთებლად გამოყენებული ყველა მიზეზი და უნდა უპასუხოს მისთვის დასმულ ნებისმიერ შეკითხვას.

(ბ) ლტოლვილის სტატუსის საკითხის განმხილველმა სპეციალისტმა უნდა:

- (i) უზრუნველყოს, რომ თავშესაფრის მაძიებელმა საკუთარი საქმე წარადგინოს მაქსიმალურად სრულად და გაამყაროს ყველა ხელმისაწვდომი მტკიცებულებით.
- (ii) შეაფასოს თავშესაფრის მაძიებლის სანდოობა და მტკიცებულებები (თუ აუცილებელია, სრულყოფილი მტკიცებულებების არარსებობის შემთხვევაში გადაწყვეტილების მიღება თავშესაფრის მაძიებლის სასარგებლოდ), საქმის ობიექტური და სუბიექტური ელემენტების დადგენის მიზნით.
- (iii) დააკავშიროს ეს ელემენტები 1951 წლის კონვენციის შესაბამის კრიტერიუმებთან, რათა სწორი დასკვნა გამოიტანოს თავშესაფრის მაძიებლის ლტოლვილის სტატუსთან დაკავშირებით.

გ. შემთხვევები, რომლებიც იწვევს სპეციალურ პრობლემებს ფაქტების დადგენისას (1) ფსიქიკური დაავადების მქონე პირები

206. როგორც ზემოთ ვიხილეთ, ლტოლვილის სტატუსის განსაზღვრისას უნდა დადგინდეს შიშის სუბიექტური ელემენტი და მისი საფუძვლიანობის ობიექტური ელემენტი.

207. ხშირად ლტოლვილის სტატუსის საკითხის განმხილველ სპეციალისტს უწევს ფსიქიკური დაავადების ან ემოციური აშლილობის მქონე თავშესაფრის მაძიებელთან მუშაობა, რაც ხელს უშლის მისი საქმის განხილვის პროცესის ჩვეული წესით წარმართვას. შესაძლოა, ფსიქიკური დაავადების მქონე პირი იყოს ლტოლვილი, რა თქმა უნდა აღნიშნული დაავადების გამო ვერ მოხდება მისი განცხადების უგულებელყოფა, და ამიტომ, საჭირო იქნება განხილვის სხვადასხვა მეთოდების გამოყენება.

208. ასეთ შემთხვევებში, როდესაც შესაძლებელია, ლტოლვილის სტატუსის საკითხის განმხილველმა სპეციალისტმა უნდა მოიპოვოს სამედიცინო ექსპერტის შეფასება. ექიმის შეფასება უნდა შეიცავდეს ინფორმაციას ფსიქიკური დაავადების ხასიათის და ხარისხის შესახებ და უნდა აფასებდეს თავშესაფრის მაძიებლის უნარს, შეასრულოს მოთხოვნები,

რომლებიც ჩვეულებრივ მოეთხოვება თავშესაფრის მაძიებელს საკუთარი საქმის წარმოდგენისას (იხ. პუნქტი 205(ა) ზემოთ). სამედიცინო ცნობაში წარმოდგენილი დასკვნების მიხედვით უნდა განისაზღვროს სპეციალისტის შემდგომი მიდგომა.

209. გამოყენებული მიდგომა უნდა განსხვავდებოდეს თავშესაფრის მაძიებლის დაავადების ხარისხიდან გამომდინარე, ამ მხრივ მკაცრი წესების განსაზღვრა შეუძლებელია. საჭიროა აგრეთვე თავშესაფრის მაძიებლის „შიშის“ ხასიათის და ხარისხის მხედველობაში მიღება, ვინაიდან ფსიქიკური დაავადების გარკვეული ხარისხი ხშირად აღენიშნებათ პირებს, რომლებმაც სასტიკი მოპყრობა განიცადეს. როდესაც არსებობს იმისი ნიშნები, რომ თავშესაფრის მაძიებლის მიერ გამოხატული შიში შეიძლება არ ემყარებოდეს ფაქტობრივად განცდილ სიტუაციას ან შეიძლება იყოს გადაჭარბებული, გადაწყვეტილების მისაღებად შესაძლოა აუცილებელი იყოს მეტი ყურადღების გამახვილება ობიექტურ გარემოებებზე, და არა თავშესაფრის მაძიებლის მიერ გაკეთებულ განცხადებებზე.

210. ნებისმიერ შემთხვევაში, აუცილებელი იქნება მტკიცების ტვირთის შემსუბუქება, რომელიც ჩვეულებრივ თავშესაფრის მაძიებელს ეკისრება; ამას გარდა, ინფორმაცია, რომელიც თავშესაფრის მაძიებლისგან ძნელად მოსაპოვებელია, შეიძლება მიღებულ იქნას სხვებისაგან, მაგალითად, მეგობრების, ნათესავების და სხვა პირებისგან, რომლებიც ახლოს იცნობენ მას, ან მისი მეურვისგან, ასეთის არსებობის შემთხვევაში. შესაძლებელია აუცილებელი იყოს აგრეთვე გარკვეული დასკვნების გამოტანა გარემოებების საფუძველზე. თუ, მაგალითად, თავშესაფრის მაძიებელი მიეკუთვნება და იმყოფება ლტოლვილთა ჯგუფთან ერთად, სავარაუდოდ, ის იზიარებს მათ ბედს და იმავე მიზეზების გამო ეკუთვნის ლტოლვილის სტატუსის მინიჭება.

211. ამდენად, აღნიშნული თავშესაფრის მაძიებლის განცხადების შემოწმებისას შესაძლოა არ იყოს შესაძლებელი „შიშის“ სუბიექტური ელემენტისათვის იგივე მნიშვნელობის მინიჭება, როგორც ჩვეულებრივ შემთხვევაში; ეს ელემენტი შეიძლება იყოს ნაკლებად სანდო, და შესაძლოა აუცილებელი იყოს უფრო მეტი ყურადღების გამახვილება ობიექტურ სიტუაციაზე.

212. ზემოაღნიშნული მოსაზრებების ჭრილში, ფსიქიკური დაავადების მქონე პირის ლტოლვილის სტატუსის დადგენის პროცედურა, როგორც წესი, მოითხოვს უფრო მეტ ძიებას, ვიდრე „ჩვეულებრივი“ შემთხვევა და საჭირო იქნება თავშესაფრის მაძიებლის მიერ მოწოდებული ინფორმაციის შემოწმება ნებისმიერი ხელმისაწვდომი წყაროების გამოყენებით.

(2) უფროსების თანხლების გარეშე მყოფი არასრულწლოვანი პირები

213. 1951 წლის კონვენცია არ შეიცავს სპეციალურ დებულებას არასრულწლოვანი პირის ლტოლვილის სტატუსის შესახებ. ყველა პირზე, განურჩევლად მათი ასაკისა, ვრცელდება ლტოლვილის ერთი განმარტება. არასრულწლოვანი პირის ლტოლვილის

სტატუსის განსაზღვრის შემთხვევაში შესაძლებელია წარმოიქმნას პრობლემები, ვინაიდან ასეთი პირის შემთხვევაში რთულია კრიტერიუმის — „საფუძლიანი შიში“ — გამოყენება. თუ არასრულწლოვანს ახლავს ერთი (ან ორივე) მშობელი, ან ოჯახის სხვა წევრი, რომლის კმაყოფაზეც ის იმყოფება, და რომელიც ითხოვს ლტოლვილის სტატუსს, არასრულწლოვანის ლტოლვილის სტატუსი განისაზღვრება ოჯახის ერთიანობის პრინციპის შესაბამისად (181-ე–188-ე პუნქტები, ზევით).

214. საკითხი, თუ რამდენად შეიძლება აკმაყოფილებდეს თანმხლების გარეშე მყოფი არასრულწლოვანი პირი ლტოლვილის სტატუსის მინიჭებისათვის დადგენილ მოთხოვნებს უნდა განისაზღვროს პირველ ყოვლისა მისი გონებრივი განვითარების და მომწიფების ხარისხის მიხედვით. ბავშვების შემთხვევაში, როგორც წესი, აუცილებელი იქნება ექსპერტების მომსახურებით სარგებლობა, რომლებიც იცნობენ ბავშვის მენტალიტეტს. ბავშვს — და მოზარდს — რომელიც სამართლებრივად არ არის დამოუკიდებელი საჭიროების შემთხვევაში უნდა ჰყავდეს დანიშნული მეურვე, რომლის ამოცანა იქნება ისეთი გადაწყვეტილების მიღების ხელშეწყობა, რომელიც მაქსიმალურად ხელსაყრელი იქნება არასრულწლოვანისთვის. თუ არასრულწლოვანს არ ახლავს მშობლები ან კანონიერი მეურვე ხელისუფლებამ სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს არასრულწლოვანი განმცხადებლის ინტერესების სრულად დაცვა.

215. როდესაც არასრულწლოვანი აღარ არის ბავშვი, არამედ არის მოზარდი, უფრო იოლია ლტოლვილის სტატუსის განსაზღვრა, როგორც ზრდასრულის შემთხვევაში, თუმცა, ეს კვლავ დამოკიდებული იქნება კონკრეტულად ამ მოზარდის მომწიფების ხარისხზე. შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ საწინააღმდეგო ნიშნების არარსებობის შემთხვევაში 16 წლის ან მეტი წლოვანების მქონე პირი შეიძლება ჩაითვალოს საკმარისად მომწიფებულად საიმისოდ, რომ ჰქონდეს დევნის საფუძვლიანი შიში. 16 წლამდე ასაკის არასრულწლოვანი პირები, როგორც წესი, არ ითვლებიან საკმარისად მომწიფებულად. მათ შეიძლება ჰქონდეთ შიში და საკუთარი ნება, თუმცა აღნიშნულ ფაქტორებს მათ შემთხვევაში არ მიენიჭება იგივე მნიშვნელობა, როგორც ზრდასრული პირის შემთხვევაში.

216. ასევე, ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ აქ მხოლოდ ზოგადი სახელმძღვანელო პრინციპებია წარმოდგენილი და რომ არასრულწლოვანი პირის გონებრივი მომწიფების საკითხი, ჩვეულებრივ, უნდა განისაზღვროს მისი პირადი, ოჯახური და სოციალურ-კულტურული ფაქტორების ჭრილში.

217. როდესაც არასრულწლოვანი არ არის საკმარისად მომწიფებული საიმისოდ, რომ შესაძლებელი იყოს მისი საფუძვლიანი შიშის დადგენა ისევე, როგორც ზრდასრულის შემთხვევაში, შესაძლებელია აუცილებელი იყოს უფრო მეტი ყურადღების დათმობა გარკვეულ ობიექტურ ფაქტორებზე. ამდენად, თუ არასრულწლოვანი თანმხლების გარეშე აღმოჩნდება ლტოლვილთა ჯგუფში ეს ფაქტი, გარემოებებიდან გამომდინარე, შეიძლება მიაჩნებოდეს, რომ არასრულწლოვანი პირიც ლტოლვილია.

218. საჭიროა აგრეთვე მშობლებსა და ოჯახის სხვა წევრებთან დაკავშირებული გარემოებების, მათ შორის, არასრულწლოვანი პირის წარმოშობის ქვეყანაში მათი მდგომარეობის გათვალისწინება. თუ არსებობს მიზეზი იმის მისაჩვენად, რომ მშობლებს დევნის საფუძვლიანი შიშის გამო სურთ, რომ მათი ბავშვი იმყოფებოდეს წარმოშობის ქვეყნის ფარგლებს გარეთ, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ თავად ბავშვსაც აქვს ასეთი შიში.

219. თუ მშობლების ნების დადგენა შეუძლებელია ან თუ მათი ნება საეჭვოა ან ეწინააღმდეგება ბავშვის ნებას, მაშინ ლტოლვილის სტატუსის საკითხის განმხილველმა სპეციალისტმა დამხმარე ექსპერტებთან ერთობლივად უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება არასრულწლოვანი პირის შიშის საფუძვლიანობის შესახებ, ყველა ცნობილი გარემოებების საფუძველზე; ამისათვის შესაძლოა საჭირო იყოს სრულყოფილი მტკიცებულებების არარსებობის შემთხვევაში გადაწყვეტილების თავშესაფრის მაძიებლის სასარგებლოდ გამოტანის შესაძლებლობის გამოყენება.

დასკვნა

220. წინამდებარე სახელმძღვანელო მიზნად ისახავს წარმოადგინოს სახელმძღვანელო განმარტებები, რომლებიც, გლუკის გამოცდილებით, გამოსადეგი აღმოჩნდა ლტოლვილის სტატუსის შესახებ 1951 წლის კონვენციის და 1967 წლის ოქმის მიზნებიდან გამომდინარე ლტოლვილის სტატუსის დადგენისას. განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილდა ამ ორ დოკუმენტში ტერმინის „ლტოლვილი“ განმარტებაზე, აგრეთვე განმარტებასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა პრობლემებზე. გარდა ამისა, წარმოდგენილია გარკვეულ შემთხვევებში განმარტებების გამოყენების შესაძლო ვარიანტები და რჩევები, თუ როგორ უნდა მოხდეს ყურადღების მიმართვა სხვადასხვა პროცედურულ პრობლემებზე, რომლებიც თან ახლავს ლტოლვილის სტატუსის დადგენას.

221. უმაღლესი კომისარიატი კარგად აცნობიერებს, რა ნაკლოვანებები შეიძლება ჰქონდეს მსგავსი ხასიათის სახელმძღვანელოს, და იცის, რომ შეუძლებელია ყველა სიტუაციის ასახვა, რომლის შემთხვევაშიც შეიძლება პირმა განაცხადი შეიტანოს ლტოლვილის სტატუსის მისაღებად. ასეთი სიტუაციების რიცხვი დიდია და დამოკიდებულია მუდმივად ცვალებად პირობებზე წარმოშობის ქვეყნებში, აგრეთვე ცალკეული მაძიებლების განსაკუთრებულ პიროვნულ ფაქტორებზე.

222. წარმოდგენილი განმარტებების მიხედვით ნათელია, რომ ლტოლვილის სტატუსის განსაზღვრა არანაირად არ არის მექანიკური პროცესი. პირიქით, ის მოითხოვს სპეციალიზებულ ცოდნას, მომზადებას და გამოცდილებას და — რაც უფრო მნიშვნელოვანია, თავშესაფრის მაძიებლის კონკრეტული სიტუაციის და ადამიანური ფაქტორების ცოდნას.

223. აღნიშნულის გათვალისწინებით, ავტორები იმედოვნებენ, რომ სახელმძღვანელო სასარგებლო აღმოჩნდება მათთვის, ვინც ყოველდღიურად მუშაობს ლტოლვილის სტატუსის დადგენის საკითხებზე.

დანართები

დანართი I

ამონარიდი გაეროს უფლებამოსილი წარმომადგენლების კონფერენციის საბოლოო აქტიდან ლტოლვილის სტატუსის და მოქალაქეობის არმქონე პირის სტატუსთან დაკავშირებით*

IV

კონფერენციამ ერთსულოვნად მიიღო შემდეგი რეკომენდაციები:

A.

„კონფერენცია,

„იმის გათვალისწინებით, რომ სამგზავრო დოკუმენტების საკითხი და აღიარება აუცილებელია ლტოლვილთა გადაადგილებაში, განსაკუთრებით კი განსახლებაში ხელშესაწყობად,

„მოუწოდებს მთავრობებს, რომლებიც წარმოადგენენ 1946 წლის 15 ოქტომბერს ლონდონში ლტოლვილთა სამგზავრო დოკუმენტების შესახებ ხელმოწერილი სამთავრობათაშორისო ხელშეკრულების მხარეს, ან რომლებიც აღიარებენ აღნიშნული ხელშეკრულების შესაბამისად გაცემულ სამგზავრო დოკუმენტებს, გააგრძელონ აღნიშნული ტიპის სამგზავრო დოკუმენტების გაცემა ან აღიარება, და ამ დოკუმენტების მოქმედება გაავრცელონ ლტოლვილებზე, რომლებიც ექცევიან ლტოლვილის კატეგორიაში ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ კონვენციის 1-ელ მუხლში წარმოდგენილი განმარტების შესაბამისად, ან აღიარონ ასეთ პირებზე გაცემული სამგზავრო დოკუმენტები, ვიდრე განახორციელებდნენ ზემოაღნიშნული კონვენციის 28-ე მუხლით გათვალისწინებულ ვალდებულებებს.“

B.

„კონფერენცია,

„ითვალისწინებს რა, რომ ოჯახის, საზოგადოების ბუნებრივი და ძირითადი ჯგუფის ერთიანობა ლტოლვილის არსებით უფლებას წარმოადგენს, და რომ ოჯახის ერთიანობას მუდმივად ექმნება საფრთხე, და

„კმაყოფილებით შენიშნავს, რომ მოქალაქეობის არქონასა და დაკავშირებულ პრობლემებზე მომუშავე სპეციალური კომიტეტის ოფიციალური განმარტების შესაბამისად ლტოლვილისათვის მინიჭებული უფლებები ვრცელდება მისი ოჯახის წევრებზეც.

„რეკომენდაციას აძლევს მთავრობებს, მიიღონ აუცილებელი ზომები ლტოლვილის ოჯახის სამართლებრივი დაცვის უზრუნველსაყოფად, განსაკუთრებით შემდეგი კუთხით:

„(1) უზრუნველყონ ლტოლვილის ოჯახის ერთიანობის შენარჩუნება, განსაკუთრებით ისეთ შემთხვევებში, როდესაც ოჯახის უფროსი აკმაყოფილებს კონკრეტულ ქვეყანაში დაშვებისათვის აუცილებელ პირობებს,

„(2) არასრულწლოვანი ლტოლვილების, განსაკუთრებით უფროსების თანხლების გარეშე მყოფი ბავშვებისა და გოგონების სამართლებრივი დაცვით, მეურვეობასა და შვილად აყვანაზე განსაკუთრებული მითითებით.“

* გაეროს შეთანხმებათა სერიები, ტომი 189, გვ. 37. (United Nations Treaty Series, vol. 189, p. 37.)

C.

„კონფერენცია

„იმის გათვალისწინებით, რომ ზნეობრივ, სამართლებრივ და მატერიალურ საკითხებში ლტოლვილებს სჭირდებათ შესაბამისი სოციალური სამსახურების, განსაკუთრებით, სათანადო არასამთავრობო ორგანიზაციების დახმარება,

„რეკომენდაციას აძლევს მთავრობებს და სამთავრობაშორისო უწყებებს, ხელი შეუწყონ, წახალისონ და მხარი დაუჭირონ სათანადო კვალიფიკაციის მქონე ორანიზაციების შესაბამის საქმიანობას.“

D.

„კონფერენცია,

„იმის გათვალისწინებით, რომ დევნის მიზეზით დღესაც მრავალი პირი ტოვებს წარმოშობის ქვეყანას და მათ აქვთ სპეციალური სამართლებრივი დაცვის უფლება თავიანთი მდგომარეობიდან გამომდინარე,

„რეკომენდაციას აძლევს მთავრობებს, გააგრძელონ ლტოლვილების მიღება თავიანთ ტერიტორიებზე და იმოქმედონ საერთაშორისო თანამშრომლობის პარალელურად, რათა ლტოლვილმა პირებმა შეძლონ თავშესაფრის მიღება და მიეცეთ განსახლების შესაძლებლობა.“

E.

„კონფერენცია

„იმედოვნებს, რომ ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ კონვენცია იქნება ღირებული მაგალითი დოკუმენტისა, რომელიც სცდება შეთანხმების მასშტაბებს და რომ ყველა ქვეყანა ამ დოკუმენტით იხელმძღვანელებს იმისათვის, რათა მაქსიმალურად განახორციელონ ლტოლვილის სტატუსის მინიჭება თავიანთ ტერიტორიაზე პირებისათვის, რომლებზეც ამ კონვენციის პირობები არ ვრცელდება, და რომელთა მიმართ მოპყრობასაც ის ითვალისწინებს.“